

T.C
NIŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**14-18 YAŞ ARASI ERGENLERDE DUYGUSAL
DIŞAVURUM TARZLARI, KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ
VE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARININ
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BARBAROS GÖRKEM ŞİNİKOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji

Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

TEZ DANIŞMANI
YARD. DOÇ. DR. NURGÜL YAVUZER

İSTANBUL-2016

T.C
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**14-18 YAŞ ARASI ERGENLERDE DUYGUSAL DIŞAVURUM TARZLARI,
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARININ
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Barbaros Görkem ŞİNIKOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Psikoloji

‘BU tez 20/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oy çokluğu ile kabul edilmiştir.’

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr. Duyu Öktem		Barbaros
Yrd. Doç. Dr. Nurgül		Barbaros
Yrd. Doç. Dr. Sema Yipide		Barbaros

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Barbaros Görkem ŞİNİKOĞLU

20/06/2016

ÖNSÖZ

Yapılan bu araştırma 14-18 yaş arasındaki ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının kişilik ve duygusal dışavurum tarzları arasındaki ilişkiyel bağı ortaya koymak ve literatürdeki araştırmalara bir nebze olsun katkı yapabilmek amaçlı yazılmıştır. Bu çalışma ile en fırtınalı dönem olan ‘ergenlik’ dönemi dinamikleri irdelenmiş ve sonuçlar ulaşılan verilere göre yordanmaya çalışılmıştır.

Bu tezin yazılması aşamasında ve tüm süreçlerinde bana yardımlarını esirgemeyen Sayın hocam Yard. Doç. Dr. Nurgül Yavuzer’e, kaynakları, yayınları ve kitapları ile destek olan Prof.Dr. Haluk Yavuzer’e, Yüksek lisans derslerimde bana çok şey katan Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğretim Üyelerine, envanter ve ölçeklerin uygulanmasında yardımcı olan okul rehber öğretmenlerine, Lüleburgaz İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne, yüksek lisans eğitimimde maddi manevi hiçbir desteğı esirgemeyen Şinikoğlu ve Büyükbüce ailelerine, bana her zaman destek olan biricik eşim Pınar Şinikoğlu’na teşekkürlerimi arz ederim. Kolay olmayan bir zaman sürecinde yazmış olduğum bu tezi sevgili aileme ithaf ederim.

KISALTMALAR

A.A.D	: Algılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
C	: Cilt
D.D.T.E	: Duygu Dışa Vurum Tarzları Envanteri
E	: Dışadönüklük
E.K.E	: Eysenck Kişilik Envanteri
E.P.I	: Eysenck Personality Questinnaire
L	: Yalan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
N	: Nörotizm
ÖRN	: Örnek
P	: Psikotizm
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SES	: Sosyo-Ekonomik Seviye
SDS	: Sosyo-Demografik Seviye
SPSS:	: Statistical Package For Social Sciences
ss.	: Sayfalar
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
SDS	: Sosyo-Demografik Seviye

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Evreleri.....	25
Tablo 2: Duygu Dışa Vurum Tarzları Ölçeği Güvenilirlik Analizi.....	61
Tablo 3: Algılanan Ana Baba Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi.....	63
Tablo 4: Eysenck Kişilik Envanteri Güvenilirlik Analizleri.....	65
Tablo 5: Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	66
Tablo 6: Kişilik Özellikleri ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları Tablo.....	68
Tablo 7: Kişilik Özellikleri ile Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	70
Tablo 8: Algılanan Anne Baba Tutumu ile Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	71
Tablo 9: Kişilik Özellikleri ile Öfke duygusunu Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	73
Tablo 10: Kişilik Özellikleri ile Üzüntü Duygusunu Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	74
Tablo 11: Kişilik Özellikleri ile Mutluluk Duygusunu Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	75
Tablo 12: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Öfke Duygusunu Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	76
Tablo 13: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Üzüntü Duygusunun Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere ilişkin Analiz Sonuçları.....	79
Tablo 14: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Mutluluk Duygu. Dışavurum Tarzları Arasındaki İlişkilere İlişkin Analiz Sonuçları.....	82
Tablo 15: Cinsiyete Göre Kişilik Özelliklerinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Tespiti İçin Yapılan T-Testi	83

Tablo 16: Cinsiyete Göre Algılanan Anne-Baba Tutumunun Farklılaşp	
Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi.....	84
Tablo 17: Cinsiyete Göre Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Duygu dışavurum Tarzları	
Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi.....	85
Tablo 18: Cinsiyete Göre Öfke, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp	
Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi.....	86
Tablo 19: Cinsiyete Göre Üzüntü, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp	
Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi.....	87
Tablo 20: Cinsiyete göre Mutluluk, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp	
Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi.....	88
Tablo 21: Yaşa Göre Kişilik Özelliklerinin Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA).....	89
Tablo 22: Yaşa Göre Algılanan Anne-Baba Tutumunun Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA)....	90
Tablo 23: Yaşa Göre Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Duygusunun Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA).....	91
Tablo 24: Yaşa Göre Öfke Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA).....	92
Tablo 25: Yaşa Göre Üzüntü Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA).....	93
Tablo 26: Yaşa Göre Mutluluk Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA).....	95

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Eyesenck'in Kişilik Boyutları.....53

Tezin Başlığı: 14-18 Yaş Arası Ergenlerde Duygusal Dışavurum Özellikleri, Kişilik Özellikleri ve Algılanan Ebeveyn Tutumları İle İlişkisinin İncelenmesi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nurgül YAVUZER

Tezin Yazarı: Barbaros Görkem ŞİNİKOĞLU

Kabul Tarihi:

Sayfa Sayısı: xiii (ön sayfalar) + 151 (tez)

Anabilimdalı:

Bilimdalı:

ÖZET

14-18 yaş arası lise öğrencisi olan ergenlik dönemindeki bireylerin duygusal dışavurum özellikleri ve kişilik özelliklerinin, algılanan ebeveyn tutumları ile ilişkisinin araştırıldığı bu çalışmaya Lüleburgaz İlçesin de çeşitli liseler de öğrenim gören 14-18 yaş arası özel ve devlet okullarındaki 544 lise öğrencisi katılarak çalışmanın örneklemini oluşturmuşlardır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak ‘Eysenck Kişilik Envanteri’, ‘Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri’ ve ‘Algılanan Anne Baba davranışları ölçeği kullanılmıştır’. Araştırma da kullanılan Eysenck Personality Questionnaire ‘i (EPQ), Eysenck Personality Inventory (EPI)’ ya Psicotizm (P) ölçeğinin katılmasıyla oluşturulmuş en son ve yeni bir formdur. Birçok Avrupa ülkesindeki suçlu ve suçlu olmayan gruplara uygulanmış olan EKE yolu ile başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Ülkemizde Haluk YAVUZER suçlu kişilik özelliklerinin belirlenmesinde EKE yararlanmıştır. Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri, Araz ve Erkuş tarafından 2014’te sözel ve sözel olmayan dışavurum tarzlarını belirlemek için geliştirilmiştir. İlgılanan Anne Baba Davranışları Ölçeği (AAD), Deverux ve arkadaşları (1969) tarafından, Cornell Üniversitesinde kültürler arası bir araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. ürkiye’de aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışması Binnur Yeşilyaprak (1988) tarafından yapılmış ve ‘‘Gençlerde Denetim Odağı ve Önkoşulları’’ adlı araştırmasında kullanılmıştır.

Verilerin analizi için katılımcı öğrencilerden elde edilen veriler uygun kodlamalar

yapılarak SPSS 21 paket programında analiz edilmiştir. Demografik özelliklerin tespiti için frekans, yüzde ortalama gibi tanımlayıcı istatistikler ve ölçek güvenilirlikleri Cronbach Alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Araştırma problemleri ve alt problemlerinde ise Pearson Korelasyonları, T-Testi ve Tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır (One way ANOVA). Anlamli farklılığın hangi yaş gurupları arasında var olan farklılıktan kaynaklandığını tespit edebilmek için Benforini ve Tamhane post-hoc testleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak şunlardır: 1-Kişilik özellikleri ile öfke duygusunu dışavurum tarzları arasında ilişki vardır. 2-Kişilik özellikleri ile üzüntü duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki vardır.3- Kişilik özellikleri ile mutluluk duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki vardır. 4-Algılanan Anne baba tutumu ile öfke duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki vardır. 5-Algılanan anne baba tutumu ile üzüntü duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki vardır.6- Algılanan anne baba tutumu ile mutluluk duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki vardır. Demografik bilgileri göre yapılan analizlerde ise şu başlıklara cevap aranmıştır 1-Yaşa göre öfke duygusu dışavurum tarzları değişmekte midir? 2-Cinsiyete göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır? 3-Cinsiyete göre algılanan anne baba tutumu değişmekte midir?4-Cinsiyete göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygu dışavurum tarzları farklılık göstermekte midir? 5-Cinsiyete göre öfke duygusu dışa vurum tarzları değişmekte midir? 6-Cinsiyete göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları değişmekte midir? 7-Cinsiyete göre mutluluk duygusu dışa vurum tarzları değişmekte midir? 8-Yaşa göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır? 9-Yaşa göre algılanan anne-baba tutumu değişmekte midir? 10-Yaşa göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygusu dışa vurum tarzları farklılaşmakta mıdır? 11-Yaşa göre mutluluk duygusu dışa vurum tarzları değişmekte midir? 12-Yaşa göre üzüntü duygusu dışa vurum tarzları değişmekte midir?

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Duygu Dışavurum Tarzları, Kişilik, Algılanan Ebeveyn Tutumları

Title of the Thesis: Observations Of The 14-18 Years Old Adolescents Emotional Expressions, Personality Traits and Perceived Parental Attitudes	
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Nurgül YAVUZER	
Author: Barbaros Görkem ŐİNIKĐLU	
Date:	Nu. of pages: x111 (front pages) + 151 (thesis)
Department:	Subfield:
ABSTRACT	
<p>The Observation of 14-18 years old high school student, who are in the period of adolescence, the relationships between emotional expression characteristics, personality traits and perceived parental attitudes observed in Luleburgaz. This study has investigating attending various high schools in 544 high school students in public and private schools between the ages of 14-18 who study formed the sample of the study. Research data were collected using a 'Eysenck Personality Inventory', 'Emotions Expressionism Styles Inventory' and 'Perceived Parental behavior scale was used'. Research also used Eysenck Personality Questinnair to (EPQ), the Eysenck Personality Inventory (EPI) or psychoticism (P) is the latest and new forms created with the participation of scale. APPENDIX A way with successful results that have been applied in many European countries, the criminals and the criminal groups were not obtained. Haluk YAVUZER relied in determining the criminal personality. Emotions Expressionism Styles Inventory, was developed to determine Araz and Erkuş 2014 by way of verbal and nonverbal expression. Perceived Parenting Behavior Scale (ECJ), Deverux et al (1969), Cornell has been developed to be used in a cross-cultural research at the University. The validity and reliability of the Urkia Binnur Greenleaf (1988) and by "Locus of Control and prerequisites for Youth" has been used in research. The data obtained from the participating students to analyze the data was analyzed by SPSS 21 software packages by making proper coding. to determine the demographic characteristics of frequency, reliability and scale descriptive statistics such as average percentage is calculated by Cronbach's alpha coefficient. In a research problem and sub-problems Pearson Correlations, T-test and one-way analysis of variance was used (One-way ANOVA). Statistically significant differences between age groups which differ from the existing Benfor to be able to determine that Tamhane and post-hoc tests were used. The findings of</p>	

the research are in general: 1-Double features are correlated with the anger expression styles. 2-Personality characteristics and style of acting out the emotion of sadness there is a relationship between happiness and a sense of style relationship.3- Externalizing personality traits. 4-Perceived attitudes of parents are acting out his anger correlated style. 5-Perceived parental attitudes and the perceived relationship between vardi.6-Style acting out the emotion of sadness there is a relationship between parental attitudes style externalizing the feelings of happiness.

In the analysis carried out by demographic information was sought answers to these titles by age 1- Is expression of anger styles changing? 2-Does the differentiation by gender, personality traits? 3-Parent behavior is detected by sex does it change? 4-Anger by gender, the feeling of sadness and happiness Does the expression styles differ? 5-Anger by gender expression styles Does the change? 6-Feeling of sadness by gender expression styles Does the change? 7-A sense of happiness by gender expression styles Does the change? 8-Does the differentiation by age, personality traits? 9- Does the change is detected by the attitude of the parents and age? 10- According to the age;| anger, sadness and a sense of happiness Does the differing styles of expression? 11- Is happiness a sense of the changing styles of expression according to the age? 12- According to the age, is a sense of sadness expression style changes?

Keywords: Adolescents, Emotional Expressions, Personality Traits, Perceived Parental Attitudes.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	II
TABLO LİSTESİ.....	III
ŞEKİL LİSTESİ.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	X

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1.PROBLEM.....	1
1.2.PROBLEM SORULARI.....	4
1.3.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ.....	5
1.4.VARSAYIMLAR.....	6
1.5.ARAŞTIRMANIN ÖNKABULLERİ VE SINIRLILIKLARI.....	6

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ERGENLİK DÖNEMİ	7
----------------------------	---

2.1.1. Ergenliğin Tarihsel Açıdan İncelenmesi.....	8
2.1.2. Ergenlik Dönemi Teorileri	9
2.1.3.Ergenlikte Gelişimsel Görevler ve Fizyolojik Değişimler.....	13
2.1.3.1.Ergenlikte Bedensel ve Cinsel Gelişim.....	13
2.1.3.2.Ergenlik ve Bilişsel Gelişim.....	15
2.1.3.3.Ergenlik ve Sosyal Gelişim.....	16
2.1.3.4. Ergenlik Dönemi Kişilik ve Kimlik Gelişimi.....	20
2.1.3.5.Ergenlik ve Ahlaki Gelişim.....	24
2.1.4.Ergenlikte Yaşlara Göre Farklılaşan Gelişim Özellikleri.....	26
2.2.ANNE-BABA DAVRANIŞLARI.....	28
2.2.1.Anne-Baba ile Ergen İlişkisi.....	29
2.2.2.Farklı Anne-Baba Tutumları.....	29
2.2.2.1.Baskıcı ve Otoriter Tutumu.....	30
2.2.2.2.Çocuk Merkezci Aile Tutumu.....	30
2.2.2.3.Dengesiz ve Kararsız Tutum.....	31
2.2.2.4.Koruyucu Tutum.....	31
2.2.2.5.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum.....	32
2.2.2.6.Güven Verici , Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum.....	32
2.2.3.Anne ve Baba Tutumlarını Etkileyen Diğer Faktörler	33
2.2.4.Anne ve Baba Tutumlarının Ergenin Hayatındaki Etkisi	33
2.3. DUYGULAR.....	35
2.3.1.Ergenlik Dönemi ve Duygusal Farkındalık	36
2.3.2. Duygusal Dışavurum.....	39
2.3.2.1.Öfke ve Dışavurumu	43
2.3.2.2.Üzüntü ve Dışavurumu	45
2.3.2.3.Mutluluk ve Dışavurumu	46
2.4. KİŞİLİK	47
2.4.1.Kişilik İle İlgili Temel Yaklaşımlar.....	49

2.4.1.1.Bilişsel Yaklaşım	49
2.4.1.2. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı	49
2.4.1.3.Psikanalitik Yaklaşım	50
2.4.1.4.Biyolojik Yaklaşım	51
2.4.1.5.Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı	53
2.4.1.6.John B Watson'ın Kuramı	54
2.4.1.7.Skinner'in Radikal Davranışçılık Kuramı	54
2.4.1.8.Rotter'in Beklenti-Değer Kuramı	56
2.4.1.9.Albert Bandura'nın Sosyal-Bilişsel Kuramı	56

BÖLÜM 3 YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMA MODELİ	58
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM	59
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	60

BÖLÜM 4 BULGULAR

4.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	67
4.2.ARAŞTIRMA PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	68

BÖLÜM 5 SONUÇ TARTIŞMA VE YORUM

5.1.SONUÇ VE TARTIŞMA	96
5.2.ÖNERİLER	118
KAYNAKÇA	119
EKLER	134
1. Kişisel Bilgi Formu	134
2. Eysenck Kişilik Envanteri	135
3. Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri	138
4. Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri	141
5. Araştırmada Analiz Dışı Bırakılanlara Yönelik	
6. Demografik Tablo	148
7. Lüleburgaz M.E.M İzin Yazısı	150
8. D.D.T.E İzin Yazısı	151

GİRİŞ

Ergenlik dönemindeki belirli eğilimlerin oluşumunda, onun çocukluk döneminde kazandığı ve ergenlik döneminde devam eden duygusal, toplumsal ve zihinsel uyarılmalarla ilgili olarak hazırlık dönemini önemi büyüktür. Bu sebep ile aile içerisinde yeterli destek ve deneyim fırsatı bulan ergenler için bu dönem daha sakin ve başarılı geçerken, uygun ebeveyn tutumlarına maruz kalmayan ergen için bu dönem sıkıntılı, duygusal dünyasında dengesiz ve çatışmalı olarak geçer (Yavuzer, 2014).

Aile yuvasında gördüklerinin olgunlaşmakta olan ergenin kişilik yapısını biçimlendirme de çok büyük, çok derin etkisi vardır. Aile yuvasının havası, aile bireyleri arasındaki ilişkilerden doğar. Anne-baba ile ergen arasındaki belli başlı ilişkiler, Anne-baba tutumunun birçok dinamiği etkilemesi ile gencin tüm gelişim alanlarındaki algısını belirler (Yavuzer, 2014).

Gelişim dönemindeki bireyin algıladığı aile tutumları, kişilik gelişimi ve soyut anlamda düşüncenin getirisi olan duygular düşünüldüğünde, yapılan çalışma tüm yönleri, kullanılan ölçekler ve kuramsal olarak dönemin dinamiklerini açıklamaya çalışmaktadır.

1.1.PROBLEM

Alan araştırması olarak tasarlanan bu çalışmanın ana amacı duygu dışavurum tarzları, algılanan ebeveyn tutumları ve kişilik özelliklerinin ilişkisel boyutlarını incelemek ve bulguları yordamaktır. Örneklemini 14-18 yaş arası ergenlik dönemindeki bireylerin oluşturduğu bu araştırmanın konusu, anne baba tutumları ve demografik özellikler, duygu dışavurum tarzları ve demografik özellikler, kişilik özellikleri ve demografik özelliklerin tespit ve tahlilini de kapsamaktadır. Yapılan çalışmada neden duygu dışavurum tarzları, algılanan ebeveyn tutumları ve kişilik özellikleri arasında ilişkinin araştırıldığı aşağıda açıklanacaktır.

Bu araştırma planlanırken; ergenlerde duygu dışavurum tarzlarının algılanan ebeveyn tutumları ve kişilik özelliklerinin ilişkisi üzerinde rolü olup olmadığını saptamak ve

yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerin bu dinamikleri nasıl etkilediğini saptamaktır. Araştırma bulgularına göre bulguların hem ergenlik dönemindeki bireylere hem de anne-baba yönünden çift taraflı bir perspektif geliştirmesi ve etkileşim içerisinde bulunan bu iki gruba ve uzmanlara öneriler getirmesi amaçlanmıştır.

Ergenlik çocukluk ile yetişkinlik arasında bulunan büyüme ve çeşitli yönlerden gelişim evresidir. Bu periyotta birey biyolojik, sosyal, duygusal, kişisel ve bilişsel gelişimler yaşar (Kulaksızoğlu, 1998).

Tüm bu gelişimsel evrelerin yaş dönemi özellikleri farklı olmakla birlikte yapılan araştırma da kullanılan ölçekler ile değişik yaş gruplarındaki gelişimsel süreçlerin etkileri ve ilişkileri araştırılarak literatüre katkı yapmak amaçlanmıştır.

Son yıllarda psikoloji araştırmalarında duygular önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmaların hemen hemen tümünde duygular sosyal bir fenomen olarak kavramsallaştırılmaktadır. Çünkü duygusal tepkileri ortaya çıkaran uyaranların birçoğu, diğer insanlardan kaynaklanır ve duygular diğerlerinin eşliğinde oluşur (Strongman 1996).

Duygu ve sosyal dünya arasındaki ilişkileri kavrayabilmek, duygu ile ilgili yapılan araştırmaların sosyal ve psikolojik yaklaşımları kapsamı gerektiğini ve sosyal psikolojik araştırmaların neden duyguları kapsamı gerektiğini anlamak için bir temel oluşturmaktadır. Sosyal dünya içerisindeki insan ilişkileri birçok duygunun üzerine inşa edilir. (Parrot, 2001).Örneğin 'kardeş kıskançlığı', 'yalnızlık' hissi ya da diğer insanlarla olan ilişkimizin düzeyine bağlı olarak 'aitlik' duygusunu hissederiz. Yine diğer insanlarla olan ilişkilerimize bağlı olarak kusurlu algıladığımız davranışlar hakkında 'öfke' hissini deneyimleriz, yardım aldığımızda 'takdir', insanların görgüsüzlük ve ahlaksızlık olarak değerlendirdiğimiz davranışları üzerine onları 'hor görme' ya da erdem sahibi insanlara 'hayran olma' gibi duygular deneyimleriz. 'Mahcup olma' veya 'mahcubiyet' hissettiğimiz zamanlarda ise sosyal kimliklerimiz girilen etkileşim sürecinde birbiri ile çelişerek bize bu duyguyu yaşatır (Parrot, 2001).

Bütün duyguların sosyal olma gerekliliği yoktur. Örneğin yüksekte korkmak veya kapalı yerde duramamak gibi fobik duygularda veya bir amaç için yapılan içsel güdülenme sonucu mutlu olmak gibi durumlarda sosyal bağlantılı bir duruma gerek yoktur (Parrot, 2001).

İnsanlar bazen birden çok duyguyu aynı anda deneyimleyebilir. Bu durumu algılayabilmek için bireysel farklılıkların önemi büyüktür. Bunun sonucu olarak bazı insanlar bu süreçleri anlamada daha başarılıyken, bazı insanlar bu sürecin farkındalık boyutunu algılayabilmede diğerleri kadar başarılı değildir. Temel duygusal süreçleri teşhis etme ve bu sürecin davranış ve bilişsel süreçler üzerindeki etkisini ayırt etmeye yönelik yapılan bilimsel ilginin giderek arttığı göz önüne alındığında, duygusal farkındalık, davranış ve kişilik üzerindeki etkilerini anlamak kaçınılmaz olmaktadır (Swinkels ve Giuliano, 1995). Birçok bilim insanı (örn. Parker, Taylor ve Bagby, 2003) kişinin kendi duygularına ulaşabilmesinin, duygularını etiketleyebilmesi ve birbirinden ayırt edebilmesinin önemini vurgular. İlgili araştırmalar incelendiğinde bu becerilerin ‘duygusal farkındalık’ ve ‘duygu dışavurum’ adı altında incelendiği görülmektedir.

Kişilik, psikoloji alanı içerisinde ele alınan ve üzerinde en çok araştırma yapılan konulardan birisidir. Çok yönlü bir kavram olan kişilik, bireylerin incelenebilir ve ölçülebilir davranışları dikkate alınarak ortaya konan davranışsal yönü toplumsal açıdan incelenmesine ilişkin sosyal yönü ve kişiliği oluşturan dinamiklerin incelenmesi olarak ‘derinlik psikolojisi’ yönü olan bir konudur (Kulaksızoğlu, 1998).

Kişilik yapısının tanımlanması ilişkin değişik olarak gelişen yaklaşımlar, bir bakıma bu kavramı ifade etmeye çalışan kişilerin algılama ve ilgilerine göre farklılaşmaktadır. Kişilik kavramının psikoloji ve toplumsal yaşantı içerisindeki tanımlamaları farklı olabileceği gibi belirli S.E.S ve S.D.S’ ye mensup yaş gruplarında da farklılıkların olabileceği varsayımından yola çıkarak araştırma yapılandırılmıştır. Erkuş (1994), kişiliği tanımlarken, bu kavramın insanı başkalarından ayıran bilişsel, duygusal, sosyal ve davranışsal özelliklerin tümünü içerdiğini belirtir. Cüceloğlu (1991) kişiliğin, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılanmış bir ilişki biçimi olduğunu belirtir. Bu tanımlardan da anlaşılabilceği gibi kişilik; duygusal, sosyal, davranışsal, biyolojik ve çevresel dinamiklerin etkisi ile oluşan bir olgudur. Yapılan araştırmada kişiliğin duygu dışı vurum ve algılanan ebeveyn tutumları ile ilişkilendirilmesi ve analizlerinin yapılması tamamen bu kuramsal perspektiflere dayandırılarak yapılandırılmıştır.

Bireyin verdiği tepkiler, kişilik gelişimi ve duygusal farkındalık ve duygusal dışavurumları doğuştan gelen bazı özelliklerin, çevre etkisi altında biçimlendirilmesi ile oluşur. Birey üzerindeki çevre etkisi ve etkileşimi ilk olarak anne-baba etkisi ile oluştuğuna

göre, birey doğal olarak anne-baba aracılığı ile yaşadığı çevre, kültür v e yaşam biçimlerini algılamaya başlar. En önemli gelişim evrelerinden olan ergenlik döneminde ruh sağlığı yerinde bir birey olabilmek için bu dönemde ki anne-baba tutumları çok önemlidir.

Anne-baba, çocuk üzerinde çift etki oluştururlar. Bunlar: Çocuğun cinsiyetine uygun davranış üzerinde yapıcı etki ve sevgiyi öğreten duygusal dinamikleri barındıran etkidir (Yavuzer,2014)

Yapılan araştırmanın, araştırılacak alt boyutları oluşturulurken tüm yapılan kuramsal ve literatür araştırmalarında ergenlik döneminin duygusal, çevresel, anne-baba tutumları ve kişilik özelliklerini etkileyen bir süreç olduğu görülmüştür. Kullanılan ölçekler, S.E.S ve S.D.S' yeler göz önüne alınarak, bulgular tartışılacaktır.

1.2.PROBLEM SORULARI

1. Kişilik özellikleri ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı ilişki var mıdır?
2. Kişilik özellikleri ile öfke, üzüntü ve mutluluk arasında anlamlı ilişki var mıdır?
3. Algılanan anne baba tutumu ile öfke, üzüntü ve mutluluk arasında anlamlı ilişki var mıdır?
4. Kişilik özellikleri ile öfke duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
5. Kişilik özellikleri ile üzüntü duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
6. Kişilik özellikleri ile mutluluk duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
7. Algılanan anne baba tutumu ile öfke duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
8. Algılanan anne baba tutumu ile üzüntü duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
9. Algılanan anne baba tutumu ile mutluluk duygusunu dışa vurma tarzları arasında ilişki var mıdır?
10. Cinsiyete göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır?
11. Cinsiyete göre algılanan anne baba tutumu farklılaşmakta mıdır?
12. Cinsiyete göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygu dışa vurum tarzları farklılık göstermekte midir?
13. Cinsiyete göre öfke duygusu dışa vurum tarzları değişmekte midir?

14. Cinsiyete göre üzüntü duygusu dışı vurum tarzları değişmekte midir?
15. Cinsiyete göre mutluluk duygusu dışı vurum tarzları değişmekte midir?
16. Yaşa göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır?
17. Yaşa göre algılanan anne baba tutumu değişmekte midir?
18. Yaşa göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygusu dışı vurum tarzları farklılaşmakta mıdır?
19. Yaşa göre öfke duygusu dışı vurum tarzları değişmekte midir?
20. Yaşa göre üzüntü duygusu dışı vurum tarzları değişmekte midir?
21. Yaşa göre mutluluk duygusu dışı vurum tarzları değişmekte midir?

1.3.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Ergenlik döneminin temelinde yatan gelişimsel süreçlerin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve bu dönemin önemli dinamikleri olan kişilik, duygusal ve çevresel gelişimin irdelendiği araştırmanın, ergenlik gibi önemli bir konuyu merkeze alması ve bulguların ergenlik dönemine göre tartışılacak olması önem arz etmektedir. Kişilik, duygular ve anne-baba tutumunun birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği gibi bu dinamiklerin birbirleriyle olan gelişimsel görev bağlantısı, psikolojik yönden sağlıklı yetişkin bireylerin yetişmesi için sağlıklı geçirilmesi gereken evrelerdir. Bu yönüyle araştırma hem gelişimsel yaş aralığı ile ilgili bulgulara hem de bu yaş aralıklarındaki algılanan anne-baba tutumlarına, kişilik özelliklerine ve duygusal farkındalık ile duygusal dışavurum özelliklerine işaret etmektedir.

Ergenlik döneminde olan bireylerin en önemli bilişsel özelliği olan somut düşünceden soyut düşüncelere geçişi ile birlikte oluşan duygular ve kişilik özelliklerinin yanı sıra aile olan çatışma tutumlarının nedenselliği ile ilgili bulgulara ulaşması yönünden de yapılan araştırma önem arz etmektedir.

Bu araştırma; duygu dışavurum, anne baba tutumları ve kişilik arasındaki ilişkiyi inceleyen birkaç araştırmadan biridir. Araştırmada algılanan ebeveyn tutumları, duygu dışı vurum tarzları ile kişilik özelliklerinin bir arada incelenmesi araştırmayı diğer araştırmalardan farklı kılmaktadır.

Bu araştırma duygu dışavurum tarzlarını, algılanan ebeveyn tutumlarını ve kişilik özelliklerini bir grup lise öğrencisi içerisinde incelemekte ve bu araştırma konusu ileride

yapılacak olan empirik çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma ile ergenlik dönemindeki bireylerin duygu dışavurumları, algıladıkları ebeveyn tutumları ve kişilik özellikleri değişkenlerinin günümüzdeki durumu, değişkenler arası ilişki profilini ortaya koymak bakımından da önem kazanmaktadır.

1.4.VARSAYIMLAR

- 1- Araştırmaya katılan öğrenciler envanter ve ölçek çalışmalarına gönüllü olarak katılmışlardır.
- 2- Öğrencilerin soruları cevaplarırken rahat ve samimi oldukları varsayılmaktadır.
- 3- Uygulanan envanter ve ölçekler bu araştırma için uygundur.

1.5.SINIRLILIKLAR

- 1- Yapılan araştırma 2015- 2016 eğitim ve öğretim yılı,
- 2- Lise 1. , 2. , 3. , 4. sınıf öğrencileri,
- 3- Kırklareli/Lüleburgaz ilçesinde bulunan liseler,
- 4- Bulguların gerçeğe uygunluk dereceleri, araştırmada izlenen araştırma modeli, yöntem, veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklerin geçerlik, güvenilirlikleri ile konu ile ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

"Dans Eden Bir Yıldız Hayat Vermek İçin İçinizde Kaos Olması Gerekir"

Friedrich NIETZCHE

2.1.ERGENLİK DÖNEMİ

Ergen kelimesi batı literatüründeki "adolescent" karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince de büyüme, olgunlaşmak anlamında kullanılan "adolescere" fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumu değil bir süreci belirtmektedir (Yavuzer, 2014). Ergenlik sözcüğünün kullanımı XV. yüzyılda ortaya çıkmış görünmektedir (Muuss, 1975, Katchadourian, 1977: akt. Yavuzer, 2014). Ergenlik dönemi; eşsiz bir değişim, meydan okuma ve fırsat zamanıdır. İnsanoğlunun bebeklik çağından sonra en hızlı ikinci büyüme ve gelişim evresidir. (Kulaksızoğlu, 1998).

Bu evre birçok yönü ile ele alınmış ve halen ve bilimsel araştırmalar açısından merak uyandıran konulardan biridir. Ergenlik tüm insanlar açısından evrensel bir süreç olmakla beraber, bu dönemin önemli etkenlerinin çevre ve kültürel arka plan olduğu bilinmektedir. Ergenlik genel ve kültürel olarak inşa edilen bir süreçtir. Bu durum ergenlik döneminin belirleyici özelliklerini karakterize etmek için farklı görüşlerin gelişmesini ve interdisipliner yaklaşım olanaklarının gelişmesini sağlar (B.M. Newman & P.R. Newman, 2011).

Tüm bu değişkenler ergenlik dönemi gelişimsel dinamiklerini anne-baba davranışları ve duygusal açıdan ele alınmasının literatüre katkı sağlayacağı fikrinin oluşmasını sağlayarak, yapılan araştırma için altyapı oluşturmuştur. Bu bölümde ergenliğin tarihsel açıdan incelenmesi, genel dinamikleri, ergenliğin gelişimsel ödevleri ve ergenliğin gelişim özellikleri ele alınacaktır.

2.1.1.Ergenliğin Tarihsel Açıdan İncelenmesi

"Gençliğimiz artık lüksten zenginlikten hoşlanıyor. Görgü kurallarına hiç uymuyorlar. Otoriteye karşı aşağılayıcı, küçümser bir tavırları var ve ileri yaştakilere, büyüklere hiç saygıları yok. Anne, babalarına karşı çıkıyor, ters düşüyor, büyüklerin önünde gevezelik ediyor, hızlı hızlı görgüsüz bir şekilde atıştırıyor ve öğretmenlerini ezmeye çalışıyor, onlara zorbalık ediyorlar." Sokrates (M.Ö. 398)

"Bugünün gençleri, lüks ve gösteriş düşkünü, saygısız, başkaldıran, geveze ve obur yaratıklardır." Sokrates (M.Ö. 400)

"Genç erkeklerimiz son derece tembeller. Yeteneklerini kullanmıyor, işlemiyorlar. Onurlu ve saygın bir biçimde gece gündüz emek verecekleri, çalışacakları tek bir uğraş, meslek yok. Uyuşukluk, bitkinlik, isteksizlik ve bunlardan daha da kötüsü, kötüye karşı ilgi duyma gönüllerinde yer etmiş, kanlarına girmiş. Şarkı söyleyip dans ediyor, kadınsı davranıyor ve kıvrıcık olsun diye saçlarını sarıyor, kadınların konuşurken kullandıkları küçük oyunları, cambazlıkları öğreniyorlar. Kadınlar kadar güçsüz ve hiç yakışmayan, uymayan süsler takıp takıştırıyorlar. Güçten, azimden ve enerjiden yoksun, doğuştan sahip oldukları kazanımlara, çeşitli yeteneklerine yaşamları süresince hiçbir katkıda bulunmuyor, ardından da kendilerine sunulmuş nimetlerden yakınıp duruyorlar." (Seneca M.S. 100)

Yavuzer (2014), bu iki ünlü filozoftan örnek verirken modern gençliğin hatalarını ve eksikliklerini ele alan bu görüşlerden her ikisinin de günümüzün karamsar bakış açılı söylemlerini yansıttığını ve geçmişte ve günümüzdeki yakınmaların pekte farklı olmadığını belirtmiştir.

Cole ve Hall ise her iki alıntı da, tarihin hızlı bir değişimi içeren ve yeterince anlaşılamayan dönemlerine karşı yetişkinlerin ortak tepkisini yansıtımları açısından oldukça anlamlı bularak ekonomik refahın ve ahlaki çürümenin egemen olduğu zaman dilimleri olmaları açısından, tarihin bu dönemleri ile günümüz arasında kimi paralellikler olduğunu belirtmişlerdir.(Cole, L. N., Hall, I., 1970, akt: Yavuzer, 2014).

Her dönem bir önceki kuşak gençlere ilişkin hemen her şeyden şikâyet etse de, en çok ukala, her şeyi bildiklerini sanan, kendi tecrübelerine saygı göstermeyen bir nesil olma yakınması başı çekmektedir. Gençliğin ataklığı, deneme ve başarıma isteği, kendinde

hissettiği güç ve benmerkezcilik ise bilinen tüm insanlık tarihinde ortak bir ergenlik özelliği sergilendiğini de göstermektedir.

Çocuklukla yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi olarak ergenlik, yaşamının fiziksel çevriminde kayıtlı olduğu için kuşkusuz insanoğlunun kendisi kadar uzun zamandan beri mevcuttur. Bununla birlikte, insanoğlunun bu gelişim olgusuna ilişkin görüşü tarih boyunca birçok evrim göstermiştir. Bugünkü biçimiyle ergenlik, bazı yönleriyle on yıldan on yıla hâlâ değişen çok yeni bir olgudur (Elder, 1980). Fiziksel ve gelişimsel temellerinde bile ergenliğin tarihin etkisi altında olduğunu göstermektedir: Olgunlaşma yaşı ve büyüme normları bir yüzyıldan diğerine değişmektedir. Ancak en belirgin tarihsel değişimler ergenliğin psiko-sosyal niteliği alanında ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.Ergenlik Dönemi Teorileri

Ergenlik dönemi teorilerine tarihsel bakış açıları ve nedenselliğine yönelik birçok kuram ve yaklaşım bulunmaktadır. Aşağıda ele alınacak teorilerde birbiriyle örtüşen teoriler bulunduğu gibi tamamen farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır.

Biyolojik Teoriler

G. Stanley HALL (1844-1924) Psikolojik Gelişimin Yinelenmesi Teorisi: Özellikle 1900'lü yıllardan sonra ergenlikle ilgili yapılan çalışmalar hızla artmaya başlamıştır. Ergenlik dönemi ile ilgili ilk bilimsel çalışma G. Stanley Hall'ın 1904 yılında yayınlanan 1300 sayfalık 'Adolescence' çalışmasıdır (Ekşi, 1990).

Bu çalışmanın psikoloji, antropoloji, sosyoloji, cinsellik, suç, din ve eğitim bölümleri 1904 yılında yayımlanarak daha kapsamlı bir içeriğe kavuşmuştur. Ergen psikolojisinin babası olarak bilinen G. S. HALL 'ın teorisi güçlü bir tema olan evrim teorisine dayanıyordu. G. S. HALL evrim teorisini geniş teorik kuramlar için kullanıp, insan ve hayvan gelişiminin çevreye uyumu ile ilgili problemleri araştırma konusu yaparak teorisini geliştirmiştir (Siegel & White, 1982,).

İnsanın yaşamındaki süreçler, insanoğlunun evrimsel gelişimin süreçlerini yansıtmaktadır. G. S. HALL ergenlik döneminin bu döngüdeki önemli bir dönem olduğu düşüncesi ile araştırmalarını deneysel olarak hayatı boyunca sürdürmüştür. Hall'a göre insan benmerkezci, güdülerini ve yaşamını sürdürme kaygısıyla dünyaya gelir. Bu özellikler onu hayvanlar âleminin bir üyesi yapar. Ergenlik dönemi ile topluma karşı sorumluluk, başkaları

ile duygudaş olma ve kişisel hakları ile uygar bir ırkın üyesi olarak yeniden doğar. Medeni insanın hedefleri arasında bulunan adalet, sosyal uyum ve refah gibi idealleri, benmerkezciliğin önüne geçerek bir iç çatışmaya yol açar. Bu yaşanan iç dinamikler fırtına ve strese yol açar (Siegel & White, 1982,).

Kulaksızoğlu'na göre bu görüşün insanın gelişim evrelerinden biri olan ergenlik dönemi ile evrim teorisini bağdaştırma çabası ve teorinin bilgi birikimini organize edememesi psikolojik gelişimin yinelenmesi teorisine ciddi eleştiriler getirilmesine neden olmuştur (Kulaksızoğlu, A. 1998).

Psikoanalitik ve Psikososyal Teoriler

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud tarafından kuramsallaştırılmış bu görüşün nöroloji, beyin ve sinir hastalıkları temelli olması ve içerisinde biyolojik temellerin ve psikolojik dayanaklarının oluşmasını sağlamıştır. Erkek ve kadın genomlarının farklı olduğundan yola çıkarak, tecrübe ve yaşantılarında farklı olduğundan bahsetmiştir.(Kulaksızoğlu, a.g.e. s.21-25).

Sigmund Freud (1856-1939): Davranışların oluşumunda erken dönem çocukluk ve bilinçaltı bir takım dinamiklerin önemli rol oynadığı ve cinsel içgüdülerin arzuların, fantezilerin bilinçaltının tabanını oluşturduğunu savunmuştur. Ergenlik ile ilgili olarak cinsel güdülerin tatmininin ve şefkate olan fiziksel ihtiyaçların ergenlik dönemini etkilen en önemli unsurlar olduğunu belirtmiştir. Ergenlik dönemi ihtiyaçlarından olan özerklik ve ebeveynlerden ayrılma arzusunun sonucu olarakta akranları ile arkadaş odaklı bir yaklaşım sağlaması olarak nitelemiştir. Ergenlik döneminde yeni uyanan cinsel arzu ve dürtülerin ise duygu durumlarında sık ve gözlenebilir değişikliklerin nedeni olarak belirtmiştir (Parman, 1998)

Anna Freud (1895-1982): A. Freud; Ergenlik dönemini Pubertal değişimlerin fiziksel bir dengesizlik dönemi ile aynı seyirde izlemesi ve İD'in güçlenmesi ile davranışların üzerinde baskın olmasının, fiziksel savunma mekanizmalarının problem çözme için kullanılmasının devreye girmesi ile sonuçlandığı bir dönem olarak nitelemiştir (Geçtan, 2000).

Erik Erikson (1902-1994): Erikson gelişimin 8 bireysel gelişim döneminden oluştuğu Psikososyal gelişim Kuramının Kurucusudur. Ergenliği 5.dönem olarak ele alıp 11-20 yaşları arasında devam ettiğini belirtmiştir. Kimlik arayışı olarak nitelediği ergenlik

döneminde, ergenin hedef arayışının ve öz-algısının bir gelişim ödevi olduğunun ve gelişimde en önemli ödevlerden biri olduğunu kabul etmektedir (Geçtan, 2000).

Bilişsel Teori

Jean Piaget (1896-1980): Ergenlik, entellektüel bir genişleme ve akademik yaşantının öneminin farkına varmaya başlama çağıdır. Bu dönemde bireyin genelleme, soyut kavramlarla baş etme, zaman kavramını anlama, kendi anlık gereksinimleriyle ilgisi olmayan görüşler ile ilgilenme, mantıksal düşünebilme ve başkalarıyla iletişim kurma yetenekleri hızla artar. (Gallatin, 1995; Gander & Gardiner, 1993). Genç artık, çocukluğun somut düşünce biçiminin aksine, artan soyut düşünme yeteneğini kullanarak önermelerle, genel kavramlarla, hipotezlerle akıl yürütmeyi ve birçok değişkeni göz önüne almayı sağlayan düşünce ile başkalarının düşünceleri arasındaki farkı kavrayabilme yetisi kazanır (Gallatin, 1995; Gander & Gardiner, 1993).

'Ergenlerde Silogistik Düşünce' adlı çalışmasında belirttiği üzere, Ergenler ve yetişkinler kendilerine sunulan önerilerin içinde her zaman doğru olanı aramak yerine, duruma göre hangisini tercih edeceklerine göre akıl yürütürler. Bu da Piaget'ye göre ergenlerde yetişkinlerin düşünce biçimini yakalayan önemli değişiklikler olduğuna dair bir ipucudur (Flavell, 1985; Siyavuşgil, 1939, Akt: Çelen, 1993).

Sosyal Bilişsel Öğrenme Teorisi

Sosyal Bilişsel Öğrenme Teorisi; bireyin sosyal çevresinin, farklı davranışları yapmaya ya da yapmamaya yönelik çevrenin bireyin üstündeki etkileri ile ilgilenmiştir.

Albert Bandura(1925-): Bandura Sosyal Bilişsel Öğrenme Teorisinde öğrenme sürecinin model alarak, gözleyerek ve taklit ederek gerçekleştiği üzerinde durmuştur. Bandura'nın öz-yeterlilik kavramsallaştırması 4 ana kaynaktan beslenir. Bunlar; yeterli bilgi kaynakları, geçmiş performans, vekâleten deneyimler, sözel ikna ve duygusal uyarılma olarak tanımlanmıştır. Örneğin; Ergenin geçmişten getirdiği birtakım engellenmişlikleri varsa bunu yeni çevresine, okuluna ve sosyal çevresine taşıması durumudur. Bandura'ya göre en önemli çevresel öğrenmelerin biri de cinsiyet oluşumunda çevrenin etkisidir. Çevrenin etkisiyle şekillenen cinsiyet rollerinin, yine şekillendiği çevreye göre gelişim göstererek verilen tepkilerin niteliğinde de etken rol oynar sağlar (B.M. Newman & P.R. Newman, 2011).

Kültürel Etki Kuramı

Kurt Lewin (1890-1947): Lewin gelişimsel sürecin sürekli olarak değiştiğini ve bu değişimlerin bölgesel, gereksim ve inhibit davranışları modifiye eden bir alan etkisinde gerçekleştiğini savunmuştur. Bu iddialarıyla temellendirdiği 'alan teorisinin' metaforunu iki alan arasındaki 'marjinal adam' olarak belirtmiştir. Bu iki alan çocukluk ve yetişkinlik arasında kalmış ergeni tanımlamaktadır. Ergenin çevre ile olan etkileşimi, bir yerden bir yere hareket etse bile çevresel uyaranlar hayat alanını ve algıladığı bölümün gelişmesinde etkili bir rol oynar (B. M. Newman& P. R. Newman, 2011,).

Robert Havighurst (1900-1991): Ergenlik dönemi gelişim ödevlerini ortaya çıkaran Havighurst, Fiziksel değişimleri kabullenmenin sosyal olarak daha ilişkilerin geliştirilmesi ve duygusal bağımsızlığın kazanılarak sosyal sorumluluğun sağlanması olarak nitelendirir.(Social Work & Society, Vol. 2, Issue 1, 2004 s.55-56).

Urie Bronfenbrenner (1917-2005): Ergenlik döneminde bulunan gençlerin, dönemin karakteristik özellikleri olan anlık dışavurum ve tepkisel yaklaşımın ötesinde ekolojik bir yaklaşım geliştirerek çevrelerinin onlar üzerindeki etkilerine yoğunlaşmıştır. Bu gelişim sürecinde kültürel dinamiklerin önemine değinen Bronfenbrenner, 4 ana sistemden söz etmiştir. Bunlar; mikro sistem, meso sistem, ekso sistem ve makro sistemlerdir. Mikro sistem ergenin direkt irtibatla olduğu çekirdek toplumu kapsar. Bunlar aile, okul ve arkadaşlar olarak sıralanabilir. Meso sistem ise mikro sistemde ki dinamiklerin birbirine olan etkisinden kaynaklanan yeni dinamikler olarak adlandırılabilir. Arkadaş çevresinin okul başarısını etkilemesi ya da tam tersi. Ekso sistem ise ergenin aktif olarak etkilendiği fakat kendi içsel potansiyeli ile gidişata müdahale edememesi durumudur. Ebeveynlerinin çalışma koşullarından yakınması ve ergenin bu durumda birşey yapamaması gibi, makro sistem ise daha büyük nitelikte temsil kabiliyeti olan değişkenlerdir. İdeoloji, gelenek, ülke ve kanunlar gibi bir takım dinamikleri içerisinde barındıran makro sistem, ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye değişkenlik gösterebilir (Urie Bronfenbrenner, 1979, s.78-80).

2.1.3.Ergenlikte Gelişimsel Görevler ve Fizyolojik Değişimler

Elli yıl kadar önce yazılmış olmasına rağmen, Havighurst'ün gelişimsel görev listesi bugünün Batı kültürleri için hala geçerlidir. Araştırmalar Havighurst'ün kuramını önemli boyutta desteklemiş, eğitimciler ve terapistler başka kültürlerde uygulanırlıkları çok az incelenmiş olsa da fikirlerini kullanışlı bulmuşlardır (Dacey & Kenny, 1994).

Havighurst, ergenlik dönemi için sekiz gelişimsel görev tanımlamıştır:

1. Fiziksel görünüşünü kabul etmek ve bedenini etkili bir şekilde kullanmak,
2. Kadın ya da erkek olarak toplumsal cinsiyet rolünü başarmak,
3. Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve olgun ilişkiler kurmak,
4. Anne baba ya da başka yetişkinlerden duygusal olarak bağımsız olmak,
5. Bir meslek seçip bunun için hazırlanmak ve ekonomik özgürlüğe kavuşmak.
6. Evlilik ve aile yaşantısına hazırlanmak,
7. Toplumsal olarak sorumlu davranışlar sergilemeyi istemek ve bunu başarmak,
8. Bir ideoloji edinmek ve davranışlarına yol gösterecek bir takım değerleri ve ahlaki sistemi oluşturmak.

Bu aşamalara göre, kişinin bireysel ihtiyaçları ve toplumsal hedefler arasında bağ oluşturabilecek ve beklentileri karşılayabilecek belirli gelişimsel görevler olduğundan bahseden Havighurst, kişinin yaşamsal sürecinde başarı sağlayabilmesi için gerekli beceri, işlevsellik bilgi ve tutumların herhangi bir aşamada sekteye uğramadan gerçekleştirmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur (Dacey & Kenny, 1994).

Ergenlik, yaşamın ilk iki yılı dışında, büyüme ve olgunlaşmayla ilgili en yoğun değişimlerin yaşandığı bir gelişme dönemidir. Yaklaşık sekiz yıl süren ergenlik, öncelikle bir fizyolojik değişim dönemidir. Bu değişim; duygusal, sosyal ve zihinsel olgunluğa elverişli bir temel hazırlar (Yavuzer, 2014). Kuramın detaylı olarak ele alınması ve ilgili tartışmalar Ergenlik ve Sosyal Gelişim (Bkz.2.1.3.3.) bölümünde yer almaktadır.

2.1.3.1.Ergenlikte Bedensel ve Cinsel Gelişim

Yavuzer; doku kas ve kemiklerin gelişim bakımından ergenliğe özgü en krakteristik değişimler olduğunu vurgular. Bu değişimler beden gücü artışının temelini oluşturur. Dişlerde düzenli bir değişim ve gelişim sürecinden geçer; ikinci azı dişi ergenliğin hemen öncesinde, üçüncü azı dişi de bu dönemin bitiminde çıkar. Yüzün görünümünde oldukça belirgin bir değişim geçirip ergenliğin sonlarına doğru yetişkin ölçülerine, oranlarına ulaşır (Yavuzer, 2014: 21).

Çocukluk döneminin sonlarında görülen boy artışı gençlik dönemine geçişte önemli bir belirti olarak kabul edilir. Boy artış hızının en yüksek olduğu yaşlar kızlar için 11-12, erkekler için 13-15'tir (Neyzi ve Alp, 1977, Akt; Yavuzer: 1997).

Kız ve erkeklerde cinsel olgunlaşmanın başladığını gösteren birincil ve ikincil olarak adlandırılan cinsiyet özellikleri görülür: *Birincil Cinsiyet özellikleri* üreme organlarındaki değişimleri içerir. *İkincil Cinsiyet özellikleri ise* kız ve erkeklerin beden yapısındaki değişikliklerdir.

Tanner'e (1970, Akt: Gander, Gardiner 1998) göre 10-12 yaşları arasında kızlar, yılda ortalama 5-10 cm. büyürken, erkekler 10-16 yaşları arasında yılda ortalama 7,5-12 cm. arasında büyürler. Bu büyüme patlaması (*Grow Supurt*) sırasında eller ve ayaklar çoğu zaman bedenin diğer bölümlerinden daha çabuk gelişir. Bu durumun doğal olarak sonucu geçici sakarlık ve becerisizlik olabilir. Ağırlık boy ile birlikte artar. Erinliğin ilk evrelerinde, yaklaşık 14 yaşına kadar kızlar genellikle erkeklerden daha fazla kilo alırlar. Sonra erkekler onları yaklar ve geçerler (Marlow, 1977). 11-16 yaşları arasında, ortalama kız ergen yaklaşık 19 kilo, erkek ergen 25 kilo almış olurlar (Krogman, 1970; Akt: Gander, Gardiner,1998).

Ayrıca bedensel gelişimin sosyal olarak birçok etkisi bulunmaktadır. Bunlar ele alınacak olursa; Erinlik sonucu oluşan değişimle, ebeveyn-ergen etkileşimi arasındaki ilişki üzerine birçok model geliştirilmiştir. Paikoff, Brooks ve Gunn, ebeven-ergen ilişkisinde özellikle erinlik döneminde çatışmaların arttığı, buna karşılık sıcak, ılımlı tavırların azaldığı konusunda ortak bir sonuca ulaştılar. Paikoff, Brooks ve Gunn; konuyla ilgili üç olası model önerisinde bulundular. Modellerden ilki; hormonal değişimin duygusal davranış değişimine sebep olduğu ve buna bağlı olarak yaşanan etkileşimsel değişmelerin ebeveyn-ergen etkileşimini de dolaylı olarak etkilediği yönündeydi. İkinci modelde, vaktinden önce başlayan erinliğe bağlı değişimler, değişimlerin süresi veya hızı ya da ikincil cinsel özelliklerin belirmesi, hem ergenin hem de ebeveynin, gencin artık üreme yeterliliğine sahip ve toplumsal açıdan daha olgun birey olmaya başladığını anlamalarını sağlar. bu durum ebeveyn-ergen ilişkisini daha nitelikli kılar ve yeni beklentilerle bir değişim geçirerek ergenin sosyal konumunun yeniden yorumlanmasına yol açar. Üçüncü model de; erinliğe bağlı özellikler, ailevi değişikliklerle ve gelişimsel değişikliklerle etkileşime girer ve biyolojik ya da fiziksel özelliklerin, her iki tarafın erinliğe verdiği tepki üzerinde, ebeveyn-ergen etkileşiminde rol oynar. Karşılıklı etkileşimi temel alan bu karmaşık modele bağlı olarak uzmanlar, genç kızların düşüncelerini başkalarına söylemekte güçlük çektiklerini,

duraksadıklarını, birçoğunun çelişkili duygular arasında gidip geldiklerini ve aşırı çekingen olabildiklerini ya da davranışlarına gereğinden çok dikkat ederek, düşünerek hareket ettiklerini ileri sürer. (Paikoff, Brooks ve Gunn, 1991, Akt; Yavuzer, 2014). Bütün bunlara dayanarak; ebeveynle ergen arasındaki iletişim, ergenin psikolojik yeteneklerinin zaman içinde artış hızına, ebeveynin ergenin cinsel doğasındaki değişimi kabullenmede sergileyebileceği rahatlığa, erinliğin nasıl algılanıp yorumlandığına ve erinliğin aile üyeleri için ne anlama geldiğine bağlı olarak değişim geçirecektir. Çalışmalarını bedensel gelişimin sosyal alana etkisi üzerinde yoğunlaştıran bir başka araştırmacı grup , "ebeveyn-geç ilişkisinde duygusal uzaklık veya çatışmada artışın fiziksel olgunlukla bağlantılı olduğunu" saptamıştır (Adams, Gullotta, Mackstrom, Adams,1994).

2.1.3.2.Ergenlik ve Bilişsel Gelişim

Piaget yetişkinleri ve ergenleri çocuktan ayıran özelliğin, gerçek ve olasılık arasındaki farkı bilebilmeleri olduğunu ileri sürer. İlkokul çocuğunun bir probleme en tipik yaklaşım özelliği, olayın ya da nesnenin yakalayabildiği özelliklerini takip edip çeşitli somut-işlemsel beceriler yardımıyla aralarında ilişki kurmaktır. İlkokul çocuğu, problem çözme yaklaşımında maddidir, somuttur ve pratik aklını kullanır. Önündeki algılayabildiği ve çıkarsayabildiği gerçeğe odaklanır. Kavramsal yaklaşımı zekice ve sembolik değildir. Sadece yakalayabildiği gerçeğin peşinde koşar. Olasılıklara ilişkin spekülasyonlar yapamaz. Kuramcı değildir. Buna karşılık ergen ve yetişkin önce problemler ile ilgili olasılıkları belirlemeye çalışır, daha sonra geleceğe uzanır (Flavell, 1985; Siyavuşgil,1939, Akt: Çelen, 1993).

Çocugun somut düşüncesi ergenlik döneminde değişir ve soyut düşünce gelişir. Soyut düşünce, olayların nedenlerini araştırmaya yönelik düşünce biçimidir. Bu tür düşünce biçiminde varsayımlara dayalı olasılıklar, mantık yolu ile analiz edilir ve eyleme geçmeden önce çıkarımlar yapılır. Problemler çözülürken deneme yanılma yerine sistematik bir yaklaşım uygulanır (Özbay ve Öztürk, 1992).

Ayrıca, soyut işlemler döneminde olan birey, başkalarının görüşlerine aldanmaz, olayların arkasındaki nedenleri anlamaya çalışır. Deyimlerin ve atasözlerinin kelimelerle ifade edilen anlamlarından daha farklı bir anlamı olduğunu bilir. İma ve benzetmeleri kavrayabilir. Bir metnin ana fikrini kolaylıkla çıkarabilir (Kulaksızoğlu, 1998).

Soyut düşünmenin bir yanı gerçeklik ve olasılık arasındaki ilişki ile ilgilenir. Somut işlemler dönemindeki çocuklar için “olan şey” ile “olabilecek şey” aynı ve tekdir. Ancak

soyut işlemci ergenler daha geniş olan hipotetik olasılıkları düşünürler. Gerçekleşen olayın her zaman gerçekleşen ya da gelecekte gerçekleşecek olayların güvenilir bir göstergesi olduğundan öte, bu olayın şans eseri gerçekleşmiş olabileceğini de bilirler. Buna ek olarak, soyut işlem döneminde olan ergenler, ürettikleri olası hipotez ya da açıklamaları test edip doğrulamak amacıyla hipotetik-varsayımlı düşünceyi kullanırlar. Soyut düşüncenin diğer yönleri de çoklu değişkenlerin birleştirilmiş ya da etkileşimli faktörlerini düşünmeyi ve biliş-ötesi düşünebilmeyi, kişinin düşünme süreci hakkında düşünmesini içerir (Berzonsky, 2000; Adams, 2000).

Ergenlik dönemi bilişsel gelişim açısından büyük önem taşır, çünkü bu dönem ergenin yetişkin düşüncesine özgü bilişsel yetiler kazandığı dönemdir. Bilişsel gelişim denilen olgu, ergenin yalnızca kendini, ailesini, yaşlılarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil, dünyasını görme biçimi üzerinde uzun süreli etkiler yaratır (Gander & Gardiner, 1993).

2.1.3.3.Ergenlik ve Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim kişinin yaşadığı toplumun normları tarafından kabul edilebilecek bir davranış biçimi geliştirerek, bu biçimde davranmayı öğreneceği bir süreçtir. Bu süreç doğum itibari ile başlayıp, ilk etkileşime girilen ebeveynler ile başlar ve yaşam boyu devam eder (Kulaksızoğlu, 1998).

Ergenlik döneminin en temel fiziksel özellikleri olan; boy uzaması ve yaş ilerlemesi ile aslında ergen olgunlaşmaz. Olgunluk; kişilerarası etkileşim temelli deneyimler, eğitsel başarılar ve deneyimlerin pozitifize olarak yaşam kurallarına dönüşmesi sonucu oluşur (Adams, 1995). Gelişimin en temel şartı olan gelişimsel görevler, sosyal gelişimin ve olgunlaşmanın da en önemli adımı olması nedeniyle bu bölümde Havighurst'un gelişimsel görev nitelendirmeleri ele alınacaktır.

Havighurst'a göre gelişimsel görevler "bireyin yaşamının belirli bir döneminde meydana gelen ve başarılması halinde mutluluk getireni kişiyi bir sonraki göreve taşıyan; başarılmaması halinde ise üzüntü, kınama ve bir sonraki basamakta zorlanmak anlamı taşıyan görevlerdir". Buna göre bir gelişim döneminin tanımlanması, o dönem içinde başarılması gereken görevleri tanımlar nitelikte olmalıdır (Roscoe & Peterson, 1984;Manning, 2002). Havighurst ergenlik dönemi için belirlediği sekiz basamakta belirtmiştir. Buna göre; her görev kendi gelişimsel görevini tanımlar ve bir sonraki görevin başarısı bir önceki görevin başarılmasına bağlıdır. Ergenlik dönemi görevlerinin başarılı bir

şekilde tamamlanması da çocukluk görevlerini tamamlanmasıyla ilişkilidir ve yetişkinlik görevlerinin tamamlanması ile doğrudan ilişkilidir (Klaczynski, 1990; Dacey & Kenny, 1994; Gander & Gardiner, 1993; Adams, 1995).

Ergenlik Dönemi Gelişimsel Görevleri

1. Fiziksel görünüşünü kabul etmek ve bedenini etkili bir şekilde kullanmak,
2. Kadın ya da erkek olarak toplumsal cinsiyet rolünü başarmak,
3. Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve olgun ilişkiler kurmak,
4. Anne baba ya da başka yetişkinlerden duygusal olarak bağımsız olmak,
5. Bir meslek seçip bunun için hazırlanmak ve ekonomik özgürlüğe kavuşabilmek,
6. Evlilik ve aile yaşantısına hazırlanmak,
7. Toplumsal olarak sorumlu davranışlar sergilemeyi istemek ve bunu başarmak,
8. Bir ideoloji edinmek ve davranışlarına yol gösterecek bir takım değerleri ve ahlaki sistemi oluşturmak.

1. Fiziksel görünüşünü kabul etmek ve bedenini etkili bir şekilde kullanmak:

Ergenlikteki bir dizi biyolojik değişimle, birey yetişkinlikteki, boy, kilo, bedensel ve cinsel özelliklerine kavuşur. Ancak bazı insanlar bu özelliklerinden hoşnut olmazlar. Kimi kız ya da erkekler, boylarının kısa olmasından şikayet ederken, kimisi de kendini güzel ya da yakışıklı bulmayabilir. Bu dönemde herkes kendine “Ben normal miyim?” diye sorar. Buradaki gelişim görevi bedensel özelliklerini kabul etmeyi ve onlardan memnun olmayı öğrenmektir (Gander & Gardiner, 1993).

2. Kadın ya da erkek olarak toplumsal cinsiyet rolünü başarmak:

Son yıllarda toplumsal kadın ve erkek rolünün gereklerini yerine getirmekle ilgili çok fazla değişiklik söz konusu olmuştur. Kimileri toplumsal rollerini geleneksel çerçevede

geliştirmekte, kimileri eşitliği ve birbiri ile örtüşen davranışları savunmakta, kimileri de aşırı uçlar arasındaki yerini korumaktadır. Bu nedenle anne babaların, öğretmenlerin ve ergenlerin kafaları karışmaktadır (Gander & Gardiner, 1993).

3. Her iki cinsten yaşıtlarıyla yeni ve olgun ilişkiler kurmak:

İlk ergenlikteki aynı cinsten yaşıt arkadaşlık ilişkisi yerini, daha olgun kadın-erkek ilişkilerine bırakmalıdır. Ergen karma grupta, gülüşmeden, kızarmadan, terlemeden ne söyleyeceğini ve nasıl söyleyeceğini, yetişkinlere özgü çeşitli toplumsal etkinliklere nasıl katılacağını öğrenmek zorundadır. Toplumsal ilişkilerin nasıl olacağını büyük çoğunlukla kültür belirler (Gander & Gardiner, 1993).

4. Anne baba ve diğer yetişkinlerden duygusal olarak bağımsız olmak:

Bu görev ayrılma ve bireyleşme olarak da ifade edilebilir. Normal ergen gelişimi ebeveynden psikolojik olarak bağımsız olmayı öğrenmeyi, ev ve aile dışında ilişkiler kurmayı ve kendi kimliğini aramayı gerektirir. Ergenler bir yandan kendilerini ayırırken bir yandan da ailenin bir üyesi gibi katılmaya devam ederek bireyleşir. Olgunlaşma ve ayrılma aileleriyle ilişkilerinde ne kadar uzaklaştıklarına bakarak ölçülemez. Özerk bir birey olmak ve ebeveynden bağımsız bir ilişki kurmak, birbirini dışlayan iki durum değildir. Bunlar birbirini tamamlayan davranışlardır ve ergenlik sırasında gerçekleşen normal aile gelişiminin bir parçasıdır (Kimmel & Weiner, 1985).

5. Bir meslek seçip bunun için hazırlanmak ve ekonomik özgürlüğe kavuşabilmek:

Bir ergenin ekonomik olarak özgürlüğe kavuşabilmesi ve kendi ayakları üzerinde durabilmesi için bir meslek sahibi olması gerekmektedir. Bir çok durumda ergenlik yılları resmi okul öğrenimi, yeteneklerin ve ilgilerin belirlenmesi üzerinde yoğunlaşarak, genç insana yetişkin yaşamı için ne istediği, ne yapabileceği ve ne yapacağı konusunda karar vermesi için zaman sağlamaktadır. Ekonomik özgürlüğe sahip olmak için belirlenen yollar, sosyo-ekonomik düzeye bağılı olarak farklılaşmaktadır (Gander & Gardiner, 1993).

Birçok kişi bu tür seçimleri ergenliğinin sonunda ya da yetişkinliğinin başlarında yapmasına rağmen, ergenlik dönemindeki okul yaşantısı ve ebeveynlerin yaşam biçimleri ergenin gelecek yönelimi üzerinde etkilidir. Birçok çalışmanın sonucu ergenlerin gelecek beklentilerinin kültürel cinsiyet rolleri ve o kültürdeki geçmiş deneyimleri doğrultusunda şekillendiği sonucuna ulaşmışlardır (Nurmi, 1987).

6. Evlilik ve aile yaşantısına hazırlanmak:

Bu gelişim görevi, üç, dört ve beşinci görevlerde ilerleme kaydedilmiş olmasına bağlıdır. Ergenlerin büyük çoğunluğu evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı beklemektedir. Ancak bazı ergenler bu süreci zevkle beklerken, bazılara da öfke ya da korku hissederler. Bireyin bu alandaki tutumu, başarı ya da başarısızlığı, hem kültürden hem sosyo-ekonomik düzeyden hem de aile deneyimlerinden etkilenir (Gander & Gardiner, 1993).

7. Toplumsal olarak sorumlu davranışlar sergilemeyi istemek ve bunu başarmak:

Çok az istisna dışında insanlar yaşamlarını soyutlanmış bir biçimde değil, bir topluluk, bölge, ülke içinde yasarlar. Ergen bir yetişkin olarak siyasal, dinsel ve toplumsal etkinliklere sorumlu olarak katılmayı, vergi ödemeyi ve oy vermeyi öğrenmesi gerekmektedir (Gander & Gardiner, 1993).

8. Bir ideoloji edinmek ve davranışlarına yol gösterecek bir takım değerleri ve ahlaki sistemi oluşturmak:

Bebeklikten ergenliğe kadar bir birey üzerinde ana babaların, yaşlıların, okulun ve dinin uyguladığı etkiler, yaşamak için bir dizi standart oluşturmayı amaçlar. Bu değerler bireyin benliğine katılır ve hem toplumu hem de bireyselliği yansıtır. Bu nedenle ergenler bir siyasi görüş ya da bir toplumsal duruş belirlemek ihtiyacı hissederler. Birey bu görevi gerçekleştirdiğin de dünyadaki yeri ve diğer insanlarla ilişkilerini belirlemek için bir yöntemi var demektir (Gander & Gardiner, 1993).

Ergenlikte duygusal sorunlara ve strese yol açan faktörler toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Çünkü ergenin gelişimsel görevleri bulunduğu sosyal çevre tarafından belirlenir ve her toplumun ergenlik döneminde bulunan bireye davranışları farklılık gösterebilir. Toplumlar arası yapılan karşılaştırmalı çalışmalar bazı benzerlikler yanında kültüre bağlı değişiklikler gösterdiğinin sonucuna ulaşmışlardır (Çuhadaroğlu ve ark. , 2004).

Ergenin gelişim görevlerini yerine getirmesine bağlı olarak, bireyin genç yetişkinlik döneminde karşı karşıya kalacağı yeni gelişim görevleri ile başatma de ne kadar hazır olduğunun da göstergesidir.(Grotevant, 1995).

2.1.3.4.Ergenlik Dönemi Kişilik ve Kimlik Gelişimi

Kişilik temelinde bireyi diğer bireylerden ayıran tüm özellikleri ve çevresine uyum sağlama için geliştirdiği davranışları niteler (Yörükoğlu, 1993). Diğer bir tanıma göre ise; bireyin iç ve dış çevresel etmenlerle kurduğu, onu diğerlerinden ayırt eden tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir(Cüceloğlu, 1991).

Ergenlik döneminde ki birey beş belirgin gelişim görevi ile uğraştıkça kişisel gelişim süreci gelişir. Bu gelişim görevleri; Fiziksel Değişim ve gelişim, Cinsel olgunlukla birlikte yeni hissedilen duygulara uyum sağlama, ebeveynler ile olan ilişkiler de dönüşüm, etkili ve farkındalığı artmış ilişkiler geliştirme, bir meslek için hazırlık ve kimlik gelişimidir (Grotevent, 1995).

"Ergenin temel sorusu: 'Ben kimim, kime benzemeliyim?' Ergenin başlıca görevi, bir birey olarak kendine özel bir kimlik oluşturmaktır (Yavuzer, H. (2014).

"Ben kimim?" sorusuna her bireyin kendi içinde verdiği cevap o kişinin kimliğini tanımlamaktadır (Öztürk, 1985).

Bu dönem Ergenlik döneminde ki birey için bir arayış dönemidir. Bireyin değerlendirmesine tabi tutulan güçlü ve zayıf yönleri sonucunda, ergenin neler yapip yapamayacağı da ortaya çıkar. Ergen, nereden geldiğini, kim olduğunu ve nasıl bir hayat kurgulamak istediği soruların cevaplarını bulmak zorundadır. Kimlik, diğer bir tanım ile özün aynı ve süreklilik duyumsaması bu dönemde ergen tarafından içselleştirilmekte ve araştırılmaktadır. Kimlik birey olma yolundaki ergene toplumun sunduğu bir özellik yada ikincil cinsiyet özelliği gibi olgunlaşma sonucu ortaya çıkan bir durum değildir. Kimlik ancak kişisel çaba sonucu ortaya çıkan ve her birey için bağımsız olan bir kavramdır. Kimlik arayışı geçmişin, şimdinin ve geleceğin bütünleştiği anlamlı bir benlik algısı oluşturma sürecini içeren bir durumdur (Muuss, 1988).

Her sosyal yapının ve kitlenin birbirinden farklı, hem de kendi içinde farklı olan bir kültürü, hedefi, tavır, düşünme ve hissetme özelliği vardır. Bu nedenle bireyin kimliğinin oluşmasını da ve davranışlarını belirlemede yaşadığı kültürün ve çevrenin etkisi bulunmaktadır. Yemek yeme, konuşma, inançlar ve yargılar gibi günlük davranış mekanizmaları da etkiler (Tezcan, 1987)

Yapılan literatür araştırmasında birçok araştırmanın, ergenin mensup olduğu sosyal sınıfın, onun tutumlarını ve değer yargılarını etkilediği bulunmuştur. Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında; Güngör'ün (1989) Ankara'da yapmış olduğu ve 1000 öğrenci üzerinde uygulaması bulunan araştırmada, ailelerin ekonomik düzeyinin yükseldikçe, ergenlerin özsaygı düzeyinin de yükseldiği bulunmuştur. Bu araştırmanın diğer bir bulgusu ise, ebeveynlerinin eğitim ve öğretim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, ebeveynlerinin eğitim ve öğretim düzeyleri düşük olan öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarıdır. Buradan yola çıkarak sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi ile benlik saygısının yükselmesi ve sosyo-ekonomik düzeyin düştükçe benlik saygısının düşmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Torucu'nun (1992) İzmirde üst ve alt düzeyde ki 13-14 yaş aralığında kız ve erkek 300 öğrenci ile yaptığı araştırmada da benzer olarak üst düzey sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin benlik saygılarının alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre anlamlı derece de yüksek olduğunu bulmuştur (Akt. Kulaksızoğlu, 1998).

Erikson'a (1968) göre ergenlik, genç bireyin kendini tanımlama ve benlik saygısı gibi konular da yoğunlaştığı yaşamsal bir kavşak noktasıdır. Erikson bu dönemi, yaşam döngüsünde özel bir görevin yerine getirilmesini veya zorlayıcı bir girişimde bulunulması gereken bir dönem olarak tanımlar. Ergenlik döneminde ki bireyin bu kimlik arayışının sonucunda ya kimlik kazanımı yada kimlik dağılımı gerçekleşir. Bu iki durum birbirine karşıt durumdadır (Yavuzer, H. 2014, s.40).

Bireyin gelişimin her evresinde bir psiko-soyal kriz yaşadığını varsayan Erikson'a göre; her krizi bir sonraki aşamaya geçmeden yaşamak gerekir. Gelişimin tüm aşamalarında karşılaşılan bu psiko-soyal krizlerin çözülmemiş olması, psikolojik ve uzman bir destek alınmadığı durumlarda bütün aşamalardaki gelişimin önünde bir engel olacak ve gelişimsel süreçleri negatif yönde etkilemesi muhtemel olacaktır. Eriksonun psiko-sosyal kuramına göre ergenlik dönemine kadar aşılması gereken ve bireyin karşılaştığı 5 dönem mevcuttur:

1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0 – 2 Yaş)
2. Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç (2 – 4 Yaş)
3. Girişimciliğe Karşı Suçluluk (4 – 6 Yaş)
4. Başarıya Karşı Aşağılık (Yetersizlik) (6-12 Yaş)
5. Kimliğe Karşı Rol Kargaşası (12-18 Yaş)

Erikson'un kişilik kuramına göre ergenlik döneminde aşılması gereken dönem 'Kimliğe Karşı Rol Kargaşası' dır. Bu aşamada kimlik oluşumunun sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, Psiko-sosyal bir gelişim ödevidir. Bu aşama da kimlik kazanımı yada rol karmaşası ile sonuçlanacak bir dizi kararların alınması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir (Gander & Gardiner, 1993; Dacey & Kenny, 1994) Ergenin bu kimlik arayışının sonucu ya "kimlik kazanımı" yada "kimlik dağılımı" ile sonuçlanacaktır (Hamacheck, 1995).

Erikson, kimlik gelişiminin bazı aşamalar sonucu gerçekleştiğinden bahseder. ona göre 1. aşamada ergenler çocuksu rollerden uzaklaşarak "ben kimim?" sorusuna kendilerine uygun, tatmin edici ve ikna oldukları bir yanıt arayışı içine girerler. Bu yoğun arayış sürecinde, çeşitli kimlikler deneyebilirler, farklı rollere ve kişiliklere girip çıkarak deneyim kazanmaya çalışırlar. 2. aşama, deneme-yanılma yoluyla kendini keşfetme sürecidir. Yeterince olgunlaşmamış bir benliğe sığınmak ve iyi oturmuş bir kimliğe sahip olmakta geç kalmak, Erikson'a göre sağlam bir temel kazanmada başarısız ve yetersiz kalan ergen bunun sonucunda; umutsuzluk, çökkünlük ve depresyon yaşayabilirler. bu duygular ve buna eklenecek aşağılık duygusu, 'kimlik dağılmasının belirtileridir (Yavuzer, 2005).

"Benlik kavramı" (olduğum kişi olarak kendim) ve "ideal benlik kavramı" (olmayı arzuladığım kişi olarak kendim) arasındaki ilişki, bireyin yaşamının diğer boyutlarında psikolojik olarak uyum sağlamasının temel koşullarından biridir. Bu iki benlik arasındaki farklılık ve tutarsızlık kaygı ve doyum eksikliğine neden olabilir (Yavuzer, 2005).

Kimlik duygusu; cinsiyet rolünü, bireysel ideolojiyi, kabul gören grup standartlarını ve benlik kavramını bir araya getirerek bir bütünlük oluşturur. Psikolojik bir oluşum ve yapısal olarak kimlik oluşumu aniden ortaya çıkmaz; aşama, aşama ilerleyen bir gelişim sürecinden geçer. Çocukluğumuzdan başlayarak edindiğimiz tüm bilgiler ve günlük yaşamın her yönü ileride kim olacağımız yönünde bir birikim oluşturur. Bu yüzden dolayı kimlik yalnızca ergenlik döneminde oluşan bir dinamik değildir fakat ergenlik dönemi bu dinamik için ayrı bir yoğunlaşma içerir (W. W. Norton. 125-130).

Kimlik en temel duygu olan güven duygusu ile gelişir. Ergenlik döneminde kimlik üzerinde yoğunlaşma da bilinçli ve güçlü olur. Bununla birlikte bedenin olgunlaşmasına eşlik eden iç fizyolojik gelişmeler; endokrin yeni iç salgı sistemindeki değişimler bu oluşuma yeni erotik duygular, fanteziler ve cinselliğe ilişkin farkındalık durumunun artmasına sebep olur. Ergenler bu yeni bedensel farkındalık ve sosyal olgunluk ile

toplumdaki bu yeni kimlik, bedensel farkındalık ve sosyal olgunluk ile geleceğin gereksinimlerini ne ölçüde karşılayabileceğini sorgulamaya başlayabilirler (Youth and Crises, 1994 s.132-112).

Erikson'un (Youth and Crises, 1994, s.155-165) modelinde güçlü bir benlik kimliği kazanan ergenler kendilerini başka bir birey olarak değerlendirerek tutarlı bir benlik imgesi oluşturmaya çalışırlar. Ergenlik döneminin en emel kimlik yaşantısı olan; kimlik arayışı süresinde karşılaşılan çeşitli rol denemeleri, 'gerçek ben'i bulabilmek için bir rolden diğerine geçiş olarak gidiş-geliş olarak sürer. Bu gidiş-geliş ve roller arasında arayış hem bilinçli hem de bilinç dışı olarak gerçekleşen bir kimlik bulma mücadelesidir.

Bazı gençler bunalım karşısında yaşadıkları bu zorlanmayı ve aşırı gerilmeyi kaldıramayıp geriler ve bir tür rol karmaşasına (role confusion) girerler. Bu durumdaki ergen psiko-sosyal konumunu belirlemede başarılı olamaz ve karar verme zorunluluğunu tehdit ve çatışma olarak algılayabilir. Bu başarısızlığı sürekli kaygılı bir şekilde arttırmasının sonucu, yalnızlık duygusu gelişir ve utanç guru yitimi kendine başkalarına yabancılaşma gibi duygular eşlik edebilir. Bazı ergenlik döneminde bulunan bireyler yaşadıkları bu rol karmaşası ve kimlik bunalımı dinamiklerini uygun olmayan yollarla çözmeye çalışırlar. Bu gençler olumsuz kimliğe sahip olmanın getirdiği; suça karışma ve anti-sosyal davranışlar sergileme ile zararlı arkadaş edinmenin arzu edilmeyen şekilde sonucu olan zararlı arkadaşın kimliği ile kurulan özdeşim sonucunda kendilerine yer edinebilirler (Erikson,1959).

Marcia (1966)'ya göre; 'bunalım' ergenlik dönemindeki bireyin anlamlı seçenekler arasında seçim yapmasını tanımlarken, 'bağlanım' ise, bireyin belli etkinliklere uğraşlara kendini verebilme, kendinden bir şeyler katabilme ölçüsüyle alakalıdır. Buradan yola çıkarak bunalım evresini; ergenin uygun seçimler yapmaya çalıştığı dönem ve bağlanımı ise davranışlara yön veren anlamlı seçimler yapma potansiyeli olarak tanımlayabiliriz. Marcia (1966)'ya göre kimlik arayışı sonucunda varılan 4 tip kimlik düzeyi gelişim gösterir, bunları sıralamak gerekirse;

1. Kimlik Kazanma (Identity Achievement)
2. Moratoryum (Moratorium)
3. Mevcut Kimliği Benimseme (Foreclosure)
4. Kimlik Dağılması (Diffusion)

Marcia (1966)'ya göre; kimlik dağılması yaşayan ergen ne kendine özgü cevaplar geliştiren nede yaşamında herhangi bir perspektife güçlü şekilde bağlanmamış kişidir. Güçlü bir kimlik kazanan ergen mesleki, din ve politik meselelerde bir arayış içerisinde olur ve her bir alanda belli bir karara varıp bu mücadeleyi güçlü ve anlamlı şekilde kazanır. Moratoryum düzeyindeki ergenler yine bunalım içerisinde. Pek çok kişisel soruya cevap arayarak çözüm getiremedikleri sorunlar ile uğraşırlar. Mevcut kimliği benimseyen genç ise herhangi bir mücadele ya da bunalım evresinden geçmeden anne ve babasının model olduğu deneyimler ve değerlere güçlü bir şekilde bağlanarak kendisi içinde yeterli olduğu kanısını güçlendirirler.

2.1.3.5.Ergenlik ve Ahlaki Gelişim

Toplumun değerlerini anlayarak davranışlarımızı düzenlemek gelişimin en önemli sosyal ödevlerinden biridir. Çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçiş sürecinde ahlaki konular üzerinde oluşan yargıların oluşmasındaki en önemli özellik ise bilişsel gelişimdir. Bu gelişimsel süreç ile beraber olgunlaşan bilişsel yetenekler çocuğun 'doğru' ve 'yanlış' olarak algılarını da beraberinde olgunlaştırır. Model alınan ebeveynler, yaşıt arkadaş grupları da ahlaki dönem için önemli olgulardır (Kohlberg, L. 1984).

Piaget (1932), ahlaki gelişimden ilk bahseden kişidir. Teknik olarak; ahlaki değerlendirmelere olanak sağlayan karakterlerden oluşan hikâyeleri çeşitli yaş dilimindeki ergenlere aktaran Piaget, bilerek yapılan ahlak dışı sayılabilecek ve kazara meydana gelen olaylardaki karakterlere yönelik ahlaki değerlendirmeler yapmalarını sağlayacak sorular sormuştur. Bu sorulara verilen cevaplardaki eğilimlerden yola çıkarak iyi eğilimi olan çocukların ahlaki değerlendirme ile baş başa kalacakları olayları yaşadıkların da verdikleri kararların sağlıklı olacağından bahsetmiştir olgulardır (Kohlberg, L. 1984).

Kohlberg, yaptığı araştırmalar sonucunda akıl yürütmenin yaşa bağlı olarak ayırt edilebilir örüntülere sahip olduğunu bulmuştur. Kohlberg bu örüntülerin 3 düzey ve 6 dönem olarak belirlemiştir. Her aşama bir öncekinden farklı olmakla beraber, bilişsel olarak olgunlaşma ile ilgilidir. Evrelerin hiyerarşisi değişmemektedir ve kişinin bulunduğu evre, kişinin ebeveynlerin tutumu, sosyal çevre ve kendine özgü kişilik özellikleri ile ilintilidir (Kulaksızoğlu, 1998; Windmiller, 1995). Bu düzey ve evreler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre, ergenlik döneminde oluşması gereken ve 10-18 yaşlarında 'geleneksel aşamadan geçilir. Bu aşamanın ilk evresin de birey, grup

dinamiklerine uyum sağlamaya çalışır. Doğruluk, iyilik ve güven sağlamak çabası içerisinde olur. Grubun kuralları doğrultusunda belirli bir çerçevenin içerisinde hareket eder. Başkalarının davranışlarını değerlendirirken sonucu değil niyeti göz önünde bulundurur (Steward ve ark. 1989; Kulaksızoğlu, 1998).

Tablo 1. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Evreleri (Windmiller,1995).

DÜZEYLER	YAKLAŞIK YAŞLAR	EVRELER
I. Ahlak Öncesi	4-5	1.Ceza-İtaat Yönelimi: Yargılar; ceza ve ödüle göre oluşur.
	6-9	2.Görelî Araçsal Yönelim: Yargılar karşılıklı iyilik ya da bireyin gereksinimleri temeline dayanır.
II. Geleneksel	10-15	3.İyi Oğlan- İyi Kız: Yargılar diğer insanların iyi düşünmesi temelinde gelecek eleştiriyi engellenme yönündedir.
	15-18	4.Yasa ve Düzen: otoriteye saygı, yasalara uyma, temeline dayanır. Toplumsal düzene uyum vardır.
III. Gelenek Ötesi	18-20	5.Toplumsal Sözleşme: Tüm insanların hemfikir oldukları hakları üzerinde mutabakat sağlanır.
	20	6.İnsan Yaşamının Değeri: Kişisel yargılar İnsan haklarına ve insan onuruna uygun olmasına göre verilir.

Geleneksel aşamanın 2. evresinde birey, toplumdan gelen görev ve kuralları kabul eder, toplumdan gelen görev ve kuralları kabul eder, toplum sağduyusunu oluşturarak toplumsal hak savunuculuğu yapar. Bu dönem, 9-18 yaş arasındakilerin ve birçok yetişkinin ahlaki yargısını belirler. Bir sonraki düzey olan 'gelenek ötesi aşama' ise 18-20 yaşları ile birlikte başlar. Bireyin toplumun üstün de bir perspektifi oluşur, kanunlara çoğunluğun haklarını koruyacağı için uyulur. Grubun kanunları ile çelişse de toplumun haklarını, yani; özel yerine geneli koruma özellikleri hâkim olur. Bu evrelerin özelliklerini çok az sayıda bireyin gerçekleştirilebileceği düşünülür (Kulaksızoğlu, 1998).

2.1.4.Ergenlikte Yaşlara Göre Farklılaşan Gelişim Özellikleri

Ergenlik kendi içinde aşamaları olan bir dönemdir. Canat (1966) bu evreleri ve özellikleri aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1.Erken Ergenlik (12-14 yaş) : Erinlik (buluş-puberte) gelişimin yaşandığı evredir. Bu evrelerde, boy uzaması, kilo artışı, iç organlarda gelişme ve buna bağlı fiziksel kapasite artışı görülür. Bilişsel gelişim sonucu somut düşüncenin yerini soyut düşüncenin alması ve yetişkinlikte ki cinsel kimlik kazanımının gelişimi bu dönemin karakteristik özelliklerindedir (Çuhadaroğlu ve ark, 2004).

Bu dönemde olumsuz kimlik gelişimi stres kaynağı olabilir. Ergenliğe giriş dönemi bu dönemde, bilişsel ve fiziksel gelişimin tümü ergenlerin kendilerini sorgulamasına ve bu durumun sonucu olarak kendilerini mutsuz hissetmelerine yol açabilir (Harter ve Cornell 1982, akt: Lindzey, ve ark. 1988).

14 yaşındaki bir ergenini açıklarken 13 yaşındaki bir ergenin yerini dışa dönük bir yapıya bıraktığı söylenebilir. Daha dışa dönük ve duygusal bir yoğunluğun aktarımını sağlayabilecek niteliğe oluşan ergen daha dışa dönük bir yapıya kavuşur. 14 yaşında gerek kendine ve gerekse de çevreye yönelik olan yönelimdeki artışa bedendeki yüksek enerji artışı ve fizyolojik değişimler eşlik eder (Gessell, ve ark. 1956).

14 yaşındaki genç herhangi bir konunun iki yönünü de görür ve bağımsızca fikir yürütür. Zekâ ve dili gelişimi bu yaşta yetişkin bir bireyin kapasitesine en yakın gelişimi gösterebilir. Bu yeni anlayış ve gelişimlerin sonucunda ergen kendi kendini eleştirmeyi dahi başarabilir (Çuhadaroğlu ve ark, 2004).

2.Orta Ergenlik (15-17 yaş) : Bedensel gelişimin birçok gelişimsel görevini yerine getiren ergen, ruhsal alandaki gelişimsel durumların çözümlenmesi yönünde uğraş verir. Arkadaş ilişkileri, sosyal ortamlarda kendini kanıtlama, ebeveynler ile yaşanan otorite çatışması ve bireyselleşme bu dönemin en önemli özelliklerindedir. Grup arkadaşlıkları ve karşı cinse verilen önem ile birlikte cinsel kimlik gelişimi de artar. Duyguların artış gösterdiği bir dönem oluşu yönünden ‘melankolik’ davranışlar geliştirilebilir. Çatışmaya girmeden çözümlenebilen bir dönem olduğu gibi çok şiddetli çatışmalar da yaşanabilen fırtınalı bir dönem de olabilir (Çuhadaroğlu ve ark, 2004).

15 yaş gencinin duygularında ki değişim, onun alinganlaşmasına, birçok konuda rahatsız olmasına, bazı şeylere karşı koymasına ve bazı oluşan değişik durumlardan korkmasına yol açabilir. Bu olumlu ve olumsuz duygular, büyüme ve deneyimler ile tam şekillerini bulurlar. 15 yaşındaki ergenin estetik ve dünya görüşüyle entelektüel alanda yoğunlaşan yeni algıları, 14 yaşındaki gencin geniş öğrenme merakının devamı sayılabilecek olumlu bir yönüdür (Yavuzer, 2005, s.24).

15 yaşındaki ergenin olgunlaşma belirtileri üç an grupta tanımlanabilir:

1. Giderek artan kendini gözleme ve kendini tanıma,
2. Gelişen bir bağımsızlık duygusu
3. Evdeki, okuldaki ve toplumdaki gruplara bağlanma ve onlarla uyuma.

Ergen, bu gelişimsel süreçte bu üç niteliği birbiriyle uzlaştırmayı görev bilir. 14 yaşındaki ergen evi olumlu bir kurum olarak görürken, 15 yaşındaki ergenin ev içi ilişkilerinin giderek zayıfladığı görülür. Daha çok yalnız kalma duygusu ve az konuşma gibi eğilimler gösterebilir.

15 yaşındaki ergen, yeterince büyümüş olduğu düşüncesinden hareket ile başkalarının kendisine çocukmuşçasına davranışta bulunmasını istemez. Bağımsızlık duygusu öylesine artmıştır ki ellerinde olsa tüm zaman ve mekân sınırlarını aşabilecek derecede bağımsız olma arzusuna sahip olurlar. Bu yaşın diğer bir dinamiği ise Kohlberg'in 4. Evresi olan 'Yasa ve Düzen' evresinin özellikleri olan, yasa ve gelenekler ile belirlenmiş kurallara uyma zorunluluğu bilincidir. Tüm bu açıklamalardan, ergenini mutlu ve dışadönük olan 14 yaştan uzaklaştığında, psiko-sosyal olarak karmaşık bir 15 yaş dönemine girdiği anlaşılabilir (Yavuzer, 2005, s.24)

3.Geç Ergenlik (18-21 yaş) : Ergenliğin bu son evresinde kimlik gelişiminin tamamlanması gereken ve kimlik duygusunun da bir bütünlüğe ulaşılması gereken bir evredir. İleri ergenlikte görülen ahlaki yargı değişikliklerinin, ahlaki yapı değişikliklerinden kaynaklanabileceği gibi, ego güçlenmesi olarak ta yorumlanabilir. Bu alandaki ego güçlenmesi bireyin sahip olduğu ahlaki yapıları, kişilik bütünlemesi doğrultusunda nasıl kullanabileceğini öğrenmesi olarak açıklanabilir. Ahlaki düşünce kalıpları çocuklukla gelişen bir süreçtir. Bu kalıpların nasıl kullanılabileceğinin öğrenilmesi ve yaşama aktarılması ise ergenlik döneminin bir sonucudur (Çileli, 1987).

2.2.ANNE - BABA DAVRANIŞLARI

Anne – Baba davranışlarının açıklanacağı bu bölümde öncelikle ‘Aile’ kavramından bahsedilecektir. Aileye zorunlu olarak gereksinim duyan bireyin tüm gelişim evrelerinde önemli bir dinamiğe sahip olan ‘Aile’nin en önemli unsurları olan; anne ve baba, birinci dereceden bakım verme ve birçok kurama göre sosyal gelişimin tüm evrelerinin modellendiği ilk basamaktır (Serim, 1972, s.43)

Aile, temel işlevi üreme, çocukların bakımı, büyütülmesi ve sosyalleşmesi olan toplumun en küçük birimidir. İlkel topluluklarda türün devamı ve çocukların bakımında işbölümünün sağlanması amaçlı oluşan topluluklar, zaman içinde politik ve ekonomik işlevler de yüklenmiş ve toplumu biyolojik ve kültürel olarak ta sürdüren bir yapıya dönüşmüşlerdir. Farklı dönemler ve kültürlerde ailenin tanımı ve işlevlerinin değişik biçimlerde tanımlandığı bilinmektedir(Koroğlu ve Türkçapar, 2013, s.229)

Birleşmiş Milletler örgütüne göre; ‘Aile; kan, yasa ve evlilik yolu ile birbirlerine belirli derecede akrabalıkları bulunan hane halkı mensuplarından meydana gelir’ tanımı yer alır (Tanboğa ve Bölükbaşı, 2004, s.48),

2.2.1.Anne-Baba ile Ergen İlişkisi

Genç bireyin, aileden arkadaş grubuna doğru uzaklaşması olgunlaşan bir bağımsızlık ve özerklik gereksinimini ifade eder. Aile tüm bu özgürlük ve özerklik ihtiyacının yanında yine her konuda başvurulabilecek temel dayanak olma işlevini sürdürür(Erikson,1968 Akt: Çileli).

Çocuk 10-11 yaşlarına ulaşıncaya kadar, ebeveynler onu tanıdığını sanır. Ergenlik dönemine kadar çocuk ailenin yaklaşımlarını, tutumlarını ve tavırları taklit ederek benimserler. Ergenlik dönemine gelindiğinde ise ailenin ideallerinden ve beklentilerinden vazgeçmiş bir görünüme bürünürler. Ailenin, genç-aile ilişkisinin kendi denetiminden çıkmış hissine kapılması aile içi ilişkilere daha fazla yük getirebilir. Anne ve babalar reddedilmiş ve dışlanmış hissiyle daha fazla yaptırım uygulamaya, ergenlik dönemindeki birey ise özerklik ihtiyacının gereksinimlerinin ortaya koyduğu düşünceler ile yanlış anlaşıldıklarını zannederler (Yavuzer, 2008, s.58)

Eğer anne-baba, ergenin ne demeye çalıştığını anlamak yerine denetimsel tepkiler geliştirerek ilişkiyi çatışmaya sürüklerler ise her iki tarafın kendi seçimleri sonucu yaşanacak çatışma kaçınılmazdır (Yavuzer, 2008, s.59)

Ergen ile ebeveyni arasında bir uzaklaşma olsa da ergen yetişkinlik için gereken gelişimsel görevlerini tamamlayabilmek için en yakın model olarak ailesinin davranış örüntülerinden beslenmektedir. Diğer yandan ergenlik döneminin en önemli gelişim görevlerinden biri akranlarına yönelimin artmasıdır. Çocukluk döneminde de arkadaşlık ilişkileri önemli olsa da ergenlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır (Hortaçsu, 2003).

2.2.2.Farklı Anne-Baba Tutumları

Bireyin kişilik gelişimi mizaç, huy ve karakter gibi doğuştan gelen bir takım dinamiklerin yanı sıra çevrenin ve ailenin etkisiyle oluşur ve biçimlenir. İlk etkinin anne ve babanın aracılığıyla oluşması sonucu, çocuk doğal olarak yaşadığı çevrenin etkilerini ve yaşam biçimini anne ve babasının tutumlarından algılamaya başlar (Yavuzer, 2008).

Yavuzer (2012)'de anne ve babanın çocuğa karşı davranışlarını etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır:

- Dünyaya gelen çocuğun anne-babanın hayalindeki çocuk kavramına uyup uymaması,
- Anne-babanın çocuklarının sayısı, cinsiyet ve kişilik özelliklerinden memnun olup olmaması,
- Toplumun kültürel değeri,
- Eşler arasındaki ilişki,
- Anne-babanın üstlendikleri ebeveyn rolünden memnun olma derecesi,
- Anne-babanın kendi çocukluk yıllarındaki deneyimleri.

Anne-baba ve ergen ilişkisinin güç ve otorite bakımından asimetrik olduğunu fark eden ergen, bu durumdan rahatsız olmakta ve daha simetrik ilişkiler kurabildiği akran ve arkadaşları ile beraber paylaşımda bulanabilme, özdeşim kurma ve vakit geçirme eğilimine girerler. Kısacası ebeveyn ve ergenin ilişkisinde ki değişiklikler ve bunların boyutları birçok farklı tutumlara ve etkenlere bağlıdır.

Kendi çocukluk yıllarında engellenmiş bireyler, ana-baba olduklarında, eskiden kendine tanınmamış olan özgürlüklere çocuklarının sahip olmalarına karşı, bilinçdışı bir kıskançlık geliştirirler. Bu nedenle kendi anne babalarından gördükleri dizginleme, suçlama ve aşağılama eğilimlerini ve yollarını denerler. Böylelikle aslında kendi paniklerini denetim altında tutmaya çalışırlar. Anne ve babanın aşırı baskı altında yetişmeleri bazen de gevşek bir tutuma yol açar. Bu da çocuğun ihtiyaç duyduğu modelleme ve rehberlikten yoksun büyümesine sebep olur ki, böyle bir ortamda yetişen çocuklarda saldırgan ve isyankâr davranışlara rastlanır (Yavuzer, 2014, s.27)

Araştırmanın bu bölümünden sonraki aşamasında anne ve babaların geliştirdikleri tutumlar incelenecektir. Tutumlar her ne kadar birçok boyutta olsalar da, genel olarak 6 başlık içerisinde ele alınacaktır.

2.2.2.1.Baskıcı ve Otoriter Tutum

Bu tutumun temel niteliği anne babanın çocuğa uyguladığı baskıdır. Aile çocuğa kesin olarak hâkim olduğuna inanır ve itaati esas alır. Otorite anne ve babalar çocuğu kontrol etmeye ve şekillendirmeye çalışır, çocuğun tavırlarına standart koyar. Çocuğun istekleri yerine kendi kural ve kaidelerini dayatma üzerine kurulu bir tutum anlayışıdır. Bu tip anne ve babalar çocuğun kimlik gelişimini olumsuz yönde etkiler (Sayar, 2006, s.127-128).

(Yavuzer, 2014, s.28-29)'a göre; zor yoluyla denetleme ve sevgi esirgeyerek denetleme boyutlarının egemen olduğu aşırı baskılı ve otoriter aile ortamında, denetlenen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla çocuğun aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici bir surum içerisinde olması mümkündür. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk dıştan denetimli bir kişilik oluşturur. Çünkü içinden geldiği gibi davranmak yerine olması gerektiği gibi davranmak şeklinde koşullandırılır.

2.2.2.2.Çocuk Merkezci Aile Tutum (Gevşek Tutum, Aşırı Hoşgörülü Tutum):

Çocuk merkezci anne-babalar çocuğun her istediğini hiçbir sınırlama ve denetim olmadan kabul eden ailelerdir. Davranışların sınırının olmaması verilen cezaların yetersiz kalması ile sonuçlanır. Tüm yetkileri elinde bulunduran çocuk, ailenin tüm kararlarında etkendir (Sargın, 2003, s.230-232).

Anne ve baba ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişimin bulunmaması, çocuğun dengesiz ve abartılmış bir ortam içerisinde büyütülmesi, onun doyumsuz bir birey olmasına neden olacaktır. Çocuğun somut dünyasındaki isteklerinin doyurulması; yani 300 tane olan bilgisayar oyununa 301.yi eklemek çocuk için büyük bir değer taşımaz. Önemli olan duygusal doyumdur. Aşırı şımartılan bu çocuklar, ileride yetişkin olduklarında toplumun onlara vermedikleri birçok hakları kendilerine tanımaya kalkarlar. Hem okul ortamına hem de yetişkinliğin gerektirdiği bir takım sorumluluklara alışmakta güçlük çeken bireyler olarak yetişen bu çocuklar kurallar karşısında çok büyük hayal kırıklıklarına uğrarlar.

2.2.2.3.Dengesiz ve Kararsız Tutum:

Anne ve babanın gösterdiği değişken davranışlardan de ileri gelen bu tutum, anne ve baba arasındaki görüş ayrılığından ileri gelir. Anne ve babalardan biri hoşgörülü bir tutum izlerken diğeri baskıcı ve otoriter bir tutum izleyebilir. Çocuk davranışından ötürü bir ebeveynden övgü alırken diğerdinden ceza alabilir (6. Rehberlik Sempozyumu Bildirileri, 2004, s.183-184).

Anne ile babanın çocuğun yanında, çocuk konusunda göstermiş oldukları değişken tutumlar, çok sıklıkla karşılaşılan yanlışlardandır. Bir diğerkararsızlık örneği, anne veya babanın şahsında yaşanabilir. Böyle bir durumda çocuğa sözünü dinletmek için çaba sarf eden annenin, bir isteğini yaptırmak üzere, önce yumuşak tonda konuştuğu ardından, sesini yükselttiği, çocuğun isteğini halen yerine getirmemesi üzerine şiddet uyguladığı ve ardından diz çöküp özür dileme davranışı gösterdiği görülmüştür. Bunun neticesinde çocukta iç çatışmaların oluşması, dengesiz ve tutarsız yapının oluşmasına neden olur (Yavuzer, 2014, s.31)

2.2.2.4.Koruyucu Tutum:

Anne ve babanın çocuğu aşırı koruması ve gerktiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi sonucu denetim altına giren çocuğun özgüven problemleri yaşaması ile sonuçlanan tutum şeklidir. Aşırı koruyucu bir tutuma giren anne çocuğu ile bütünleşir ve yemek yeme, yatağa yatma, öz bakım, ödev yapma gibi gereksinimleri karşılayabilecek olgunluğa ulaşmasına rağmen çocuğun bunları yapmasına tek başına izin vermez bir tutum sergiler (Kulaksızoğlu, 2000, s.119-121).

Levy'nin koruyucu tutum sergileyen anneler üzerinde yaptığı araştırmaya göre; birinci olarak, bu annelerin genel özelliklerinin, uzun zaman çocuk sahibi olmama, güçlükle sonuçlanan hamilelik ve ilk çocuklarının ölümü ya da ilk özürlü çocuk gibi nedenlere bağlı olduğunu bulmuştur. Bu tutumdaki ikinci neden ise kendi çocukluklarında sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir büyüme süreci geçirmeleridir. Üçüncü neden olarak annelerin eşleri ile kuramadıkları özdeşimleri çocuk ile gidermeye çalışmalarıdır. Dördüncü neden olarak annelerdeki bilinçdışı itme ve düşmanlık davranışının reaksiyon - formasyon savunma şekli ile çocuğa gösterilen aşırı koruyucu ve şımartıcı davranışlar biçimine dönüşmesidir (Ekşi, 1990, s.47)

Koruyucu tutum şeklindeki yaklaşım, çocuğun kendi kendini yöneten ve özgüven geliştirmiş birey olmasını engeller, sosyal gelişimini zedeler, bağımlı bir kişi olmasına sebep olur. Çocuk, kendini gruba kabul ettirmek için toplum dışı ve isyankar davranışlar sergiler (Yavuzer, 2014, s.32)

2.2.2.5.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum:

Bu tutum da hem çocuğun ilgi yeteneklerine hem de özdenetim olarak çocuğa gösterilen tepki minimum düzeyde hatta yok denecek kadar azdır. Çocuklarına yeteri kadar ilgi göstermeyen anne ve babalar az ilişki kuran ve eğitime önem vermeyen kişiler olarak tanımlanabilir(6. Rehberlik Sempozyumu Bildirileri, 2004, s.184).

Bu tutumun sonucunda, çocuğun arkadaşına, çevreye, öğretmenine ve eşyalara verdiği zarar ve suçluluk davranışı arasında yakın bir ilişki bulan araştırma bulgularına göre; ilgisiz anne ve baba tutumu saldırganlığı artırmaktadır.(Yavuzer, 2014, s.33)

2.2.2.6.Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum:

Bu tutum modelinde ailedeki ilişkiler karşılıklı güven ve hoşgörü temellerine dayandırılarak yapılandırılır. Sorunlar karşılıklı fikir alışverişi yapılarak ve danışarak çözümlenmeye çalışılır. Çocukların söz hakkı vardır. Paylaşım ve işbirliğinin yanında tüm bireylerin söz hakkı vardır. Kurallara uyulması gerekliliği korku ve baskıyla değil, tüm aile bireylerinin ilke edindiği bir gereksinimdir. Sorumluluk duygusu ve kendi işini görmesi ile sağlanan bir özerklik yapılandırması ile oluşan ilişkiler bütünüdür. Çocuğa demokratik bir anlayış sergileyerek çocuğa karşı duyulan sevgi şartsızdır. Yaşına göre karar alma mekanizmasını kuvvetlendiren bir tutum söz konusudur (Özeri, 1998, s.233-224)

Sonuç olarak, anne ve babanın tutumu, çocuğun kişilik oluşumunda ve formasyon gelişiminde büyük önem taşır. Anne, Baba ve çocuk üçgeni sevgi temeline dayanmalıdır. Özdeşim modeli olan anne ve baba bilmelidir ki, çocuğa nasıl bir davranış uygulanırsa çocuktan benzer davranışları göreceklendir. Özellikle ikna ederek denetlemeyi seçen anne ve babaların çocukları, onların duygu, düşünce ve beklentileri hakkında sebepleri ve sonuçları ile birlikte bilgi sahibi olurlar. Anlaşılır ve tutarlı tepkilerin birikimi, hangi davranışın sonucunun ne olacağını belirlemiştir. Dolayısıyla çocuk ve genç, hem davranış seçimlerinde kendini özgür görebilir, hem de seçimleri için anne ve babasına danışabilecek duruma gelir. Başka bir deyişle bu tutumda olan ailenin ilişkisi anne-baba-çocuk/genç ilişkisi, yetişkin-yetişkin etkileşimine yakın bir niteliktedir(Yavuzer, 2014, s.33-34)

İncelenen tutumlar içerisinde en sağlıklı ve başarılı olanı ‘güven verici ve destekleyici’ tutumdur. Ancak bu tutum içerisinde özgürce düşünüp karar verebilen, bu kararın sorumluluğunu alabilen ve özgüveni olan bireylerin yetişmesi mümkün görülmektedir.

2.2.3. Anne ve Baba Tutumlarını Etkileyen Diğer Faktörler

Anne ve babanın zihninde nasıl bir çocuk istediklerine yönelik oluşan hayali karakter daha çocuk doğmadan önce beklenti şeklinde meydana gelir. Çocuk dünyaya geldikten sonra, anne ve babanın doğumdan önceki hayallerine uygun değilse anne ve baba da oluşan hayal kırıklığı reddetme davranışına neden olur ve anne ve babanın tutumlarını negatif yönde etkiler. Diğer yandan Anne ve babanın yaşadığı toplumun değişkenleri ve kültürel değerleri de anne ve babanın tutumlarını etkileyen diğer bir faktördür. Çocuk sayısı, cinsiyet ve kişilik özellikleri gibi aile oluşumuna etki eden faktörlerin önemi yüksek olduğu gibi, Anne ve babanın çocukluk yıllarında baskılı ve veya aşırı gevşek bir eğilim içinde büyümeleri; kendi içerilerinde barışık olmaları ve eşleriyle mutlu olup olmadıkları da diğer bir önemli faktördür (Özeri, 1998, s.230-231).

2.2.4. Anne-Baba Tutumlarının Ergenin Hayatındaki Etkisi

Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan anne ve babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendileriyle barışık kişilikleri olup özgüveni olan anne ve babalar bu özelliklerini çocuklarına da yansıtıp onların da özgüveni yüksek ve kendileri ile barışık birer birey olmalarını sağlar. Çocuğun bu anne ve babasının bu tavırlarını benimseyebilmesi için anne,

baba ve çocuk arasında sevgi, saygı ve güven olması gerekir. Aile içerisinde gerek duygusal gerekse de fiziksel şiddet uygulamalarına tanıklık eden bir kız çocuğu, kadınların hor görülen varlıklar olduğu düşüncesi ile ileride ne yazık ki kendi eşi ile de mutlu olamayacaklardır. Bu açıdan bakıldığında huzursuz aile ortamı, çocuğu olumsuz etkilemesinin yanı sıra uyum ve davranış problemlerinin de sebebi olabilir (Yavuzer, 2014).

Anne ve Babanın çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun sosyalleşmesini de etkilemektedir. Anne ve Babanın demokratik ve eşitlikçi davranması çocuklarının farklı sosyal tavırlar geliştirmelerine neden olur. Demokratik ve eşitlikçi bir ortam da yetişen çocukların daha sosyal ve özgüvenli bireyler olmaları beklenen sonuçtur. Aşırı korumacı ve üzerine çok düşülen çocuğun hem kas gücünden yoksun olması hem de sosyal ilişkiler yönünden eksik olmaları ise kaçınılmazdır (Güneysu ve Maden, 1987, s.47-48)

İstanbul da lise ikinci sınıftaki 700 öğrencinin algıladıkları anne ve baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bir araştırma da olumlu anne-baba tutumu algılayanların uyum düzeyleri ile olumsuz anne-baba tutumu algılayanlar arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Olumlu anne-baba tutumu algılayanlar daha yüksek bir sosyal uyuma sahiptirler (Kulaksızoğlu, 2000, s.83-84)

Adana'da 387'si kız 444'ü erkek 831 lise son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan araştırma da anne ve babalarının tutumlarını demokratik olarak algılayan ergenlerin benlik imajlarının olumlu olarak, otoriter olarak algılayanların olumsuz olarak etkilendiği bulunmuştur (Kulaksızoğlu, 2000, s.128-129)

Bilir (1991)'e göre fiziksel şiddet uygulayan annelerin okur-yazar yada ilkökul mezunu olup, ilk sırayı aldıkları, bununla beraber ev hanımı annelerin çalışan annelerden daha fazla fiziksel şiddet uyguladıkları bulunmuştur.

Öner (1994)' in yaptığı araştırma da anne-babanın eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme tutumlarında sosyo-ekonomik düzeyden daha etkin bir role sahip olduğu ve düşük eğitimli anne-babaların aşırı disiplinli ve korumacı tutum sergiledikleri; yüksek eğitimlilerin ise, eşitliğe, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerden daha fazla önem verdikleri bulgularına ulaşılmıştır.

2.3.DUYGULAR

Duygular ilk olarak felsefe alanında tartışmaya açılmış olgulardır. Farklı felsefeciler kendi düşünce akımları çerçevesinde duyguları açıklamaya çalışmışsalar da analitik bir bağlama oturmamış ve kendi sistemleri doğrultusunda açıklamalar getirmeye çalışmışlardır. Stoacılar küçümser bir pencereden duygulara bakarak akli yüceltmış, Platon duyguların kontrolünün akılda olduğunu savunmuş, Aristo duyguların aklın işlevleri sonucu ortaya çıkan bir olgu bütünü olduğundan bahsetmiştir. Descartes 'a göre duygu ve düşünce birbirine bağlı olan dinamikler iken, Galen duyguları ruhsal bir bozukluk tanımı getirmiştir. Orta çağın sonuna kadar bu tanımlar akıl ve duygu arasında gidip gelmiş ve aklın bir beyin aktivitesi, duyguların ise ruhun ve kalbin bir ürünü olarak görülmesi düşüncesi ağır basmıştır (Strongman, K. T. , 2003)

Duyguların psikoloji bilimi ile tanımlanması, görüş birliğinin önüne geçmiş ve literatürde birçok tanım yapılarak duygulara tanımlamalar yapılmıştır. Sezgisel olarak herkesin bir fikri olmasına rağmen, tanımlamak oldukça zordur. Alan yazında sıklıkla yer verilen tanımlar şunlardır: Ferr ve Russel'a göre (akt. Parrot, 2001, s.3) 'Herkes kendisinden tanımının yapılmasını istenen kadar bir duygunun ne olduğunu bilir. Sonuç olarak hiç kimse duygunun ne olduğunu bilemez' . Yapılan bu tanım anlaşılması zor olan bir durumun anlatılmasındaki zorluk değil, duyguların ne olduğu hakkında önemli bir emaredir. Günlük yaşantımıza indirgenen bir durum olarak duygular ele alındığında, belirgin bir tanımlanmayan bir durum olarak görülebilir. Plutchick'e (1980) göre duygu insanları, uyumlu ve dengeli bir düzene sürükleyen içsel faktörlerdir. Bir diğer görüşe göre duygular davranışı uyandıran, pekiştiren amaca yönelen, potansiyel güçlerdir (Izard, 2001; Saarni,1999; Southam-Gerow & Kendal, 2000). Goleman'a (1998) göre duygular histir. Bu hisse ait belirin düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve birtakım eğilimlerdir. Izard (1993) duygunun tanımının yapılmasının değil, duyguları meydana getiren olguların açıklanmasının daha önemli olduğunun üstünde durmuştur. Duygunun; nöro-biyo-kimyasal, motor-duygusal, davranışsal-güdüsel, bilişsel-öznel bileşenlerinin incelenmesi gerekliliğinden bahsetmiştir.

Duygular ile yapılan bu tanımlamaların tüm ortak özelliklerini belirtmek gerekirse;

- Bireyin çevresinde meydana gelen değişikliklerden dolayı ortaya çıkar,
- Otomatik bir şekilde başlar,

- Hızlı fizyolojik değişimler yaratır,
- Var olan ve uyulması gereken kuralları kişiselleştirerek değiştirebilir,
- Harekete ve eyleme hazırlar,
- Etkileri çevre tarafından da fark edilir,
- Hayatı idame ettirmeye ve var olan çevresel durumlarla mücadele etmede yardımcı olur.

Tüm bu ortak özellikler bir araya geldiğinde çevreden gele uyarılar sebebiyle meydana gelen, fizyolojik, davranışsal ve insanın varoluşunun devamını sağlayabilen güç olarak tanımlanabilir. Tam anlamıyla bir fikir birliği olmamakla beraber, duygu hakkında birçok farklı kuram mevcuttur (Caruso ve Salovey, 2004,s.10-14).

2.3.1.Ergenlik Dönemi ve Duygusal Farkındalık

Duygusal farkındalık daha ilk çocukluk yıllarında kazanılır. 12-28 ay arasında ki çocuk, duygusal olarak ilk farkındalıklarını geliştirir. Okul öncesi dönemde (36- 66) ay duygularını ve duygularını ortaya çıkaran unsurlar hakkında diğerlerine aktarımda bulunurlar. İletişimin gelişmesiyle birlikte; çocuklar iyi veya kötü benlik algılarına göre duygularını değerlendirme becerisine de sahip olurlar. Bu kazanımlar ‘öz-bilinç’ (selfconscious) kazanımlar olarak adlandırılır. Ortaokul dönemi ve ilk ergenlik belirtilerinin başlamasıyla birlikte aynı kişiye birbiriyle çelişen, birden fazla duygu hissetmeye başlarlar ve ergenlik dönemi karakteristik özelliklerine göre kendi duygusal döngülerini fark etmeye başlarlar (Ciarrochi, Heaven ve Supavadeeprasit, 2008, akt: Kuyumcu, 2012).

Duygular ile ilgili çalışmalar yapan bilim insanları, kendi duygularına ulaşabilme, duygularını ayırt edebilme ve duygularının isimlendirebilmenin önemli olduğu hususu üzerinde dururlar (Lane ve ark.,1990; Taylor, 2000). İlgili literatürde duygusal beceri olarak isimlendirilen bu becerilerin, duygusal farkındalık, duygu-durum farkındalığı, duygusal zekâ, aleksitimi, duyguları saptama becerisi gibi farklı kavramlar altında tanımlandığı görülmüştür (Ciarrochi ve Scot, 2007).

Duygusal farkındalık (*emotional awareness*); kişinin, bir diğer kişinin duygularını sağlıklı bir şekilde tanımlama yeteneği olarak adlandırılır. Duygusal farkındalık ise duygunun yaşanması değil, yaşanan duygunun o an için tanımlanması demektir (Lane ve Schwartz, 1987). Duygusal farkındalık; duygunun bilinçli bir düzeyde ve net bir şekilde

farkına varılması, hissedilen duygusal değişime ve var olan duyguyu içsel ve sağlıklı bir tanımlama işlemidir (Lane ve ark., 1990). Duygusal farkındalık diğer yönden hem duyguların netlik derecesinde algılanabilmesi hem de duygulara dikkat etme şeklinde de tanımlanmıştır. Duygulara dikkat etmek, kişinin diğer kişinin duygu-durumunu fark etmesi, üzerinde düşünmesi ve o duygu durumun gerekliliklerini izleme sürecidir (emotional mentoring). Duyguları netleştirmek ise kişinin kendi var olan ve duruma yönelik duygularını anlaması, isimlendirmesi ve diğer duygulardan nasıl ayırt edeceğini bilmesidir (Thompson, Dizen ve Brenbaum, 2009).

Lane ve Shwartz (1987), duygusal farkındalığı açıklamak için Piaget'in 'Bilişsel Farkındalık Gelişim Modeli' kuramına dayalı bir şekilde, 'Duygusal Farkındalık Gelişim Modeli' ni oluşturmuşlardır. Bu modele göre kişinin kendi içsel duygularını ve diğerleriyle kurduğu ilişkiler sonucu meydana gelen etkileşimden doğan duyguları anlamlandırmada farklılıkların olduğu ve bu farklılıkların kişinin içsel ve dışsal bilişsel temsillerinde farklılıklarından meydana geldiği öne sürülmüştür. Bu modele göre duygusal farkındalık 5 bilişsel-gelişimsel dönemin sonunda gerçekleşmektedir. Her bir düzey bir önceki ile bütünleşik bir süreç oluşturur ve hiyerarşik bir duygusal deneyim örüntüsü oluşur. Bu modellemeye göre kişinin duygusal farkındalık düzeyi, bireysel duygu-çağrışım (emotion-evoking) durumlarının sunulması ve bu durumda hissedilenin aktarılması ile değerlendirilebilir. Birinci düzey olan; duygusal-motor-refleksif (sensorimotor-reflexive) 'de duygular yalnızca beden ve bedensel uyaranlar üzerinden algılanarak, karşımızdakinin duygularına karşı bir farkındalığın oluşması söz konusu değildir. İkinci düzey, duygusal-motor-etkin (sensorimotor-enactive) olarak tanımlanmıştır. Bu düzeyde kişi hem bedensel hem duygusal davranışın farkında olabilir. Bu farkındalık gelişse bile bu düzeyde duyguların belirlenmesi ve duygusal farkındalık henüz gerçekleşmemiştir. Genellikle duyguları ifade etmek için genel terimler kullanılır. Üçüncü düzey olan işlem öncesinde (preoperation) ise kişi bireysel duygularının farkında olabileceği bu farkındalık sınırlıdır. Kişi duygularını anlık tanımlar ve bu farkındalığın hepsini değil sadece bir kısmını ifade edebilir. Dördüncü düzey olan somut-işlem (concrete-operational)'de kişi duyguları tanıma, tanımlama ve sentezleme becerisini kazanmıştır. Kişi hem kendisinin hem de karşısındaki etkileşim içerisinde olduğu bireylerin duygularını kompleks bir şekilde algılayabilir. Her ne kadar bu tanımlama gerçekleşmiş olsa da karşısındaki kişinin duyguları hakkındaki farkındalık halen somut bir şekilde sınırlıdır. Beşinci düzey formal-işlem düzeyidir. Kişi hem

kendi hem de karşısındaki kişinin karmaşık duygularını tam anlamıyla işlemleyebilir ve algılayabilir düzeye gelerek çıkarım yapabilme yetisine sahip olur (Lane & Schwarz, 1987, s.133-140).

Prinz (2005)'e göre duygusal farkındalık üç biçimde incelenebilir. İlk olarak kendi duygularının farkında olmak ile açıklama getirilen husus; bedensel değişimlerden kaynaklanan duygusal değişimlerin bilişsel düzeyde deneyimlemektir. İkinci olarak belirli bir duyguyu neden ve nasıl hissettiğinin farkında olmaktır. Duygusal olarak tetiklenen bir tepkiye neden olan düşünce veya duyguyu algılayabilmektir. Üçüncü olarak ne tür belirlenmiş bir duyguya sahip olduğunun farkında olmaktır. Bu düzey için kişinin yüksek bir bilişsel işlemden geçerek ne hissettiğinin farkında olması gerekir.

Bir duyguyu hissediyor olabilmemiz için öncelikle bunu adlandırmalı ve kişisel kavram haritamıza yerleştirmemiz gereklidir. Duygu kavramsal olarak bedensel, şematik temsil, duygusal anlam bilgisini kapsamalıdır. Örneğin: Yüksek tansiyonlu bir tartışma sürecinde olan kişilerden bir tanesi sesini yükselterek konuşuyor ve diğeri öfkeli olduğunu ifade ediyorsa, iç gözü geliştirip öfke hissini keşfedebilirsiniz. Bu süreç zarfında öfke duygusunu hissediyor olabilir fakat farkında olmayabilirsiniz (Prinz, 2005, s.365).

Duygusal farkındalığı yüksek olan kişiler öfke gibi anti-sosyal davranışları tetikleyen etkileri ortaya çıkarabilecek davranışlarda azalma meydana getirmektedir. Çünkü duygularının farkında olan ve sağlıklı tanımını yapabilen bireyler duygularını düzenlemesi gereken ipuçlarını erken yakalayarak gerekli iç gözü düzenlemelerini yapar ve bu duygudurumu daha kabul edilebilir bir forma sokarak uyumlaştırırlar. Kişideki duygusal farkındalık düzeyi ne kadar yüksek ise kişinin hayat ile baş etme ve uyum sağlama becerileri o denli yüksektir (Wilkowski ve Robinson, 2008).

Duygusal farkındalık düzeyinin düşük olmasının sosyal nitelik ve sosyal nicelik kavramlarındaki azalmayla ilişkili olduğu bilinmektedir. Yakın sosyal ilişkiler kurmayan bireylerin duygusal farkındalıklarında zamanla azalma görülebilir. Her ne kadar bu konu üzerine yapılan çeşitli araştırmalara negatif yönlü ilişkiler bulunsada bu iki değişken arasındaki sonuçlar netleşmiş değildir (Ciarrochi, Heaven ve Supavadeeprasit, 2008).

Scherer ve Ceschi (2000)'e göre, kişinin belirli bir duygusunun farkında olması; fizyolojik belirtiler, motor ifade ve eyleme hazırlık gibi duyguyu farklı şekilde bir araya getiren dinamiklerin, kişi tarafından otomatik bir şekilde gözlenmesinin sonucudur (self-

attribution). Kişi bu belirgin duygunun farkında olsa bile, bunu tanımlayamayabilir ve sözcükler ile ifade edemeyebilir. Lambie'ye göre (2008)ise bedensel hislerimizin hazır bulunuşluluğu her zaman duygu ile bağdaşmaya hazır olmayabilir, bu durum ortada bir duygu-durum olmadığı anlamına gelmez. Bir duyguyu deneyimlerken bilinç yada bilinçaltı dinamiklerden dolayıtadan kaldı meydana gelen değişimlerin yalnızca küçük bir kısma ortaya çıkabilir. Bu durum kişinin duygularının aktarılmasında ki güvenilirliği ortadan kaldıran faktör olarak adlandırılabilir. Bu sübjektif değerlendirmeyi sözel olarak ifade etmesi (subjective verbl self-ratings) hissettiği duygunun güvenilir bir biçimde tanımlanması için yeterli değildir (Scherer ve Ceschi, 2000).

Duygusal farkındalık her ne kadar sosyal psikologların çalışma alanı olsa da son dönemlerde birçok araştırmaya konu olan 'aleksitimi' Kelime anlamı olarak Yunanca'da a= yok, lexis= söz, thymos= duygu anlamına gelen kelimelerin birleşmesinden meydana gelmiş bir kavramdır (Dereboy 1990). Bu kavramı Türkçe'ye "duygular için söz yokluğu" şeklinde çevirmiştir (Dereboy,1990). Şahin (1991) ise aleksitimiye sadece "duygular için söz yitimi" anlamına gelen duygulara karşı "dilsiz" olmakla sınırlandırılmayacağını, çünkü aleksitimik bireylerin aynı zamanda duygularına karşı "sağır" olduklarını vurgulamıştır.

Aleksitimi, duyguları kelime becerileri ile ifade etme becerisindeki eksikliklerin tümünü kapsayan bir terimdir (Lane ve diğ. 1997). Bu Bağlamda aleksitiminin üç temel bileşeni vardır: Duyguları tanımlama güçlüğü, hisleri sözel olarak iletme güçlüğü ve hissedilenleri fizyolojik olan uyarılardan ayırt etme güçlüğü (Lumley, 2004). Aleksitimik bireyler kişiler arası ilişkilerinde oldukça mesafeli ve soğuk görünen kimselerdir. Aleksitimik bireyler ile yapılan psiko-fizyolojik çalışmaların sonucunda (elektrotermal) ölçümlenmelerin daha düşük olduğu saptanmıştır (Pollatos ve diğ. 2008).

2.3.2. Duygusal Dışavurum

Duygu sal dışavurum kavramı, erken dönem araştırmalarda pek sıklıkla karşılaşın bir alan olmamakla beraber bu konudaki ilk çalışma Charles Darwin (1872/2001'in; 'İnsanlarda ve Hayvanlarda Duyguların İfadesi' adlı çalışması hem duyguların sosyal ve bağlamsal niteliği hem de duyguların dışavurumu adına bir ilk olarak karşımıza çıkmaktadır. Darwin'in çalışması duyguların evrimsel olarak gelişimi ve bu perspektiften bir bakış açısıyla yorumlanması bakımından ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Darwin'in öncülüğünü yapmış olduğu bakış açısının kapsamında yer alan duyguların yüzde ifade edilmesi ve

evrenselliği günümüzde yapılan çalışma ve araştırmaların temelini oluşturmuştur (örn., Ekman, 1999; Matsumoto, Keltner, Shiota, O'Sullivan ve Frank, 2008). Bunun yanı sıra duyguların dışavurumu; psikopatoloji (örn., Flack, Laird ve Cavallaro, 1999), sağlık (örn., Tops, van Peer ve Korf, 2007) ve sosyal psikolojinin kapsama alanındaki pek çok konuyla (örn., Levine ve Feldman, 1997; Rauer, Volling, 2005; Schug, Matsumoto, Horita, Yamagishi ve Bonnet, 2010) bağlantılıdır. Darwin'in çalışmasının üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen, bu konuda araştırma yapan bilimadamları halen altı temel duygunun non-verbal yollar ile nasıl aktarıldığı yönünde araştırmalarını devam ettirmektedirler (Ekman, 2003; Hall ve Matsumoto, 2004).

Duyguları dışa vurma süreci kişilerin farkındalık geliştirdiği yada geliştirmediği süreçlerle meydana gelebilir. Bu süreç kısmen kontrol edilebilse bile kişi tam olarak hissettiği duyguyu ifade etmeyi başaramayabilir. Bu dışa vurma süreci içsel dinamikler ve dış dünya arasında bir bağlantı niteliğindedir (Kennedy-Moore ve Watson, 1999). Duygular iletişim kurmak için evrim geçirmiş bir durum arz ederken, duygu dışa vurumu sosyalleşme süreci ile ilintilidir ve bu durumun belirleyicisi kişiler arası iletişimsel dinamiklerdir (Andersen ve Guerrero, 1998, s.49).

İnsanların bir kısmı duygularını sık sık ve sürekli bir şekilde ifade etme eğilimindeyken, diğer bir kısmı bu ifadeleri gizleme eğilimindedirler. Örneğin bazı insanlar mutluluklarını duygu ifadelerini yüzlerine, duruşlarına ve söylemlerine yansıtıırken, bazılarının bu becerilerden yoksun olduğu görölmektedir (Ciarrochi, Hynes ve Crittenden, 2005).

Duyguları ifade etmede kullanılan iki kuram bulunmaktadır. Bunlardan birincisi: Gelişimsel-Etkileşimsel kuramdır. Bu kuram bilişsel yaklaşıma dayalı olarak duyguların yapılanmasını savunan bir yaklaşımdır. Kurama göre duygu; gerçek bir bilgi ve bir tür biliştir. Varsayımlar daha duygusal dışavurum gerçekleşmeden insan bilinci ve zihninde yapılandırılmış olarak bulunmaktadır. Kişinin hem kendisi hem de diğer kişiler için bilgiyi işleme sürecinde yaptığı göndermeler, bu ilk yapılandırılmış varsayımların nedenine bağlı olarak ortaya çıkar. Kişiler bu bilişsel süreçleri ve duyguları yaşam içerisindeki deneyimleri ve sözel ifade biçimleri ile yansıtırlar. İkinci kuram: Sosyal Bilgi Modelidir. Bu model duyguları ifade etme becerilerinin diğer kişilere deneyimsel bilgi aktarımı yaptığı yönündeki görüşü savunur. İnsanlar diğer insanların duygularını ifade etme etmelerine bağlı olarak onların tutumları, niyetleri ve davranışları hakkındaki bilgilerden yola çıkarak sonuçlar

üretirler. Bu sürecin sonunda çıkarımlar yapan kişinin davranışları etki altında kalır ve döngüsel olarak, duygusal ifade de bulunan kişide duyguları etkilenir. Dolaylı ifade etme durumu bu sürecin sonunda ya destek bulur ya da bu duruma ket vurulur. Başkalarının duygularını ifade etme süreçlerine göre yapılandırılan davranışlar sadece bilgi işleme işlemi ile değil aynı zaman da sosyo-kültürel normlar ile de ilişkilidir. Tüm bu faktörel yapı uygun duygusal ifade ve davranışsal tepkini oluşum sürecini de doğrudan etkiler (Keltner ve Haidt, 1999).

Duyguların ifade edilmesi ve ifade edilen duyguların diğer bireyler tarafından anlaşılması sosyal iletişim ve etkileşimde derinlik sağlanması için önemlidir. İfade edilen duygular bireyin kendini doğru anlatması ve karşısındakinin doğru anlaması süreci yanı sıra, sosyal ilişkileri ve insanlar ile kurulan iletişimin sağlıklı olmasını sağlar (Kennedy-Moore ve Watson, 2001)

Duyguların ifade edilme süreci farkında olarak ya da farkında olmdan gerçekleşebilen bir süreçtir. Bu süreç kısmen kontrollü ve planlı olabilir (Kennedy-Moore ve Watson, 2001). Bu bağlamda duyguları ifade etmenin, etmemenin veya edememenin birçok farklı nedeni olabilmektedir. Bazı duygular (örn.neşe) içerikleri gereği diğer duygulardan (örn. utangaçlık) ifade edilmeleri ve rahat dışa vurumları bakımından daha kolay ifade edilebilirler (Trierwiler, Eid ve Lischetcke, 2002). Duyguları ifade etme bireysel farklılık bağlamında değişiklik gösterebileceği gibi, sosyal dinamikler ile de ilgilidir. Örneğin bazı insanlar mutluluk ile ilgili dışa vurumlar yüz ifadesi, postür ve söylemleri ile birçok kanaldan dışa vururken, bazı insanlar bu durumu küçük bir tebessüm dışa vurumu ile geçiştirebilirler veya hiç dışa vurum göstermeyebilirler (Andersen ve Guerrero, 1998).

Duygunun deneyimlenmesi sözel veya sözel olmayan davranışlar ile ifade edilmesi duygunun çeşidi ve türü bakımından olayın doğası sosyal olgular ile yakından ilişkilidir (Lee ve Wagner, 2002). Duyguların dışa vurulması ve bu dışa vurulan duyguların anlamlandırılması sosyal etkileşim temelinde gerçekleşen önemli bir olgudur. Dışa vurulan duygular diğer insanların kişi hakkında şeffaf olmasını ve iyi, anlaşılmasını sağlar (Kennedy, Moore ve Watson 1999).Batı kültüründe yaygın olarak insanların duygularının dışa vurulması gerekliliğine olan inanç, kişinin hissettiği duyguları içinde tutmamasını ve dışarıda ifade edilerek görünür olmasına dayalı olarak gelişmiştir (Kennedy, Moore ve Watson 1999). Duyguları olduğu şekliyle sözel veya sözle olamayan biçimde dışa vurmanın

fiziksel ve ruhsal sağlık üzerindeki etkililiği yapılan bilimsel araştırmalar (örn. Pennebaker, 1995) tarafından da desteklenmiştir.

Bazı araştırmalarda bulunan sonuçlara göre duyguları olduğu gibi ifade etme, stres faktörüyle baş etme stratejisi olarak da kullanılır. Birçok kültürde ortak olan bu strateji; karşılaşılan olumsuz durumdan kurtulmak ve rahatlamak için arkadaş ile dertleşmek, psikoterapi almak, din adamlarına danışmak ve günlük yazmak gibi yönelimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu nihai çabalar çekilen ıstırabın azalması ve kişiler arası ilişkilerin etkili bir biçimde devam etmesi içindir (Camras, Kolmodin ve Chen, 2008).

Yazı yazarak duyguları ifade etmenin sağladığı birtakım psikolojik ve fizyolojik olumlu etkilerde mevcuttur (Smyth, 1998). Bu konuda yapılan araştırmalar (rn. Petrie, Booth ve ark., 1998) kişinin yaşantısal olarak strese ve travma yaşantısına sebep olmuş durumları yazmasının, herhangi bir duruma göre etkisi olmayan diğer kaleme alınmış yazılara göre bağışıklık sistemlerinde olumlu etkilerinin olması ve benlik algılarında olumlu yönde gelişmelerin gözlendiği bulunmuştur (Hemenover, 2003; akt: King ve Miner, 2000).

Türkiye’de alan yazın olarak yapılan araştırmalara bakıldığında bu alana yönelik çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Kuzucu (2006) geliştirmiş olduğu duygusal farkındalık ve duygu ifade psiko-eğitimi programını uyguladığı niversite ğrencilerinde, öğrencilerin duygusal farkındalık düzeylerinde olumlu bir artış bulurken, aynı grubun psikolojik iyi oluş durumlarının artmasında bir etkililik elde edememiştir. Get’in (2006) 419 niversite ğrencisi üzerinde yaptığı araştırma da duygularını gerçekçi ifade edebilme yeteneğine sahip öğrencilerin stresle başa çıkma stratejilerinde daha aktif bir planlama yapabildikleri, problemler ile başa çıkma stratejilerinde rasyonelize olmuş kararlar verebildiklerini ve zme yönelik dış yardım alma becerilerinin daha gelişmiş olduğunu bulmuştur. Köksal (2003), yaptığı araştırma da ergenlerin karar verme mekanizmalarının, duygusal zekanın alt boyutları ile yordayarak kişisel duygularını anlama, karşı kişinin duygularını anlama ve duyguların manipülasyonu arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Aydemir’in (2010) alışmasında duygusal farkındalık ve duygusal ifade etme biçimlerinde cinsiyete göre herhangi anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kadın ve Erkek deneklerin bu bağlamdaki puanları birbirine yakın çıkmıştır. Koçak’ın (2003) geliştirdiği duygusal ifade programı etkililik göstermiş, katılımcıların aleksitimi düzeylerinde azalma görülmüştür. Sallıoğlu’nun (2002) yaptığı araştırmada ise katılımcıların duygu ifadesinde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarına yükledikleri anlamlarda farklı duygu yoğunluğu görülmüştür. Boratav, Atmaca

ve Sunar'ın (2006) yapmış oldukları çalışmada Olumlu ve nötr duyguların olduğu gibi ifade edildiği, Küçük görme ve iğrenme gibi duyguların ise farklı şekilde (gülümseme, tebessüm) ifade edilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Civan'ın (2011) yaptığı evlilik kalitesi ve duygu dışavurum tarzları araştırmasında ise üç temel duygu olan; öfke, mutluluk ve üzüntünün eşler arasındaki dışa vurum tarzlarının evlilik kalitesi üzerindeki ilişkisi araştırılmıştır. Bu 3 duygunun dışavurumunun ve etiketlenmesinin algılanan evlilik kalitesini pozitif yönde etkilediği, öfke ve üzüntü duygularının analizinde eşlerin bu duygularını yansıtılmalarının evlilik kalitesini negatif yönde etkilediği ve mutluluk duygusunun yansıtılmasının ise eşler arasında algılanan evlilik kalitesini arttırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.3.2.1 Öfke ve Dışavurumu

Ergenlerde görülen bu değişken duygusal durumun nedeni, temel bir gereksinimin karşılanamaması, yeterince doyum sağlanamamasına bağlı olabilir ve ergen, birtakım yollarla kendini ifade etmeye çalışır. Bu istek ve gereksinimleri olumlu olarak karşılandığında ergen mutlu olur, yoksa endişelenir ve farklı duygusal tepkiler gösterir (Yavuzer 1982).

Çeşitli yaş gruplarında olduğu gibi ergenlerin sergiledikleri önemli duygusal ifadelerden biri öfkedir ve öfkenin ifade edilme tarzı oldukça önemlidir. Eğer öfke uygun yollarla ifade edilemezse ergende fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlara neden olabilir (Starnes ve Peters 2004).

Öfke, insanın doğuştan getirdiği ve yaşamın ilk yıllarında gelişim gösteren, çocuk ya da ergenlik dönemindeki bireyin gündelik hayatı içerisinde sıkça oluşan, doyurulmayan isteklere, istenmeyen durumlara ve karşılanmamış beklentilere karşı verilen doğal, evrensel, saldırganlık ve şiddet içermeyen, yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan duygusal bir tepkidir (Avcı 2006; Balkaya 2006; Balkaya ve Şahin 2003).

Öfkenin nasıl ifade edildiği çok önemlidir. Öfke, ifade edilme tarzına göre yorumlanmakta ve öfkenin ifade edilişindeki sonuçları nedeniyle problem yaşanmaktadır (Batıgün 2004; Erkek ve ark. 2006).

Öfke bireylerde değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunları sıralamak gerekirse; öfke içe vurumu, öfke dışa vurumu ve öfke kontrolüdür (Bostancı, Çoban, Tekin ve Özen

2006; Lerner 2007; Özer 1997; Starner ve Peters 2004; Sung, Puskar ve Sereika 2006; Tambağ ve Öz 2005).

Öfke dışı vurumu; meydana gelen öfke duygusunun sözel olarak veya davranışa yansıtılarak dışarıya aktarılmasıdır. Öfkenin yol açtığı stresle başa çıkmada uyumsal bir tepkidir. Öfke içe vurumu; kişinin gizleyerek ya da öfkeyi bastırarak var olan öfke etmenlerine karşı kullandığı diğer bir uyum mekanizmasıdır. Öfke kontrolü ise kişinin başkalarıyla olan ilişkilerinde öfkesini ne kadar kontrol ettiği veya ne kadar sakinleşme eğiliminde olduğunu belirten durum ve kişisel tepkilerle öfkeyi ifade eden kontrol mekanizmalarıdır (Starner ve Peters 2004).

Öfkemizi olduğu gibi, hiç gözden geçirmeden açığa vurmakta bir açıdan sakınca olmayabilir. Bunun yararlı ya da gerekli olduğu durumlar da vardır. Fakat aşırı tepki vermek veya kavga etmek geçici bir rahatlama sağlasa bile, olayın durgunlaşmasından sonra bu tepkilerin çokta işe yaramadığı anlaşılır (Özer 1997; Lerner 2007).

Öfke, uygun bir şekilde ifade edilmediğinde, insanların öfkelenen kişiden uzaklaşmasına neden olabilir. Bu durum öfkelenen kişide olumsuz benlik kavramına, düşük benlik saygısına, kişilerarası ve aile içi iletişim çatışmalarına ve suçluluk duygusuna neden olabilir (Erdem ve ark. 2008; Erkek ve ark. 2006; Özer 1997).

Özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde görülen bazı davranışsal (çekingenlik, sessizlik, ağlama, mutsuzluk, anoreksiya vb.) ve fizyolojik problemlere (terleme, baş ağrısı, nefes alamama vb.) öfkenin uygun bir şekilde dışavurumunun yapılamaması ve ifade edilememesinin neden olduğu (Balkaya ve Şahin 2003; Özer 1997), sağlıklı olma, cinsiyet, akademik başarı, aile ve arkadaş ilişkileri gibi etmenlerin, ergenin öfke ifade tarzını belirlediği ifade edilmektedir (Yavuzer 1982).

Sözel saldırganlık davranışları genellikle öfke dışavurumu ortaya çıkan davranışlardır. Bu davranışın insanlar arasındaki davranışı oldukça yaygındır, öfkeyi sesimizi kullanarak ifade etme şekli en yaygın durumdur. Karşımızdakine yönelttiğimiz öfke onların üstünde kırılma ve incinme yaratabilir. Buda karşılıklı saldırganca tepkilerin ve ortaya çıkmasına sebep olur (Smitsi De Boeck ve Vansteelandt, 2004).

Öfke cinsiyet açısından incelendiğinde, kadınlar ve erkekler öfke dışı vurumu konusunda farklı özellikler ortaya koymaktadırlar. Bu farklılık cinsel rol ve kimliğin neden

olduğu bir takım etmenlerden ziyade toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı öne sürölmektedir (Kopper, 1993). Kopper ve Epperson (1996) toplumsal cinsiyet rolleri ile öfke arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında maskölen ve erkek özelliklerinde katılımcıların öfkelenmeye ve öfke dışavurumlarını kontrol etmeye daha az gayret ettiklerini, feminem ve kadın özellikleri taşıyan katılımcıların ise daha öz öfkelenme duygusu ve dışa vurma davranışı gösteren ve öfkesini içe dönük ve içselleştirmiş olarak yaşamaya çalışan bireyler olduklarını öne sürmüştür.

2.3.2.2 Üzöntü ve Dışavurumu

Tüm insanların evrensel olarak yaşadığı varsayılan ‘Üzöntü’ duygusunun tanımlaması yapılırken; ‘keder’ , ‘elem’ , ‘hayal kırıklığı’ , ‘hüzün’ vb. gibi birçok kelime kullanılmaktadır. İnsanoğlunun tüm duygusal dışavurumlarında iletilen bir mesaj gizlidir. Üzöntünün taşıdığı mesaj ise; ‘Acı çekiyorum, bana yardım edin ve beni rahatlatın (Ekman, 2003). Evrensel ve biyolojik birleşenlerinin költürel bağlamda tanımının, anlaşılmasının ve ifade edilmesinin oldukça etkili olduğu kabul edilmektedir (Fivush ve Buckner, 2000).

İnsanlar özöntü duyduklarında bu duygularını birçok davranış sergileyerek dışa vururlar. Bazı insanlar özöntü duyduklarında geri çekilme davranışı gösterirmesinin sebebi diğer insanlara üzgün ve özöntülü görölmeme isteğidir. Birçok insanın özöntü duygusu yaşadığında verdikleri tepki ise genellikle ‘ağlama’ davranışıdır. Ağlamayı belirleyen unsurların değişiklik göstermesine göre birçok insan ağladıktan sonra iyi hissettiklerine dair geri bildirim vermiştir (Ekman, 2003).

İnsanlar yaşantısal olarak hissettikleri bir duyguyu, diğer insanlarında kendileri gibi yaşadığını, bazen ise kendi tarzlarının tek doğru olduğunu düşünebilirler. Ancak insanlar, özöntünün ne kadar sürede dışavurulacağı, bu dışavurumun ne kadar süreceği ve ne zaman acı ve kedere dönüşeceği ile ilgili farklılıklar gösterebilir. İnsanların kendi duygu dışavurumları ile diğer insanların duygu dışavurumları arasında ki farklılıkları anlaması, iletişim kurma konusunda verimlilik ve iletişim hatalarını iyi anlamalarını sağlayan unsur olabilir (Ekman, 2003).

Üzöntünün deneyimlenmesi ve ifade edilmesinde cinsiyet farklılıkları söz konusudur. Kadınların özöntü duydukları anekdotlar hakkında yorum ve paylaşımları ile en temel iletişim becerilerinden olan duygudaşlık kurması erkeklere oranla daha fazladır. Kadınların özöntüyü günlük yaşamın olağan akışında varsaymaları, özöntüyü paylaşım ve ifade yoluyla

insanları bir arada tutun bir olgu durumuna dahi getirir. Kadınlar için üzüntü, diğer insanlarla karşılıklı bir biçimde ilişkisel yaşantılar kurmanın hem nedeni hem de sonucudur. Bu durumun üzüntüyü sürekli diğer insanlar ile paylaşılır olması ve diğer insanların üzüntülerini dinliyor oluşları depresyona sebep olan ruminatif bir başa çıkma tarzını da beraberinde getirebilir (Fivush ve Buckner, 2000).

Erkekler ise sosyal ilişkilerini düzenlemelerinde üzüntünün günlük hayat içerisinde ifade edilmesi uygun olmayan bir durum olmadığını öğrenirler. Üzüntü hakkındaki tepki ve konuşmaları kısıtlıdır ve bunu nadiren dışavururlar. Erkeklerin üzüntü duydukları durum ilişkisel düzeyin yanı sıra daha çok özerklikleri ile ilgilidir. Bu durum erkekleri depresif semptomlara karşı korurken dışsallaştırıcı bir takım rahatsızlıklara yönelik duyarlı hale getirir (Öfke, saldırganlık vb.) Üzüntü duydukları konu hakkında bildirim vermedikleri için bu durum onların izole olmasını ve saldırgan tepkilere öncülük eder (Fivush ve Buckner, 2000).

Kişiler arası ilişkiler olarak kadın ve erkek için üzüntü duygusunun dışavurum şekillerini tetikleyen unsurlar birbirinden farklıdır. Kadınların yaşadığı 'reddedilme' durumu, onların üzüntü duymasına neden olabilir. Erkekler ise üzüntüyü partnerlerinin daha fazla yakınlık ve ilgi beklediği yaşantılardır (Brody ve diğ. , 2002) .

Üzüntüyü çatışa boyutunda dışavurma, yakın ilişkileri sürdürme de işlevsel bir rol oynamaktadır. Öfkenin dışavurumuna oran ile üzüntünün dışavurulması karşı tarafta empatik anlayışın tetiklenmesini sağlayabilen bir unsurdur. Bu nedenle etkili iletişimin başlaması ve empatik anlayışın gelişme olasılığını artırmaktadır. Üzüntünün bedenini fizyolojik olarak işlevini düşürmesi çatışmanın şiddetlenmesi, mücadele ve savaş gibi dürtüleri bastırabilmektedir. Bu duygulanım şekli ile karşılıklı anlayış ve sağlıklı iletişim gelişebilmektedir (Sanford ve Rowatt, 2004).

2.3.2.3. Mutluluk ve Dışavurumu

Yapılan akademik çalışmalara bakıldığında pozitif duyguların, negatif duygular kadar geniş bir yelpazede araştırılmadığı görülmektedir. Olumsuz duygular doğası bakımından başa çıkılması ve etkilerinin en aza indirgenmesi istenen duygulardır. Bu sebeple araştırmacılar pozitif duygulardan daha çok negatif duyguların üzerine

yoğunlaşmıştır (Strongman, 1996, s.116). Pozitif duygular ile yeterli çalışmanın yapılmamasının bir diğer nedeni ise geleneksel psikoloji anlayışının temelini oluşturan psikolojik rahatsızlıklara odaklanma durumudur. Negatif ve olumsuz duygular aşırı olduğunda, kişi ve toplum bağlamında yarattıkları sorunlar bakımından araştırılmaya daha değer olarak nitelendirilmiştir (Fredrickson, 2004).

Pozitif duygular ile iyi oluş hali arasında var olan bilişsel bağlam, sadece hissedilen duyguların verdiği anlık bir iyi oluş değil, gelecekte de kişiyi daha iyi hissettirecek tüm mekanizmaları harekete geçirmesi bakımından önemlidir (Fredrickson ve Joiner, 2002).

Averill kapsamı bakımından çok geniş bir olgu olan mutluluk duygusunun kavramsal olarak sınırının çizilemediğini öne sürer. Mutluluk tamamen bireysel bir durum ve farklı deneyimlerle nitelenen ayrıca sosyal düzen ile ilgili olduğunu vurgulamıştır (Strongman, 1996, s.117).

Mutluluk olumlu yüz ekspresyonları ile aktarımı olan bir duygudur. Gülme aracılığıyla etkileşim kurmamızın da yoludur. Mutlu insanların dışadönük bir kişilik dinamiği içinde oldukları; diğer insanlar ile iletişim kurma arayışı içinde oldukları ve paylaşımcı oldukları ileri sürülen diğer bir görüştür. İnsanlar tipik olarak ilişki içinde oldukları kişiler ile mutluluk üzerine konuşurlar ve mutluluğun kendi dünyası için ifade ettiği şeyler hakkında paylaşımda bulunurlar (Guerrero ve Floyd, 2008, s.114).

Clark ve Finkel (2005) tarafından yapılan bir araştırma da insanların duygu ifadesinde buldukları beş duygudan (korku, öfke, mutluluk, neşe) en fazla duygu ifadesinde bulduklarını ortaya koymuştur. Dosser, Balswick ve Halverson (1983) yaptıkları araştırmada mutluluk, üzüntü, sevgi ve öfke duygularının dışavurumunu araştırdıkları çalışmalarında bireylerin en çok mutluluk duygusunu ifade ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Clark ve Taraban (1991) mutluluğun ifade edilmesinin ilişkisel bağlamda (iş yaşantısı vb.) hoşlanmayı arttırdığını ileri sürmektedir.

2.4. KİŞİLİK

Öncelikle terim olarak kişilik ve tarihte kişilik teriminin kullanımını, sonra da kişiliğin tanımını farklı bakış açılarıyla inceleyelim. Kişilik teriminin yabancı dillerdeki ortak kökeni "persona" sözcüğüne dayanmaktadır. Persona sözcüğünün asıl anlamı, Latin dilinde, tiyatro oyuncularının kullandığı "maske"dir. Persona sözcüğünün Grekçe

"prosopon" ve Etrüskçe "phersu" sözcükleri ile köken akrabalığı bulunduğu düşünülmektedir. Oyun sırasında yüz, maskenin altında bulunuyordu dolayısıyla konuşma ya da şarkılar maskenin altından çıkıyordu. Böylece "person" sözcüğünden, asıl anlamı "içinden tınlama" olan "personare" sözcüğü türedi. Personare sözcüğünden geliştirilen bu anlam farklılaşması ile anlamı, "bir basma birlik" olan "perseuna" sözcüğü ise bize bugünkü kişilik terimi hakkında az çok ipucu vermektedir (Yanbastı, 1999, s.9).

Kişilik çok yönlü bir kavram olup, insan davranışlarıyla ilgili çok sayıda özelliği çağrıştırmaktan dolayı, çok fazla tanımı mevcuttur (Eroğlu, 1996:139). Ruhbilim Terimleri Sözlüğü 'ne göre ise kişilik, kişinin, işler durumdaki ruhsal, bedensel ve fizyolojik özelliklerinin kendine özgü olan az çok durağan bütünlüğüdür (Enç, 1990, s.97).

İnsanların tümü boy, saç rengi, göz rengi, zayıflık ve şişmanlık gibi temel Özelliklerde birbirinden farklıdır. Ve insanların hiç biri tam olarak bir başkasına benzemezler ve en çok kendilerine benzerler. Bu bakımdan insanların duyguları, düşünceleri ve tepkileri de sadece kendisine benzer ve başkalarınınkine benzemez. Kişilik de bu şekilde gene sadece bireye has özellikleri taşır (Aksoy, 1970, s.151).

Kişiliğin; bir insanın hakim görünüş ve davranışları ile kendisini başkalarından ayıran bütün ve özel varlığı olduğu bireyin psikolojik ve biyolojik, kalıtsal ve edinilmiş bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranış özelliklerini içine aldığı (Baymur, 1989, s.257); kişinin veya kişilerin girdiği davranışların yapısal ve dinamik özelliklerini gösterdiği (Arkonaç,1993, s.358) bir kişinin çevreye uyumunu belirleyen karakteristik davranış örüntüleri ve düşünme biçimleri olduğu (Atkinson, 1995, s.523), değişik tanımlardan bazılarıdır.

Bu tür özellikler elle tutulamazlar ancak yine de mevcuttur. Bir kimseyi kendisi yapan bu özelliklerin doğumdan beri var oldukları da söylenmektedir. Ancak bu özellikler zaman içinde de değişim gösterirler (Cole ve Morgan,1985, s.377).

Psikolojide kişilik ile ilgili çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görüntüsünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. İnsana ilişkin her nitelik o insanı anlamada bize ipucu verir. Bir bireyin bedensel ve zihinsel özelliklerinde görülen farklılıkların onun düşünce ve davranışlarına yansıtış biçimidir(Yanbastı, 1990, s.10).

Başka bir deyişle kişilik, bir bireyi diğer tüm bireylerden ayıran ruhsal ve bilişsel özelliklerin tümüdür (Güney,1998, s.170).

Yavuzer'e göre kişilik, bireyin tüm ilgi, tavır ve yetenekleri ile dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir kavramdır (Yavuzer,1997, s.169).

2.4.1.Kişilik İle İlgili Temel Yaklaşımlar

Kişilik ile ilgili geliştirilen birçok kuram genellikle gelişimin bir alanına odaklanmış, diğer alanlar ile bütünleşerek ortaya çıkmışlardır. Doğuştan gelen genetik özellikler ile sosyal ve çevresel faktörlerinin kişiliği nasıl oluşturduğu konusu açıklama çalışmışlardır (Özdemir, Özdemir, Kadak & Nasıroğlu, 2012). Davranış kalıplarını ve bu örüntüleri araştıran araştırmacılar ortaya pek çok kuram çıkmasını sağlamıştır. Kişiliği açıklayan bu kuramlar temelde altı yaklaşım ile açıklanabilir. Bu yaklaşımlar: Psikanalitik yaklaşım, biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımı, bilişsel yaklaşım ve ayırıcı özellik yaklaşımıdır.

2.4.1.1.Bilişsel Yaklaşım

Bu yaklaşım kişiliğin temelini oluşturan etmenlerin algı ve zihinsel süreçler olduğunu, çevresel etmenler ile davranışları anlamlandırmanın mümkün olacağını savunur. Bu kuramın en önemli temsilcisi olan George Kelly bireyin algısı ile yaşadığı gerçeklik durumunu bireyin davranışlarını oluşturan faktör olarak tanımlar. Kelly insanların davranışlarını tanımlamak için kullanılan bilişsel süreçleri, içinde buldukları tanımlamak için 'kişisel yapılar' terimini kullanmıştır. İnsanların bilişsel yapıları benzersizdir ve hiçbir insanın zihnindeki yapılar bilişsel olarak benzer şekilde kurgulanamaz. Bu bilişsel yapılar çift kutupludur, algılanan her durum ve nesne her insana göre farklı şekilde kategorize edilir (Burger, 2006, s.119)

2.4.1.2.Ayırıcı Özellik Yaklaşımı

Bu yaklaşımda temellenen iki varsayım mevcuttur. Bunlardan birincisi kişilik özelliklerinin zamanla değişmediği yönündedir. Yapılan psiko-metrik ölçümler ile kişiliğin çeşitli dönemdeki verilerin gelişimin her döneminde o dönemin özelliklerine göre şekil aldığını fakat değişmediğini yordamaya çalışır. İkincisi, kişilik özelliklerinin karşılaşılan durumlara göre verdiği tepkiler bakımından kararlılık göstermesidir. Normal bir dağılım üzerinde ölçülebilen ve kategorize edilen davranışlar bu yaklaşımın baz aldığı temel

konulardır. Davranışa neden olan alt mekanizmalara çok fazla odaklanmaz ve incelenecek diğer yaklaşımlara göre daha az üstünde durur (Burger, 2006, 125).

2.4.1.3.Psikanalitik Yaklaşım

İnsan ruhsal yapısının anlaşılmasında en önemli temel taşlarını Sigmund Freud ortaya koymuştur. Sigmund Freud tarafından ortaya atılan Psikanalitik Kuram onu izleyenlerce de geliştirilmiştir (Başaran, 2000, s.64). Freud'un yaklaşımını anlamak için, onun insan kişiliğini üç ana bölümde ele aldığını bilmek gerekmektedir. Bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere üç düzeyden oluşmaktadır. Bu oluşum, topografik model olarak bilinir (Burger, J. 2006, s.129).

Bilinç: Farkında olduğumuz düşüncelerimizi içerir. Bu düşünceler kafamıza yeni düşünceler ve fikirler girdikçe değişir ve eskiler bilincimizden kaybolur. Bir şey için 'aklımda' demek gerçek anlamda aklımızın bilinçli (conscious) kısmının verdiği bir cevaptır. Fakat aklımızda var olan bilgilerin çok az kısmı bilinçtedir (Burger, J. 2006, s.130).

Bilinç öncesi: O an farkında olunmayan ancak kendiliğinden ya da yeterli bir çaba ile bilince gelmesi mümkün olan yaşantıların ve bilgilerin bulunduğu katmandır. Hatırlayabildiğimiz her türlü olay ya da bilgi bilinç öncesinde (unconscious) yer alır. Bu geniş, ulaşılabilir bilgi hafızası bilinç öncesini oluşturur.

Bilinçdışı: Farkında olmadığımız ancak sözlerimizin, duygularımızın ve davranışlarımızın çoğunu yönlendiren tüm istek, dürtü ve güdülerden oluşur. Açık ve gözlenebilir davranışlarımızın bilincinde olsak da bu davranışların altında yatan zihinsel süreçlerin tam olarak farkında olamayız. Freud'a göre, bazı olağan dışı koşullar hariç, bilinçaltı bilgiyi, bilinç düzeyine getiremeyiz. Yani, bilgilere her istediğimiz zaman ulaşamayız (Burger, J. 2006, s.131).

Bu yapısal çalışma dizini kişiliğin oluşumunu üç dinamiğe ayırır. Bunlar: Benlik (ego), alt benlik (İd), ve üst benliktir (süperego). Alt benlik insanın egoist kısmıdır ve yalnızca kişisel istekler tatmin etmeye çalışır. Benlik bir denge mekanizmasıdır. İnsanın en temel içgüdüleri olan ilkel benlik ile topluma yönelik eğilimli üst benliği arasındaki dengeyi kurmayı amaçlar. Hareket temelli bir gerçeklik ilkesine dayalı bu mekanizma dengeye bağlıdır. Bu

dengenin bozulması nevrozlara yol açar. Üst benlik vicdan ve bilinçten oluşarak ahlaki temellere dayanarak hareket eder (Burger, J. 2006, s.133).

2.4.1.4.Biyolojik Yaklaşım

Bu yaklaşımın en önemli savunucusu olan Eysenck, çağdaş kişilik kurumlarının birçoğunun anlaşılmasız, ölçülemez ve kavram karmaşasından ibaret olduğunu ileri sürmüştür. Az sayıda ve en önemli boyutların seçilerek ölçülebilen bir düzleme oturtulması ve boyutlarının ortaya konması, kuramın en temel yaklaşımıdır. Eysenck, kişiliğin tanımını insanın gerçek ve gizil davranışlarının tümünü kapsayan bir model ile tanımlamıştır. Bu modele göre çevresel faktörler ile sosyal etkileşimden kaynaklanan davranışlar, karşılıklı etkileşim ile şekillenerek meydana gelir (Yanbastı, 1990, s.235).

Eysenck, temel kişilik boyutlarının kalıtım yoluyla ve biyolojik olarak belirlendiğini öne sürmüş ve kişilik gelişiminde çevresel faktörlerin çok önemli olmadığını belirtmiştir (İnanç, 2008, s.270-273).

Eysenck'in araştırma stratejisi, kişilik öğelerini, hiyerarşik olarak sıralanabilecek çeşitli birimlere bölmek olmuştur. Eysenck, ilk olarak kişiliği dört düzeyde incelemektedir. Birinci düzey, kişiliğin en alt düzeyidir ve çok özel tepkileri içerir. Belirli uyarılara biyolojik ve kalıtsal özellikleri taşıyan düzeydir. İkinci düzey, bireyin bulunduğu ortamlardan elde ettiği, alışkanlıklara dayalı özelliklerle ilgilidir. Üçüncü düzey, eğilimler düzeyidir ve kişinin birçok alışılmış davranışları arasından eğilimler kazanma evresidir. Kişilik kalıpları bu evrede ortaya çıkar. Süreklilik, değişmezlik, bireysel dengesizlik, doğruluk ve değişkenlik, heyecanlılık özellikleri ortaya çıkar. Kişiliğin dördüncü ve son evresi tip safhasıdır. Bu evrede baskın özelliklere göre belirgin tipler ortaya çıkar (Kaynak, 2007, s.47).

Eysenck, kişilikle ilgili 6 farklı kategoride kişilik farklılıklarını incelemiştir. Bunlar: içe dönüklük-dışadönüklük; duygusal dengesizlik ve uyum; dik başlılık-yumuşak başlılık; espri anlayışı; cinsellik ve ortalama cinsiyet ve sosyal ve siyasi tutumlar. İçe dönüklük ve dışa dönüklük açısından kişilik farklılıkları ele alındığında 7 alt faktör dikkate alınabilir: Etkinlik, sosyallik, riske girme, ataklık, kendini ifade etme, ayrıntılı düşünme, sorumluluktur (Özdevecioğlu, 2002, s.117).

Bireyin davranışlarının incelenmesinde değişkenlerin veya faktörlerin belirlenmesini savunan bu kuram, istatistiksel çalışmalar üzerinde durmuştur. Faktör adını verdikleri davranış değişkenleri büyük insan gruplarının çok yönlü ölçümü ve sayısal puanlanması sonucunda belirlenir. Bu değerlendirmeler sayısal yöntemlerle elde edilir. Bu yöntemlerin önde geleni ise Faktör Analizidir. Faktör Analizi, çeşitli davranış değişkenleri arasındaki bağların ve bağımlılıkların ölçüldüğü istatistiksel bir yöntemdir.

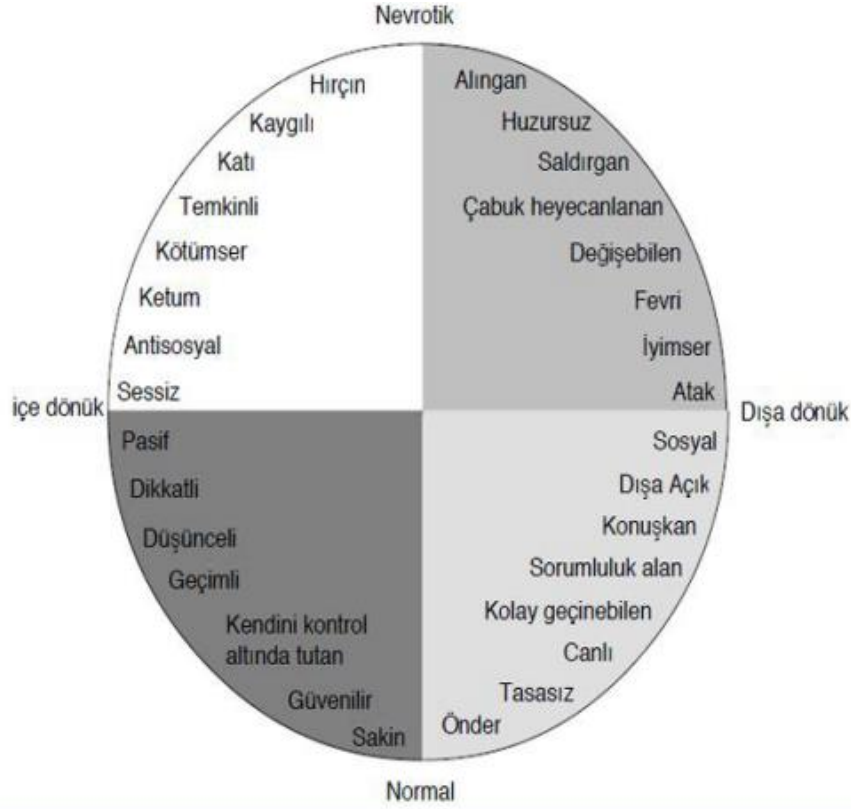
Faktör kuramcılarını büyük insan grupları üzerinde çalışırlar ve her birey için çok sayıda boyutun çok sayıda puanlarını saptarlar. Puanlar, test, soru cetvelleri, anketler veya davranışı değerlendiren diğer kaynaklardan sağlanır. Daha sonra bu puanlar yardımıyla ve faktör analizi yöntemiyle değişik ilişkiler irdelenir.

Cattell, kişiliğin bireyin belirli bir ortamda ne yapacağını belirleyen etmenler bütünü olduğunu söylemiştir. Cattell'e göre kişilik gelişimi yaş dönemleri takip edilerek oluşur hem psiko-analitik kuramı hem de öğrenme kavramını birleştiren bir yaklaşımdır. Cattell, kişilik gelişimi ve yapısında öğrenmeyi etkilemesi açısından çevrenin son derece önemli olduğunu ve çevre etmenleri içinde de en önemlisinin aile olduğunu vurgulamıştır.

Eysenck faktör analizi yöntemi ile kişilik boyutlarını saptamıştır. Eysenck'e göre kişilik yapısı, birbirinden bağımsız, iki uçlu yatay ve dikey iki boyut üzerinde değerlendirilmiştir (Şekil 1).

Yatay boyutunda bir ucunda içe dönüklük, öteki ucunda da dışa dönüklük, dikey boyutun üst ucunda nevrotik, alt ucunda normal tipler bulunmaktadır. İçe dönük olanlar, sessiz, çevreye karşı kapalıdır. İnsanlardan kaçır, kendi başına kalmak isterler. Okumak, yazmak, resim, müzik gibi uğraşılardan hoşlanırlar. Bireylerle ilişki kurmazlar. Zor arkadaş edinirler. Günlük yaşantıları ciddiye alırlar. Kurdukları toplumsal ilişkileri sınırlı ve dengeli olarak sürdürürler. Yaşama bakış açıları karamsardır.

Dışadönük olanlar, insancıl ve cana yakındırlar. Bireylerle birlikte bulunmaktan hoşlanırlar. Kolay ilişki kurar, çabuk arkadaş edinirler. Kendi başlarına kalmaktan, okumak ve çalışmaktan hoşlanmazlar. Heyecan veren olaylardan hoşlanırlar. Neşeli, hareketlidir. Çok konuşur, şakadan hoşlanırlar. Genellikle tasasız iyimserdirler. Gülmeyi, eğlenmeyi severler. Saldırgan davranışları çok fazladır.

Şekil:1 Eysenck'in Kişilik Boyutları. Kaynak: Burger, J,2006: s.164.

Üst ucunda nevroitik, alt ucunda normal kişilik yapısı bulunur. Nevrotik tipte, aşırı ve değişken duygular, kaygı, tedirginlik, duyarlılık, alınganlık ve çabuk tepki gibi özellikler bulunur.

2.4.1.5.Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre insan davranışlarının yalnızca gözlenebilen davranışlarının incelenmesi ile ortaya çıkan verilerden hareketle davranışlar anlamlı bir şekilde çözümlenebilir (Geçtan, 1989). Davranışçı yaklaşım kuramları gelişen zaman dinamikleri ile birlikte tutarlı bir gelişim süreci geçirmiştir. Bu süreçlerin sonunda sosyal öğrenme kuramcıları bu yaklaşıma sosyal ve bilişsel dinamikleri dahil etmişlerdir. Yeni düşünce biçimleri, değerler, beklentiler ve kişisel algılar gibi birçok faktör eklenerek gözlemlenemeyen kavramlarda anlamlandırılmaya çalışılmıştır. (Burger, 2006, s.137).

2.4.1.6. John B Watson'ın Kuramı:

Watson'a göre, "İnsanlar doğmaz, yaratılma süreci ile meydana gelirler; bir başka deyişle, bir bebek koşullanma yoluyla sirk akrobatı, müzisyen, katil vb. bir yetişkin haline getirilebilir. Watson oluşan koşullanma sürecinin pekiştirmeye bağlı olarak gerçekleşmediğine inanmaktadır (Burger, J.2006).

Watson, koşullu refleksle ilgili görüşlerini kendine uygun bir model olarak Pavlov'dan esinlenmiştir. Klasik koşullanmayı, insanın refleksif olmayan karmaşık davranışlarının öğretilmesinde de kullanılabilir temel bir yapı taşı olarak görmüştür. İnsanın çocukluk çağından başlayarak çevresindeki belli uyarıcılarla belli tepkilerin birleşmesi sonucu koşullanma yoluyla, uyarana karşı verilen tepki bağlarının birbiri üstüne sıralanmasıyla davranışların meydana geldiğini savunmuştur.

Sonuç olarak Watson öğrenmede, sadece bitişiklik ve sıklık ilkelerini kabul etmekte, pekiştirmenin önemine inanmamaktadır. Bir uyarana verilen tepki, o uyarana karşı en son yapılmış ve en fazla tekrar edilen tepkidir.

Örneğin, okulda matematik problemi çözmekten hoşlanmayan bir öğrenci, karşılaştığı benzer bir başka matematik işlemini de çözmekten hoşlanmamaktadır. Watson'ın eğitime sağladığı katkı ise, katı bir çevreci olmakla beraber, çevre düzenlemelerinin yapılması, uygun uyarılardan oluşan çevre ile çocuklara istenilen niteliklerin kazandırılabilmesinin temellerini atmıştır. İstenilen davranışların kazanılmasında tekrarın önemli olduğunu vurgulamıştır (Senemoğlu, 2000, s.117-120).

2.4.1.7. Skinner'ın Radikal Davranışçılık Kuramı:

Kendi davranışçılık anlayışını Radikal Davranışçılık olarak adlandıran Skinner aynı zamanda determinist ve çevrecidir. Determinist olarak özgür irade kavramının karşısında durmuştur. Gözlenebilir insan davranışlarının, her olgu gibi bir takım yasalarca belirlendiğini ve bilimsel olarak incelenebileceğini öne sürmüştür.

Bir çevreci olarak psikolojinin, davranışları organizmanın fizyolojik ya da yapısal bileşenleriyle değil, çevresel uyarıcılar temelinde açıklaması gerektiğini belirtmiştir.

Skinner'a göre kişilikte göreceli olarak durağan ve sürekli olan şey pekiştireç faktöründen dolayı sıklıkla olan davranışlardır, yani alışkanlıklardır.

Skinner, insan davranışlarının meydana getirdiği sonuçların bir çıktısı olarak koşullanmayı görür. Bu sürecin sonunda oluşan tablo edimsel koşullanmadır.. Skinner'a göre tepkisel ve edimsel olmak üzere iki çeşit davranış vardır. Tepkisel davranışa neden olan uyarıcı her zaman bilinirken, edimsel davranışa neden olan uyarıcının belirleyicileri net değildir.

Tepkisel davranış bilinen bir uyarıcıya karşı tepki olarak ortaya çıkan bir davranıştır. Örneğin; Flaşlı çekim yapan fotoğraf makinasını çekimden sonra flaş patlamadan gözlerin refleksif olarak kırılması. Tüm refleksler tepkisel davranışa bir örnektir. Karanlıkta ortamda göz bebeklerinin büyümesi bir tepkisel davranıştır.

Edimsel koşullanma sonucu oluşan davranış, belirli bir uyarıcı tarafından oluşturulmaz; organizma tarafından ortaya konur ve ardından ortaya çıkan sonuçlar tarafından kontrol edilir. Skinner, bu durumun davranışın ardından ortaya çıkan sonuç olduğunu, davranışın devamlı olarak azalmasına neden olacağını savunmuştur. Bu süreçten de anlaşılacağı gibi edimsel koşullanma, davranışın tekrarlanma sıklığını etkileyen sonuçlarla ilgilidir (İnanç, 2008,s.181-185).

Skinner, edimsel koşullanma durumunun insan davranışlarının hemen hemen tüm evrelerinde gerçekleştiği görüşünü savunur. Kişiliği belirleyen kavramların, reel olarak o kişinin edimsel koşullar yoluyla meydana gelen davranışta gösterme olduğunu söyler.

Skinner, fobik tepkilerin klasik koşullanmanın işleyişine uygun olarak geliştiğine inanır. Bu gelişen davranış bireyin davranışları arasına yerleşerek özdeşleşir. Fobik tepkiler nevrotiktir. Akla uygun olmayan bir korkudur ve genellikle bir nesne, canlı, yer veya olayla bağlantılıdır.

Skinner'a göre, fobik tepki klasik koşullanmadan başka bir şey değildir. Freud'un bireyin doğuştan getirdiği ve id'in bir parçası olarak gördüğü saldırganlığı, Skinner diğer öğrenilmiş davranışlardan biri olarak görmüş ve saldırganlık davranışıyla, diğer tür davranışlar arasında hiçbir fark olmadığını belirtmiştir (Cüceloğlu, 1997, s.425).

2.4.1.8.Rotter'in Beklenti-Değer Kuramı:

Kavramsal öğrenmenin dinamiklerini kullanarak, kişilik kavramı yaklaşımını geliştiren psikologlardan biri de Jullian Rotter'dır. Rotter'in kuramına beklenti-değer kuramı adı verilir. Birey önceden belirlenmiş davranışı, o davranışın sonunda bir beklentisi olduğu için meydana getirir. Birey davranış sonucunda elde edeceği bir beklenti içerisindedir. Yapılan davranış sonucunda meydana çıkan davranış ya da beklenti değer olarak küçükse davranış ortaya çıkmayabilir. Örneğin, odası dağınık olan bir çocuk odasını topladıktan sonra şeker elde edeceğini biliyorsa odasını toplar. Çocuğun canı şeker istemiyorsa, Odayı toplama davranışı içine girmez. Çocuk şekeri istiyor ancak, odasını toplasa dahi kendisine şeker verilmeyeceğini biliyorsa o zaman yine odasını toplamaz. Rotter böylece, kişinin davranışını iki temel faktörün belirlediğini savunur; beklenti ve davranıştan elde edeceği sonucun değeri.

Rotter'in sisteminde bilişsel süreçlerin önemi büyüktür. Beklenti kavramı temelde algısal ve bilişsel süreçlere dayanır. Rotter'in değer kavramı Skinner'in da önem verdiği ödüllendirme kavramını karşılar ama bu davranışsal değil, algılama düzeyinde bir ödüllendirmedir (Cüceloğlu, 1997, ss.426-427).

Yani, Rooter, kişilik oluşumunu, görünümünü bazı psikolojik esaslara, özellikle inanç sistemine bağlamıştır. İnançların oluşturduğu sistemin kişiliğin oluşturucusu ve kişilik ölçümünde özel bir alan olarak görmüştür (Savran, 1993, 13).

2.4.1.9.Albert Bandura'nın Sosyal-Bilişsel Kuramı:

Bandura, Skinner'in savunduğu klasik ve edimsel koşullanma kavramlarına karşı değildir, fakat insanın öğrenme sürecinin sosyal bir ortamda oluştuğunu ve çocukların en önemli öğrenme davranışlarını bu sürece dayalı olarak geliştirdiğini savunur.

Bandura, bu tür öğrenmeye "Gözleme Yoluyla Öğrenme" adını verir. Bu kurama göre kişiler geleneksel davranışçı modelde olduğu gibi, ödül ve ceza yoluyla öğrenirler ama aynı zamanda ceza ve ödülün diğer insanlar üzerinde dikkatle gözledikleri etkilerini de öğrenirler (Arkonaç, 1993, ss.375).

Bandura, Skinner'in insan davranışlarının tamamıyla çevresel etmenlere dayandırılarak oluştuğu savına tamamen karşı çıkar. Davranışın hem içsel hem de dışsal etmenler tarafından belirlendiğini öne süren Bandura, bu temel ilkeyi karşılıklı belirleyicilik

olarak tanımlamıştır. Bu ilkeye göre insan davranışı; çevre, davranış ve kişi olmak üzere üç değişkenin etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Bandura'ya göre inançlar ve düşünceler, beklentiler gibi kişisel değişkenler, bireyin davranışı ve çevre karşılıklı olarak birbirleri ile etkileşim halindedir. Davranışın çevre tarafından belirlendiği fikrini kabullenmeyen bu bakış açısı, çevre, davranış ve bireyi sürekli etkileşim halinde olan ve birbirlerinde değişimlere yol açabilen etkenler olarak tanımlar.

Sonuç olarak; davranış çevrenin, çevre de davranışın şekillenmesinde etkili olan faktördür. Aynı şekilde, çevresel faktörler çevreyi değiştirebileceği gibi çevrede bireysel faktörleri değiştirebilme potansiyeline sahiptir (İnanç, 2008, ss.209-210).

BÖLÜM 3

3.1.ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli türünde yapılandırılmıştır. Bu modelle ergenlerde duygusal dışa vurum tarzlarının, algılanan ebeveyn tutumları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur.

Tarama modelleri; araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi kendi koşulları içerisinde, herhangi bir değiştirme ve etkileme yapmaksızın olduğu gibi betimlemeyi amaçlar. Onları değiştirme, etkileme çabası içerisinde olunmaz. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek yada örneklem üzerinde yapılan trama düzenlemeleridir (Karasar, 2006).

İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Bozgeyikli, 2015).

Bu araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiler bağlamında araştırma modeli aşağıda sunulmuştur;

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Kırklareli ili Lüleburgaz ilçesinde eğitim gören toplam 6877 lise birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Kırklareli ili Lüleburgaz İlçesindeki özel ve devlete ait liselerde eğitim ve öğrenim gören tesadüfi örnekleme ile seçilmiş toplam %99 güven aralığında, %5 hata payı ile yaklaşık 544 öğrenci ile çalışılması planlanmıştır. Uygulanan ölçeklerden Eysenck Kişilik Envanterinin yalan alt boyutundan 10 ve daha üstü puan alanların gerçek

beyanlarından şüphe edilerek 43 uygulama değerlendirmeye alınmayarak, diğer envanter ve ölçekler ile beraber araştırmadan çıkarılmıştır.

3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri Demografik Form, Duygu Dışa Vurum Tarzları Envanteri, Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği, Eysenck Kişilik Envanteri kullanılarak oluşturulmuştur.

Güvenilirlik, bir ölçme aracında bütün soruların birbirleri ile tutarlılığını ele alınan oluşumu ölçmede türdeşliğini ortaya koyan bir kavramdır. Güvenilirlik analizi için birden fazla yöntem vardır bunlardan biriside Cronbach Alfa katsayısı yöntemidir. Cronbach alfa katsayısı yöntemi, ölçekte yer alan k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlaması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Cronbach alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır ve katsayı değeri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilir. (Özdamar, 1999:513).

Cronbach alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirlik sınırları aşağıda belirtilmiştir (Özdamar, 1999:522):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise oldukça güvenilirdir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda deneklerin demografik özellikleri (Yaş, Cinsiyet, Anne ve Babanın Birlikte, Ayrı ya da Boşanmış Olma Durumları, Anne ve Babanın Eğitim Seviyeleri, Psikolojik Destek Alıp Almadıkları) ile ilgili sorular

yer almaktadır. Bu formda öğrencinin kimliğinin tespit edilmesine neden olacak ve dolayısıyla cevaplarını etkileyecek herhangi bir sorunun bulunmamasına dikkat edilmiştir.

Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri (DDTE) ve Puanlaması:

Literatürde duyguların dışavurumunu ölçmek için geliştirilmiş birkaç ölçme aracı olsa da [(örn. Emotional Expressivity Scale (Kring, Smith ve Neale, 1994); Emotional Expressiveness Questionnaire (King ve Emmons, 1990)] bu ölçme araçlarının, duygu dışavurum tarzlarını belirlemeye yönelik olmadığı görülmektedir. Mevcut ölçme araçları, genellikle özgün bir duyguyu ele almamakta, genel anlamda duyguların dışavurumuna dair ölçümler yapılmaktadır. Özgün bir duyguyu ele alan ölçme araçları da (örn. Forgays, Forgays ve Spielberger, 1997) sadece o duygunun dışavurulup, vurulmaması temeline dayalı olarak ölçüm yapmaktadır.

Bu çalışmada, ergenlerin öfke, üzüntü ve mutluluk duygusunun dışavurumlarını belirlemek amacıyla Araz ve Erkuş (2010) tarafından geliştirilen Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri (Bkz. Ek-4) kullanılmıştır.

DDTE üç duygunun (öfke, üzüntü ve mutluluk) sözel ve sözel olmayan dışavurumunu ölçmekte ve her bir duygu kendi içinde alt faktörlere ayrılmaktadır.

Mutluluk dışavurum ölçeği 8 maddeden oluşmaktadır ve 2 bileşenli tek faktörlü bir yapıdır.

Üzüntü dışavurum ölçeği 19 madden oluşmakta ve 5 alt faktörü bulunmaktadır: *Yüze yansıtma (1.3.10.16. maddeler) (1.3.10.16.maddeler) sözel dışavurum (2.6.11.17.maddeler), gizleme (7.13.15.19.maddeler), saldırganca dışavurum (5.9.14.18.maddeler) ve erteleme (4.8.12.maddeler)* alt faktörlerden oluşmaktadır.

Öfke dışavurum ölçeği 23 maddeden oluşmaktadır ve 5 alt faktörü vardır: *Yüze yansıtma (3.6.11.14.19. maddeler), misilleme (1.9.10.13. maddeler), sözel dışavurum (2.8.16.21. maddeler), serinkanlı dışavurum (5.7.18.22. maddeler), saldırganca dışavurum (4.15.17.20.23. maddeler)* alt faktörlerinden oluşmaktadır.

Duygu Dışavurum Tarzları Envanter'nin test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla 96 katılımcıya üç hafta arayla tekrar uygulama yapılmış, alt ölçeklerde ölçülen yapıların kararlı olduğu görülmüştür.

Duygu Dışavurum tarzları Envanter'nin ölçüt bağıntılı geçerliğini belirlemek amacıyla Beş Faktör Kişilik Envanterinin bazı alt boyutları ile Suçluluk-Utanç Ölçeği kullanılmış ve literatürdeki bulguları destekler yönde sonuçlar elde edilmiştir (Araz ve Erkuş, 2010).

Ölçeğin bu araştırma için tekrar yapılan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2: Duygu Dışa Vurum Tarzları Ölçeği Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	N of Items
Duygu Dışa Vurum Tarzları Ölçeği	,850	50
Öfke	,758	23
Yüze Yansıtma	,770	5
Misilleme	,705	4
Serinkanlı Dışavurum	,638	4
Sözel Dışavurum	,700	5
Saldırgan Dışavurum	,773	5
Üzüntü	,673	19
Yüze Yansıtma	,740	4
Sözel Dışavurum	,762	4
Saldırgan Dışavurum	,866	4
Gizleme	,709	4
Erteleme	,705	3
Mutluluk	,789	8
Ben Odaklı Dışavurum	,666	4
Öfke Odaklı Dışavurum	,766	4

Duygu Dışa Vurum Tarzları Ölçeği $\alpha = ,850$ Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ile yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutların güvenilirlikleri incelendiğinde Öfke $\alpha = ,758$ ile Yüze Yansıtma $\alpha = ,770$ ile Misilleme α

=,705 ile Serinkanlı Dışavurum α =,638 ile Sözel Dışavurum α =,700 ile Saldırgan Dışavurum α =,773 ile Üzüntü α =,673, Yüze Yansıtma α =,740 ile Sözel Dışavurum α =,762 ile Gizleme α =,709 ile Erteleme α =,705 ile Mutluluk α =,789 ile Ben Odaklı Dışavurum α =,666 ile Öfke Odaklı Dışavurum α =,766 Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ile oldukça güvenilir seviyesinde oldukları tespit edilirken Saldırgan Dışavurum α =,866 Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı boyutunun yüksek derecede güvenilir seviyesinde olduğu tespit edilmiştir.

Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri (AAD) ve Puanlaması:

Bu ölçek “İlgi-şefkat gösterme, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, tutarlı disiplin, standartların belirliliği, koruyuculuk, fiziksel cezalandırma, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma” olmak üzere dokuz alt boyuttan oluşan ve 21 madde içeren bir envanterdir. Bu envanter, Cornell Üniversitesi’nde Devereux ve arkadaşları (1969) tarafından yürütülen kültürlerarası bir araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Bu araştırmada kullanılan şekli, Mc Donald (1971) tarafından yapılan çalışmada kullanılmak üzere, Cornell ölçme aracının geliştirilmiş formlarından alınarak oluşturulmuş ve araştırmada kullanılmıştır.

Ölçme aracı, ergenlik dönemindeki bireye yönelik kullanılabilmesinin yanı sıra, yetişkine ve çocukluk dönemine (yaklaşık 5–12 yaş) ilişkin anne-baba davranışlarını nasıl algılandığını ifade etmesini sağlayan bir envanterdir. Anne ve babaya ilişkin 21’er olmak üzere toplam 42 sorudan oluşan ve 5’li dereceleme dayanan bir dereceleme ölçeği niteliğindedir. Bireyden envanterdeki her bir davranışı anne ve babasının ne ölçüde ya da ne sıklıkla gösterdiğini “Hiçbir zaman – Arada bir – Bazen – Genellikle – Hemen Her zaman” veya “Hiçbir zaman – Yılda bir, iki kez – Ayda bir – Haftada bir – Hemen her gün” seçeneklerinden oluşan beşli dereceleme ölçeğinde işaretlemesi istenmektedir. Ölçek anne ve babanın davranışlarını dokuz boyutta değerlendirmekte ve yukarıda verilen her boyut bir alt ölçeği oluşturmaktadır. Türkiye’de aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışması Binnur Yeşilyaprak (1988) tarafından yapılmış ve “Gençlerde Denetim Odağı ve Önkoşulları” adlı araştırmasında kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları; Çocuk Bakımı (Nurturance) : (1.19.22.40.maddeler), Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma (Instrumental Compainship) : (4.16.25.37.maddeler), Tutarlı Disiplin (Principled Discipline) :(6.21.27.42.maddeler), Standartların Belirliliği (Predictability of Standarts) : (8.13.29.34.maddeler), Koruyuculuk (Protectiveness) : (3.15.24.36.maddeler), Fiziksel Cezalandırma (Physical Punishment) : (5.

10.26.31.maddeler), Başarı için Baskı (Achievement Pressure) : 2.18.23.39.maddeler), Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma (Deprivation of Privileges): (9.20.30.41.maddeler), Duygusal Cezalandırma (Affective Punishment): (7.11.12.14.17.28.32. 33.35.38.maddeler) alt faktörlerinde oluşmaktadır. Envanterin bu araştırma için yapılan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 3 'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Algılanan Ana Baba Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	N
Algılanan Ana Baba Tutum Ölçeği	,685	42
Çocuk Bakımı	,722	4
Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma	,644	4
Tutarlı Disiplin	,743	4
Standartların Belirliliği	,589	4
Koruyuculuk	,604	4
Fiziksel Cezalandırma	,544	4
Başarı İçin Baskı	,827	4
Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma	,636	4
Duygusal Cezalandırma	,762	10

Algılanan Ana Baba Tutum Ölçeği genelinin $\alpha = ,685$ güvenilirlik katsayısı ile oldukça güvenilir seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar incelendiğinde, Çocuk Bakımı $\alpha = ,722$ ile Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma $\alpha = ,644$ ile Tutarlı Disiplin $\alpha = ,743$ ile Standartların Belirliliği $\alpha = ,689$ ile Koruyuculuk $\alpha = ,604$ ile Fiziksel Cezalandırma $\alpha = ,644$ Ayrıcalıklardan Yoksunlaştırma $\alpha = ,636$ ile Duygusal Cezalandırma $\alpha = ,762$ ile oldukça güvenilir seviyesinde oldukları tespit edilirken Başarı İçin Baskı $\alpha = ,827$ ile yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Eysenck Kişilik Envanteri ve Puanlaması

Eysenck kişilik envanteri (E.K.E) 14 yaş ve üstüne uygulanan bir grup ve bireysel testidir. Zaman sınırlaması yoktur. Ölçtüğü davranış kişiliktir. 101 maddelik bir kişilik testi

olan E.K.E, Psikotizm (P),Dışadönüklük (E), Nörotizm (N) ve Yalan (L) olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır.

Önceleri sadece Nörotizm (N) ve Dışadönüklük (E) ölçeklerine dayalı olan Maudsly Personality Inventory (MPI) daha sonra Prof. Eysenck tarafından genişletilmiş ve bu bölümlere Yalan (L) eklenerek Eysenck Personality Inventory (E.P.I) meydana gelmiştir. E.K.E. daha önce oluşturulan pek çok şahsiyet envanterinin geliştirilmiş halidir. Serinin en sonuncusu olan (E.P.I) dan farklı yeni bir ölçeğin ilave edilmiş olmasında ve diğer ölçekler üzerinde yapılan bazı çalışmalarla görülen gelişmelerin, bu ölçekte daha iyi sonuçlar vermesi beklenmektedir.

Araştırma da kullanılan Eysenck Personality Questionnaire ‘i (EPQ), Eysenck Personality Inventory (EPI)’ ya Psikotizm (P) ölçeğinin katılmasıyla oluşturulmuş en son ve yeni bir formdur. Birçok Avrupa ülkesindeki suçlu ve suçlu olmayan gruplara uygulanmış olan EKE yolu ile başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Ülkemizde Haluk YAVUZER suçlu kişilik özelliklerinin belirlenmesinde EKE yararlanmıştır. Ölçeğin basit bir dille formüle edilmiş olması, testin kullanım değerini artırmıştır.

İnsan deneklerdeki belli başlı davranış kalıplarının tanımını yapmak daima psikologların ilgisini çekmiştir. Ve kişiliğin önemli boyutlarının araştırılmasına pek çok bilim adamı eğilmiştir. Eysenck (1970) tarafından yapılan bir literatür taramasından son derece belirgin ve çok önemli iki kişilik boyutunun bulunduğunu kesinlikle destekleyen görüşler olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar sırasıyla “dışa dönüklük – içe dönüklük” ile nörotizm, (emosyonalite) olarak tanımlanabilir.

1952’de Eysenck E ve N’den tamamen ayrı olarak bir üçüncü önemli boyut olan psikotizm’i ortaya atmış ve bu bulguyu desteklemek için şöyle bir savunma yapmıştır: “Nörotizm vasfının bir kimsede aşırı derecede görülmesi sonucuna nevroz denildiğine göre, psikoz da aynı şekilde, psikotizm vasfının aşırı olduğu hallere verilen ad olmaktadır. Bu hipotez şu iki temel varsayıma dayandırılmaktadır. Psikiyatrik anomaliler esas olarak normallikle bir devamlılık gösterirler oysa nevroz ve psikoz tamamen farklı bağımsız boyutlardır” Her iki hipotez de deneylerle desteklenmiş ve bulgular doğrulanmıştır (Eysenck, 1970).

Eysenck kişilik envanterinin dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar Psikotizm (2.6.9.11.19.23.27.31.35.39.47.51.55.59.63.67.71.74.78.81.85.88.93.97.100.maddeler), Dışadönüklük(1.5.10.15.18.22.26.30.34.38.42.46.50.54.58.62.66.70.77.92.96.maddeler),

Nörotizm (3.7.12.16.20.28.32.36.40.44.52.60.64.68.72.75.79.82.86.94.98.48.maddeler) ve Yalan(4.8.13.17.21.25.29.37.41.49.53.57.61.65.69.76.80.87.91.95.99.maddeler),alt boyutlarından meydana gelmektedir. 14.33.43.45.56.73.83.84.89.90.101.maddeler boş sorulardır, değerlendirmeye alınmaz. Envanterin bu araştırma için yapılan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Eysenck Kişilik Envanteri Güvenilirlik Analizleri

	Cronbach's Alpha	N
Eysenck Kişilik Envanteri	,605	101
Psikolojik	,625	25
Dışa Dönüklük	,761	21
Nörotik	,811	23
Yalan	,750	21

Eysenck kişilik envanteri alt boyutları ve ölçek geneli Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları güvenilirlik katsayıları incelendiğinde alt boyut güvenilirlik katsayılarının Psikotizm $\alpha = (.625)$, Dışa dönüklük $\alpha = (.761)$ ve yalan $\alpha = (.750)$ için oldukça güvenilir nörotiklik içinse $\alpha = (.811)$ yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine ve araştırma problemi ve alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 5: Demografik Özelliklerin Dağılımı

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	298	59.48
	Erkek	203	40.52
Yaş	14	56	11.18
	15	125	24.95
	16	131	26.15
	17	142	28.34
	18	47	9.38
Anne Eğitim Durumu	Okur Yazar	24	4.79
	İlkokul Mezunu	150	29.94
	Ortaokul Mezunu	85	16.97
	Lise Mezunu	144	28.74
	Yüksek Okul Mezunu	24	4.79
	Üniversite Mezunu	71	14.17
	Master ve Doktora Mezunu	3	.60
Baba Eğitim Durumu	Okur Yazar	3	.60
	İlkokul Mezunu	95	18.96
	Ortaokul Mezunu	75	14.97
	Lise Mezunu	181	36.13
	Yüksek Okul Mezunu	41	8.18
	Üniversite Mezunu	98	19.56
	Master ve Doktora Mezunu	8	1.60
Aile Aylık Toplam Gelir	1500 TL ve aşağısı	86	17.17
	1501-3000 TL arası	217	43.31
	3001-4500 TL arası	100	19.96
	4501 TL ve yukarısı	98	19.56
Anne baba Birliktelik durumu	Evet	475	94.81
	Hayır	26	5.19
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	75	14.97
	2 Kardeş	299	59.68
	3 Kardeş ve yukarısı	127	25.35
Şu anda ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz	Evet	449	89.62
	Hayır	52	10.38
Son 6 ay içinde psikolojik ya da psikiyatrik destek aldınız mı?	Evet	28	5.59
	Hayır	473	94.41

Katılımcı bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, %59,48'inin kadın ve %40,52'sinin erkek olduğu tespit edilmiştir. Yaş Dağılımı incelendiğinde ise en yüksek katılımın %28,34 ile 17 yaş gurubundan olduğu tespit edilirken, 16 yaş gurubundan %26,15, 15 yaş gurubundan %24,95 oranında katılımcının olduğu tespit edilmiştir. En az katılım oranı %9,38 ile 18 yaş gurubundan olmuştur.

Katılımcı bireylerin ebeveyn eğitim durumları incelendiğinde, anneleri ilkököl mezunu olan %29,94, lise mezunu olan %28,74, ortaokul mezunu 16,97 ve üniversite mezunu olan %14,17 oranında olduğu tespit edilmiştir. Babaları lise mezunu olanların %36,13, üniversite mezunu olanların %19,56 ve ilkököl mezunu olanların %18,96 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Ailelerin aylık gelir durumu incelendiğinde %43,31'inin 1501-3000 TL arası gelire sahip olduğu, %19,96'sının 3001-4500 TL gelire ve %19,56'sının 4501- TL ve yukarısı gelire sahip oldukları tespit edilmiştir.

Katılımcıların %94,81'inin ailesi ile birlikte yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %59,68'inin kendisiyle beraber iki kardeşe oldukları, %25,35'inin 3 kardeş ve yukarısına kardeş oldukları tespit edilirken tek çocuk olanların oranı ise %14,97 olarak tespit edilmiştir.

4.2.ARAŞTIRMA PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Çalışmanın bu başlığı altında araştırmanın problem ve alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6: Kişilik Özellikleri ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkilere Yönelik Perarson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	Dışa		
	Psikotizizm	dönüklük	Nörotik
Çocuk Bakımı	-,268**	,148**	-,141**
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	-,193**	,167**	-0,025
Tutarlı disiplin	-,317**	0,066	0,000
Standartların belirliliği	-,258**	,176**	-0,059
Koruyuculuk	-0,027	-,137**	,088*
Fiziksel cezalandırma	,222**	,170**	-0,006
Başarı için baskı	0,057	-0,023	-0,027
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	,298**	0,026	0,063
Duygusal Cezalandırma	,360**	-,184**	,150**

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli).

* . 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli).

Kişilik özellikleri ile algılanan anne baba tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Çocuk bakımı boyutu ile psikotizim ($r=-,268$, $p = ,000$) arasında ve nörotik ($r=-,141$, $p = ,002$) ile arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilirken, dışa dönüklük ile arasında ($r=,148$, $p = ,001$) pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle anne baba tutumu çocuk bakım boyut düzeyi arttıkça Psikotizizm ve Nörotiklik düzeyi azalırken Dışa Dönüklük Düzeyi artış göstermektedir.

Amaçlarına Ulaşmada Yardımcı Olma boyutu ile Psikotizim ile arasında ($r=-,193$, $p = ,000$) istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki olduğu tespit edilirken dışa dönüklük arasında ($r=,167$, $p = ,000$) istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan amaçlara ulaşmada yardımcı olma ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm düzeyi azalmakta dışa dönüklük düzeyinin ise artmakta olduğu tespit edilmiştir.

Algılanan Tutarlı disiplin ebeveyn tutum düzeyi ile psikotizizm arasında ($r=-,317$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ebeveynlerin

algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça psikotizm kişilik yapısında düşüş gösterecektir.

Algılanan Standartların Belirliliği davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=-,258$, $p=,000$) negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilirken Dışa Dönüklük arasında ($r=,176$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan standartların belirliliği, davranış tutum düzeyi arttıkça Psikotizm düzeyi azalırken Dışa dönüklük düzeyi artış göstermektedir.

Algılanan koruyuculuk davranış tutumu ile dışa dönüklük ($r=-,137$, $p=,002$) arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanan koruyuculuk davranış tutumu ile nörotik kişilik özelliği ($r=,088$, $p=,049$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan koruyuculuk davranış düzeyi arttıkça dışa dönüklük düzeyi düşerken nörotiklik düzeyi artmaktadır.

Algılanan fiziksel cezalandırma davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=,222$, $p=,000$) pozitif yönlü ve dışa dönüklük arasında ($r=,170$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan fiziksel cezalandırma davranış tutum düzeyi arttıkça Psikotizm düzeyi ve dışa dönüklük düzeyi artış göstermektedir.

Algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=,298$, $p=,000$) zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanana Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm düzeyi artış gösterecektir.

Algılanan duygusal cezalandırma davranış tutum düzeyi ile psikotizm ($r=,360$, $p=,000$) arasında, dışa dönüklük arasında ($r=-,150$, $p=,001$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan duygusal cezalandırma davranış tutum düzeyi arttıkça psikotizm ve dışa dönüklük düzeyi artış göstermektedir. Algılanan duygusal cezalandırma davranış düzeyi ile dışa dönüklük arasında ($r=-,184$, $p=,000$) negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile algılanan duygusal ceza davranış tutum düzeyi arttıkça dışa dönüklük düzeyi azalacaktır.

Tablo 7: Kişilik Özellikleri ile Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	Psikotizm	Dışa dönüklük	Nörotik	Öfke	Üzüntü	Mutluluk
Psikotizm	1	0,019	0,084	,199**	,169**	-,258**
Dışa dönüklük	0,019	1	-0,059	,116**	0	,173**
Nörotik	0,084	-0,059	1	,188**	,222**	0,052
Öfke	,199**	,116**	,188**	1	,708**	,210**
Üzüntü	,169**	0	,222**	,708**	1	,327**
Mutluluk	-,258**	,173**	0,052	,210**	,327**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-terafı).

Kişilik özellikleri ile duygusal dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda,

Psikotizm ile öfke ($r=,199$, $p = ,000$) ve üzüntü ($r=,169$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikotizm ile mutluluk arasında ($r=-,258$, $p = ,000$) negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotiklik düzeyi artarken öfke ve üzüntü boyutlarında artış olurken mutluluk boyutunda düşüş olmaktadır.

Dışa dönüklük ile öfke ($r=,116$, $p = ,010$) ve mutluluk arasında ($r=,173$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotiklik düzeyi artarken öfke ve mutluluk boyutlarında da artış olmaktadır.

Nörotik kişilik özelliği düzeyi ile öfke ($r=,188$, $p = ,000$) ve üzüntü ($r=,222$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle nörotik davranış sergileme eğilimi arttıkça öfke ve üzüntü boyutlarında da artış olmaktadır.

Tablo 8: Algılanan Anne Baba Tutumu ile Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Arasındaki İlişkilere Yönelik Perarson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Öfke	1	,708**	,210**	-	-,109*	-0,038	0,040	0,047	0,041	,121**	,165**	,187**
Üzüntü	,708**	1	,327**	,228**	-0,044	0,012	,100*	0,055	-0,014	,158**	0,077	,234**
Mutluluk	,210**	,327**	1	,171**	0,054	0,048	0,077	-,114*	0,034	-	-	-
Çocuk Bakımı	-	-	,132**	1	,621**	,614**	,404**	-	-	0,048	,170**	,132**
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	,228**	,171**		,132**	,621**	,614**	,404**	,266**	,279**	0,058	,415**	,525**
Tutarlı disiplin	-0,038	0,012	0,048	,614**	,641**	1	,543**	-,090*	-	-	-	-
Standartların belirliliği	0,040	,100*	0,077	,404**	,409**	,543**	1	-	-	-	-	-
Koruyuculuk	0,047	0,055	-,114*	-	-	-,090*	-	1	,300**	,205**	,402**	,362**
Fiziksel cezalandırma	0,041	-0,014	0,034	-,266**	-,228**	-	-,128**	-	,300**	1	-,502**	,382**
Başarı için baskı	,121**	,158**	-0,048	-,279**	-,205**	-,247**	-,238**	-,300**	1	0,054	-,502**	,382**
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	,165**	0,077	-	-,058	0,054	-0,056	-0,064	,205**	-0,054	1	,180**	,218**
Duygusal Cezalandırma	,187**	,234**	-	-,402**	-,502**	-,180**	1	,402**	,502**	,180**	1	,610**
			,170**	,415**	,259**	,322**	,219**					
			-,132**	-,525**	-,398**	-,342**	-,300**					1

** 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli).

* 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli).

Algılanan anne baba tutum düzeyleri ile duygu dışı vurum tarzları ölçeği alt boyutlarından olan öfke, üzüntü ve mutluluk arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup

olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda,

Öfke alt boyutu ile Çocuk bakımı ($r=-,228$, $p=,000$), amaçlarına ulaşmada yardımcı olma ($r=-,109$, $p=,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi arttıkça öfke duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olacaktır.

Öfke alt boyutu ile başarı için baskı ($r=,121$, $p=,007$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($r=,165$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=,187$, $p=,000$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma davranış düzeyi arttıkça öfke duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olmaktadır.

Üzüntü alt boyutu ile çocuk bakımı ($r=-,171$, $p=,000$), arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olacaktır.

Üzüntü alt boyutu ile standartların birliği ($r=,100$, $p=,025$), başarı için baskı ($r=,158$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=,234$, $p=,000$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan başarı için baskı, standartların birliği, duygusal cezalandırma davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olmaktadır.

Mutluluk alt boyutu ile koruyuculuk ($r=-,114$, $p=,011$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($r=-,170$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=-,132$, $p=,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan koruyuculuk, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma, düzeyleri arttıkça mutluluk duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olmaktadır.

Mutluluk alt boyutu ile çocuk bakımı ($r=,132$, $p=,000$), arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olacaktır.

Tablo 9: Kişilik Özellikleri ile Öfke duygusunu Dışavurma Tarzları Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	Psikotizizm	Dışa dönüklük	Nörotik	Öfke-Yüze Yansıtma	Öfke-Misilleme	Öfke-Serinkanlı Dışa Vurum	Öfke-Sözel Dışavurum	Öfke-Saldırgan Dışavurum
Psikotizizm	1	0,019	0,084	0,028	,330**	-0,058	-,176**	,313**
Dışa dönüklük	0,019	1	-0,059	0,038	,112*	0,054	0,061	0,071
Nörotik	0,084	-0,059	1	,236**	,207**	0,055	0,069	-0,031
Öfke-Yüze Yansıtma	0,028	0,038	,236**	1	,485**	-,165**	,334**	,244**
Öfke-Misilleme	,330**	,112*	,207**	,485**	1	-,213**	,140**	,523**
Öfke-Serinkanlı Dışa Vurum	-0,058	0,054	0,055	-,165**	-,213**	1	,100*	,118**
Öfke-Sözel Dışavurum	-,176**	0,061	0,069	,334**	,140**	,100*	1	0,086
Öfke-Saldırgan Dışavurum	,313**	0,071	-0,031	,244**	,523**	,118**	0,086	1

** .01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-terafli).

*.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-terafli).

Kişilik özellikleri ile öfke duygusunu dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Psikotizm ile misilleme ($r=,199$, $p = ,000$) ve saldırgan dışavurum ($r=,169$, $p = ,000$) davranış tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik davranış eğilimi arttıkça misilleme ve saldırgan dışavurum davranış gösterme düzeyi artmaktadır. Psikotizizm ile sözel dışavurum ($r=-,176$, $p = ,000$) duygusal davranış tutumu arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10: Kişilik Özellikleri ile Üzüntü Duygusunu Dışavurma Tarzları İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	Psikotizizm	Dışa dönüklük	Nörotik	Üzüntü-Yüze Yansıtma	Üzüntü-Sözel Dışavurum	Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	Üzüntü-Gizleme	Üzüntü-Erteleme
Psikotizizm	1	0,019	0,084	-0,071	-,114*	,402**	0,050	,163**
Dışa dönüklük	0,019	1	-0,059	-0,051	-0,014	0,048	-0,035	0,063
Nörotik	0,084	-0,059	1	,202**	0,061	0,005	,206**	0,064
Üzüntü-Yüze Yansıtma	-0,071	-0,051	,202**	1	,538**	-0,049	-0,022	0,067
Üzüntü-Sözel Dışavurum	-,114*	-0,014	0,061	,538**	1	-0,028	-0,075	0,085
Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	,402**	0,048	0,005	-0,049	-0,028	1	-,157**	,107*
Üzüntü-Gizleme	0,050	-0,035	,206**	-0,022	-0,075	-,157**	1	,111*
Üzüntü-Erteleme	,163**	0,063	0,064	0,067	0,085	,107*	,111*	1

** . 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2- Taraflı).

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2- Taraflı).

Kişilik özellikleri ile üzüntü duygusunu dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Psikotizm ile sözel dışavurum ($r=-,114$, $p = ,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik kişilik özellikleri düzeyi arttıkça sözel dışavurum düzeyi azalmaktadır. Psikotik kişilik özelliği ile saldırgan dışavurum ($r=,402$, $p = ,000$) ve erteleme ($r=,163$, $p = ,000$) ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Nörotizm kişilik özelliği ile yüze yansıtma duygusal davranış tutumu ($r=,202$, $p = ,000$) ve gizleme ($r=,206$, $p=,000$) duygusal davranış tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Kişilik Özellikleri ile Mutluluk Duygusunu Dışavurma Tarzları Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyonu Analiz Sonuçları

		Psikotizizm	Dışa dönüklük	Nörotik	Mutluluk-Ben Odaklı Dışavurum	Mutluluk-Öfke Odaklı Dışavurum
Psikotizizm	Pearson Correlation	1	0,019	0,084	-,297**	-,167**
Dışa dönüklük	Pearson Correlation	0,019	1	-0,059	,186**	,122**
Nörotik	Pearson Correlation	0,084	-0,059	1	0,014	0,067
Mutluluk-Ben Odaklı Dışavurum	Pearson Correlation	-,297**	,186**	0,014	1	,464**
Mutluluk-Öfke Odaklı Dışavurum	Pearson Correlation	-,167**	,122**	0,067	,464**	1

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafı).

Kişilik özellikleri ile mutluluk duygusunu dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda;

Psikotizm ile ben odaklı dışavurum ($r=-,297$, $p = ,000$) duygusal davranış tutumu arasında, öfke odaklı dışavurum ($r=-,167$, $p=,000$) duygusal davranış tutumu arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Öfke Duygusunu Dışavurma İlişkilere Yönelik Perarson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Çocuk Bakımı	1	,621**	,614**	,404**	-,266**	-,279**	-0,058	-,415**	-,525**	-,146**	-,216**	0,009	,134**	-,328**
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	,621**	1	,641**	,409**	-,228**	-,205**	0,054	-,259**	-,398**	0,055	-,172**	0,030	,131**	-,255**
Tutarlı disiplin	,614**	,641**	1	,543**	-,090*	-,247**	-0,056	-,322**	-,342**	,132**	-,109*	-0,050	,177**	-,195**
Standartların belirliliği	,404**	,409**	,543**	1	-,128**	-,238**	-0,064	-,219**	-,300**	,172**	-0,065	0,061	,174**	-,128**
Koruyuculuk	-,266**	-,228**	-,090*	-,128**	1	,300**	,205**	,402**	,362**	-0,054	-0,005	0,012	-0,047	,201**
Fiziksel cezalandırma	-,279**	-,205**	-,247**	-,238**	,300**	1	-0,054	,502**	,382**	-0,045	0,084	-,136**	-,117**	,189**
Başarı için baskı	-0,058	0,054	-0,056	-0,064	,205**	-0,054	1	,180**	,218**	0,022	0,015	0,084	0,005	,225**
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	-,415**	-,259**	-,322**	-,219**	,402**	,502**	,180**	1	,610**	0,007	,149**	-0,020	-,129**	,338**
Duyusal Cezalandırma	-,525**	-,398**	-,342**	-,300**	,362**	,382**	,218**	,610**	1	,104*	,180**	-,088*	-0,062	,289**
Öfke- Yüze Yansıtma	-,146**	0,055	,132**	,172**	-0,054	-0,045	0,022	0,007	,104*	1	,485**	-,165**	,334**	,244**
Öfke- Misilleme	-,216**	-,172**	-,109*	-0,065	-0,005	0,084	0,015	,149**	,180**	,485**	1	-,213**	,140**	,523**
Öfke- Serinkanlı Dışa Vurum	0,009	0,030	-0,050	0,061	0,012	-,136**	0,084	-0,020	-,088*	-,165**	-,213**	1	,100*	,118**
Öfke-Sözel Dışavurum	,134**	,131**	,177**	,174**	-0,047	-,117**	0,005	-,129**	-0,062	,334**	,140**	,100*	1	0,086
Öfke-Saldırgan Dışavurum	-,328**	-,255**	-,195**	-,128**	,201**	,189**	,225**	,338**	,289**	,244**	,523**	,118**	0,086	1

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarflı)

* . 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarflı)

Algılanan anne baba tutum düzeyleri ile öfke duygusunu dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda;

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile yüze yansıtma ($r=-,1446$, $p=,001$) davranışı arasında, misilleme ($r=-,216$, $p=,000$) davranışı arasında ve saldırgan dışavurum ($r=-,328$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile sözel dışavurum arasında ($r=,134$, $p=,000$), pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyinin misilleme ($r=-,178$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, sözel dışavurum ($r=,131$, $p=,003$) davranışı arasında pozitif yönlü, saldırgan dışavurum ($r=-,255$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, tutarlı disiplin davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,132$, $p=,003$) davranışı arasında pozitif yönlü, sözel dışavurum ($r=,177$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, tutarlı disiplin davranış düzeyleri ile misilleme ($r=-,109$, $p=,015$) davranışı arasında negatif yönlü ve saldırgan dışavurum ($r=-,195$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, standartların belirliliği davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,172$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve sözel dışavurum ($r=,174$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, standartların belirliliği davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=-,128$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, koruyuculuk davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,201$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,189$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri ile serinkanlı dışavurum ($r=-,136$, $p=,002$) davranışı arasında negatif yönlü, sözel dışavurum ($r=-,117$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, başarı için baskı davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,225$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,338$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, misilleme ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri ile sözel dışavurum ($r=-,129$, $p=,004$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,104$, $p=,019$) davranışı arasında pozitif yönlü, misilleme ($r=,180$, $p=,019$) davranışı arasında pozitif yönlü ve saldırgan dışavurum ($r=,289$, $p=,019$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri ile serinkanlı dışavurum ($r=,088$, $p=,049$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Üzüntü Duygusunun Dışavurum İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	12	14
Çocuk Bakımı	1	,621* *	,614* *	,404* *	- ,266* *	- ,279* *	- 0,058	- ,415* *	- ,525* *	0,012	,149* *	- ,234* *	- ,222* *	- ,127**
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	,621* *	1	,641* *	,409* *	- ,228* *	- ,205* *	0,054	- ,259* *	- ,398* *	0,045	,155* *	- ,227* *	- 0,027	- 0,061
Tutarlı disiplin	,614* *	,641* *	1	,543* *	- ,090* *	- ,247* *	- 0,056	- ,322* *	- ,342* *	,122* *	,175* *	- ,143* *	- 0,052	- 0,086
Standartların belirliliği	,404* *	,409* *	,543* *	1	- ,128* *	- ,238* *	- 0,064	- ,219* *	- ,300* *	,151* *	,099* *	- ,148* *	- ,093* *	0,053
Koruyuculuk	- ,266* *	- ,228* *	- ,090* *	- ,128* *	1	,300* *	,205* *	,402* *	,362* *	- 0,028	- 0,038	,208* *	0,042	- 0,069
Fiziksel cezalandırma	- ,279* *	- ,205* *	- ,247* *	- ,238* *	,300* *	1	- 0,054	,502* *	,382* *	- ,148* *	- 0,077	,217* *	0,023	- 0,067
Başarı için baskı	- 0,058	0,054	- 0,056	- 0,064	,205* *	- 0,054	1	,180* *	,218* *	0,006	0,050	,198* *	0,000	,150**
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	- ,415* *	- ,259* *	- ,322* *	- ,219* *	,402* *	,502* *	,180* *	1	,610* *	- ,115* *	- ,132* *	,317* *	,096* *	0,012
Duygusal Cezalandırma	- ,525* *	- ,398* *	- ,342* *	- ,300* *	,362* *	,382* *	,218* *	,610* *	1	,092* *	- 0,001	,269* *	,137* *	0,070
Üzüntü-Yüze Yansıtma	0,012	0,045	,122* *	,151* *	- 0,028	- ,148* *	0,006	- ,115* *	,092* *	1	,538* *	- 0,049	- 0,022	0,067
Üzüntü-Sözel Dışavurum	,149* *	,155* *	,175* *	,099* *	- 0,038	- 0,077	0,050	- ,132* *	- 0,001	,538* *	1	- 0,028	- 0,075	0,085
Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	- ,234* *	- ,227* *	- ,143* *	- ,148* *	,208* *	,217* *	,198* *	,317* *	,269* *	- 0,049	- 0,028	1	- ,157* *	,107*
Üzüntü-Gizleme	- ,222* *	- 0,027	- 0,052	,093* *	0,042	0,023	0,000	,096* *	,137* *	- 0,022	- 0,075	- ,157* *	1	,111*
Üzüntü-Erteleme	- ,127* *	- 0,061	- 0,086	0,053	- 0,069	- 0,067	,150* *	0,012	0,070	0,067	0,085	,107* *	,111* *	1

** 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli)

* 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-tarafli)

Algılanan anne baba tutum düzeyleri ile üzüntü duygusunu dışavurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda;

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,234$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, gizleme ($r=-,222$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, erteleme ($r=-,127$, $p=,004$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,227$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,155$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,143$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,175$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve yüze yansıtma ($r=,122$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,148$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,099$, $p=,027$) davranışı arasında pozitif yönlü ve yüze yansıtma ($r=,151$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü, gizleme ($r=,093$, $p=,037$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,208$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan fiziksel cezalandırma davranış düzeyi ile yüze yansıtma ($r=-,148$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilirken saldırgan dışavurum ($r=,217$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,198$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, erteleme ($r=,150$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,317$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve gizleme ($r=,0966$, $p=,031$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=-,132$, $p=,003$) davranışı arasında negatif yönlü ve yüze yansıtma ($r=-,115$, $p=,010$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan Duygusal Cezalandırma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum yüze yansıtma ($r=,092$, $p=,040$) davranışı arasında pozitif yönlü ($r=,269$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve gizleme ($r=,137$, $p=,002$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14: Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Mutluluk Duygu Dışavurum İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyonu Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Çocuk Bakımı	1	,621**	,614**	,404**	-,266**	-,279**	-0,058	-,415**	-,525**	,196**	0,054
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	,621**	1	,641**	,409**	-,228**	-,205**	0,054	-,259**	-,398**	0,065	0,034
Tutarlı disiplin	,614**	,641**	1	,543**	-,090*	-,247**	-0,056	-,322**	-,342**	,150**	-0,038
Standartların belirliliği	,404**	,409**	,543**	1	-,128**	-,238**	-0,064	-,219**	-,300**	,171**	-0,010
Koruyuculuk	-,266**	-,228**	-,090*	-,128**	1	,300**	,205**	,402**	,362**	-0,060	-,126**
Fiziksel cezalandırma	-,279**	-,205**	-,247**	-,238**	,300**	1	-0,054	,502**	,382**	0,031	0,029
Başarı için baskı	-0,058	0,054	-0,056	-0,064	,205**	-0,054	1	,180**	,218**	-,142**	0,031
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	-,415**	-,259**	-,322**	-,219**	,402**	,502**	,180**	1	,610**	-,249**	-0,071
Duygusal Cezalandırma	-,525**	-,398**	-,342**	-,300**	,362**	,382**	,218**	,610**	1	-,152**	-0,086
Mutluluk-Ben Odaklı Dışavurum	,196**	0,065	,150**	,171**	-0,060	0,031	-,142**	-,249**	-,152**	1	,464**
Mutluluk-Öfke Odaklı Dışavurum	0,054	0,034	-0,038	-0,010	-,126**	0,029	0,031	-0,071	-0,086	,464**	1

** . 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki (2-taraflı)

** . 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki (2-taraflı)

Algılanan anne baba tutum düzeyleri ile mutluluk duygusunu dışa vurum tarzları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlı Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda,

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,150$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,171$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi ile öfke odaklı dışavurum ($r=-,126$, $p=,005$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,142$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,249$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan duygusal cezalandırma davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,152$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15: Cinsiyete Göre Kişilik Özelliklerinin Farklılaşp Farklılaşmadığının Tespiti İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	SD	P
Psikotisizm	Kadın	298	7,00	3,243	-,113	499	,910
	Erkek	203	7,03	3,487			
Dışa dönüklük	Kadın	298	12,62	4,198	-1,893	463,316	,059
	Erkek	203	13,30	3,762			
Nörotik	Kadın	298	16,19	4,365	4,132	406,319	,000
	Erkek	203	14,45	4,796			

Katılımcıların cinsiyetlerine göre kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda psikotisizm ($t(499)=-,113$, $p=,910$) kişilik özelliğinde ve dışa dönüklük ($t(463)=-1,893$, $p=,059$) kişilik özelliğinde kadın ve erkekler arasında anlamlı

farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların dışa dönüklük ve psikotizm kişilik özellikleri bir birine benzer düzeydedir.

Nörotik kişilik özelliğinde ($t(406)=4,132$, $p=,000$) ise kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde nörotik kişilik özelliği sergilediği tespit edilmiştir.

Tablo 16: Cinsiyete Göre Algılanan Anne-Baba Tutumunun Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	tt	sd	p																																																																																												
Çocuk Bakımı	Kadın	298	3,78	1,024	-2,844	474,110	0,005																																																																																												
	Erkek	203	4,02	,875				Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	Kadın	298	3,63	,991	-1,001	499	0,317	Erkek	203	3,71	,905	Tutarlı disiplin	Kadın	298	3,56	1,080	-0,506	499	0,613	Erkek	203	3,61	1,025	Standartların belirliliği	Kadın	298	3,89	,736	1,045	499	0,297	Erkek	203	3,82	,703	Koruyuculuk	Kadın	298	2,70	,883	0,461	499	0,645	Erkek	203	2,67	,868	Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028	Erkek	203	1,62	,691	Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	Kadın	298	3,63	,991	-1,001	499	0,317																																																																																												
	Erkek	203	3,71	,905				Tutarlı disiplin	Kadın	298	3,56	1,080	-0,506	499	0,613	Erkek	203	3,61	1,025	Standartların belirliliği	Kadın	298	3,89	,736	1,045	499	0,297	Erkek	203	3,82	,703	Koruyuculuk	Kadın	298	2,70	,883	0,461	499	0,645	Erkek	203	2,67	,868	Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028	Erkek	203	1,62	,691	Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699								
Tutarlı disiplin	Kadın	298	3,56	1,080	-0,506	499	0,613																																																																																												
	Erkek	203	3,61	1,025				Standartların belirliliği	Kadın	298	3,89	,736	1,045	499	0,297	Erkek	203	3,82	,703	Koruyuculuk	Kadın	298	2,70	,883	0,461	499	0,645	Erkek	203	2,67	,868	Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028	Erkek	203	1,62	,691	Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																				
Standartların belirliliği	Kadın	298	3,89	,736	1,045	499	0,297																																																																																												
	Erkek	203	3,82	,703				Koruyuculuk	Kadın	298	2,70	,883	0,461	499	0,645	Erkek	203	2,67	,868	Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028	Erkek	203	1,62	,691	Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																																
Koruyuculuk	Kadın	298	2,70	,883	0,461	499	0,645																																																																																												
	Erkek	203	2,67	,868				Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028	Erkek	203	1,62	,691	Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																																												
Fiziksel cezalandırma	Kadın	298	1,49	,574	-2,210	379,161	0,028																																																																																												
	Erkek	203	1,62	,691				Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001	Erkek	203	3,91	1,000	Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																																																								
Başarı için baskı	Kadın	298	3,58	1,190	-3,388	477,485	0,001																																																																																												
	Erkek	203	3,91	1,000				Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823	Erkek	203	1,80	,766	Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																																																																				
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	Kadın	298	1,82	,811	0,224	499	0,823																																																																																												
	Erkek	203	1,80	,766				Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339	Erkek	203	2,29	,699																																																																																
Duyusal Cezalandırma	Kadın	298	2,35	,674	0,956	499	0,339																																																																																												
	Erkek	203	2,29	,699																																																																																															

Katılımcıların cinsiyetlerine göre algılanan anne baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda çocuk bakımı ($t(474)=-2,844$, $p=,005$), Fiziksel cezalandırma ($t(379)=-2,210$, $p=,028$) ve Başarı için baskı ($t(477)=-3,388$, $p=,001$) kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ortalamalar incelendiğinde çocuk bakımında, fiziksel cezalandırma ve başarı için baskı boyutlarında erkeklerin algıladıkları anne baba tutum ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, Tutarlı disiplin, Standartların belirliliği, Koruyuculuk, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, Duygusal Cezalandırma anne baba tutum düzeylerinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık görülemediği ($p>,05$)

Tablo 17: Cinsiyete Göre Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Duygu dışavurum Tarzları Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	sd	p
Öfke	Kadın	298	2,36	,374	2,870	499	0,004
	Erkek	203	2,25	,419			
Üzüntü	Kadın	298	2,30	,369	3,745	499	0,000
	Erkek	203	2,18	,335			
Mutluluk	Kadın	298	3,04	,531	2,583	499	0,010
	Erkek	203	2,92	,489			

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygu dışavurum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda öfke ($t(499)=2,870$, $p=,004$), üzüntü ($t(499)=2,870$, $p=,004$) ve mutluluk ($t(499)=2,870$, $p=,004$) alt boyutlarında kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde öfke, üzüntü ve mutluluk alt boyutlarında kadınların ortalaması erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18: Cinsiyete Göre Öfke, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	sd	p
Öfke- Yüze Yansıtma	Kadın	298	2,89	,641	7,286	499	0,000
	Erkek	203	2,44	,732			
Öfke- Misilleme	Kadın	298	2,55	,724	1,563	499	0,119
	Erkek	203	2,44	,743			
Öfke- Serinkanlı Dışa Vurum	Kadın	298	1,83	,581	-2,019	499	0,044
	Erkek	203	1,95	,653			
Öfke-Sözel Dışavurum	Kadın	298	2,76	,622	4,090	499	0,000
	Erkek	203	2,52	,694			
Öfke-Saldırgan Dışavurum	Kadın	298	1,90	,546	-2,475	499	0,014
	Erkek	203	2,03	,598			

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre öfke duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında Yüze Yansıtma ($t(499)=7,286$, $p=,004$) ve Sözel Dışavurum ($t(499)=4,090$, $p=,004$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadın ve erkekler arasında Serinkanlı Dışa Vurum ($t(499)=-2,019$, $p=,044$) ve Saldırgan Dışavurum ($t(499)=-2,475$, $p=,014$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 18 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu yani erkeklerin kadınlara göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 19: Cinsiyete Göre Üzüntü, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	sd	p																																																	
Üzüntü-Yüze Yansıtma	Kadın	298	3,02	,648	6,653	499	0,000																																																	
	Erkek	203	2,61	,706				Üzüntü-Sözel Dışavurum	Kadın	298	2,60	,714	5,149	499	0,000		Erkek	203	2,27	,688	Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	Kadın	298	1,42	,670	-3,354	391,646	0,001		Erkek	203	1,64	,773	Üzüntü-Gizleme	Kadın	298	2,16	,782	-0,004	468,220	0,997		Erkek	203	2,16	,686	Üzüntü-Erteleme	Kadın	298	2,32	,829	1,237	480,912	0,217		Erkek
Üzüntü-Sözel Dışavurum	Kadın	298	2,60	,714	5,149	499	0,000																																																	
	Erkek	203	2,27	,688				Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	Kadın	298	1,42	,670	-3,354	391,646	0,001		Erkek	203	1,64	,773	Üzüntü-Gizleme	Kadın	298	2,16	,782	-0,004	468,220	0,997		Erkek	203	2,16	,686	Üzüntü-Erteleme	Kadın	298	2,32	,829	1,237	480,912	0,217		Erkek	203	2,24	,684										
Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	Kadın	298	1,42	,670	-3,354	391,646	0,001																																																	
	Erkek	203	1,64	,773				Üzüntü-Gizleme	Kadın	298	2,16	,782	-0,004	468,220	0,997		Erkek	203	2,16	,686	Üzüntü-Erteleme	Kadın	298	2,32	,829	1,237	480,912	0,217		Erkek	203	2,24	,684																							
Üzüntü-Gizleme	Kadın	298	2,16	,782	-0,004	468,220	0,997																																																	
	Erkek	203	2,16	,686				Üzüntü-Erteleme	Kadın	298	2,32	,829	1,237	480,912	0,217		Erkek	203	2,24	,684																																				
Üzüntü-Erteleme	Kadın	298	2,32	,829	1,237	480,912	0,217																																																	
	Erkek	203	2,24	,684																																																				

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında Yüze Yansıtma ($t(499)=6,653$, $p=,000$) ve Sözel Dışavurum ($t(499)=5,149$, $p=,004$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadın ve erkekler arasında Saldırgan Dışavurum ($t(499)=-3,354$, $p=,001$) duygu dışavurum tarzında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu yani erkeklerin kadınlara göre bu duygu dışavurum tarzını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 20: Cinsiyete göre Mutluluk, Duygu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı İçin Yapılan T-Testi

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	t	sd	p
Mutluluk-Ben Odaklı Dışavurum	Kadın	298	3,53	,499	2,592	499	0,010
	Erkek	203	3,42	,507			
Mutluluk-Öfke Odaklı Dışavurum	Kadın	298	2,55	,728	1,988	464,325	0,047
	Erkek	203	2,43	,649			

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında ben odaklı dışavurum ($t(499)=2,592$, $p=,010$) ve öfke odaklı dışavurum ($t(464)=1,988$, $p=,047$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 20 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir

Tablo 21: Yaşa Göre Kişilik Özelliklerinin Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA)

<i>f</i> , \bar{X} ve <i>s.s.</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{X}	<i>s.s.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Psikotisizm	14 yaş	56	6,50	2,954	G.Arası	63,727	4	15,932	1,432	,222
	15 yaş	125	7,50	3,758	G.İçi	5.517,175	496	11,123		
	16 yaş	131	7,18	3,172	Toplam	5.580,902	500			
	17 yaş	142	6,69	3,156						
	18 yaş	47	6,85	3,532						
	Total	501	7,01	3,341						
Dışa dönüklük	14 yaş	56	12,27	4,253	G.Arası	31,601	4	7,900	,483	,748
	15 yaş	125	12,82	3,942	G.İçi	8.117,002	496	16,365		
	16 yaş	131	13,12	3,807	Toplam	8.148,603	500			
	17 yaş	142	13,01	4,160						
	18 yaş	47	12,87	4,352						
	Total	501	12,90	4,037						
Nörotik	14 yaş	56	16,11	4,351	G.Arası	29,960	4	7,490	,349	,845
	15 yaş	125	15,23	4,818	G.İçi	10.641,14	496	21,454		
	16 yaş	131	15,45	4,556	Toplam	10.671,10	500			
	17 yaş	142	15,47	4,647						
	18 yaş	47	15,53	4,610						
	Total	501	15,48	4,620						

Yaş değişkenine göre katılımcıların kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Psikotisizm, Dışa dönüklük, Nörotik kişilik özelliklerinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş guruplarında olan katılımcıların kişilik özellikleri bir birine benzerdir. ($p>.05$)

Tablo 22: Yaşa Göre Algılanan Anne-Baba Tutumunun Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA)

f, \bar{X} ve $S.S.$ Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	\bar{X}	$S.S.$	Var. K.	$K.T.$	$s.d.$	$K.O.$	F	P
Çocuk Bakımı	14 yaş	56	4,00	0,980	G.Arası	2,692	4	0,673	0,710	0,585
	15 yaş	125	3,84	0,994	G.İçi	470,122	496	0,948		
	16 yaş	131	3,96	0,906	Toplam	472,814	500			
	17 yaş	142	3,81	1,035						
	18 yaş	47	3,84	0,897						
	Total	501	3,88	0,972						
Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma	14 yaş	56	3,75	1,018	G.Arası	0,932	4	0,233	0,253	0,908
	15 yaş	125	3,61	0,965	G.İçi	457,115	496	0,922		
	16 yaş	131	3,69	0,930	Toplam	458,047	500			
	17 yaş	142	3,65	0,971						
	18 yaş	47	3,68	0,925						
	Total	501	3,66	0,957						
Tutarlı disiplin	14 yaş	56	3,73	1,076	G.Arası	1,606	4	0,401	0,357	0,839
	15 yaş	125	3,55	1,038	G.İçi	557,539	496	1,124		
	16 yaş	131	3,60	1,056	Toplam	559,145	500			
	17 yaş	142	3,55	1,058						
	18 yaş	47	3,54	1,116						
	Total	501	3,58	1,057						
Standartların belirliliği	14 yaş	56	3,96	0,740	G.Arası	1,371	4	0,343	0,655	0,624
	15 yaş	125	3,82	0,744	G.İçi	259,779	496	0,524		
	16 yaş	131	3,87	0,642	Toplam	261,151	500			
	17 yaş	142	3,90	0,732						
	18 yaş	47	3,77	0,830						
	Total	501	3,86	0,723						
Koruyuculuk	14 yaş	56	2,67	0,931	G.Arası	0,110	4	0,027	0,035	0,998
	15 yaş	125	2,68	0,859	G.İçi	383,472	496	0,773		
	16 yaş	131	2,70	0,914	Toplam	383,582	500			
	17 yaş	142	2,68	0,853						
	18 yaş	47	2,72	0,848						
	Total	501	2,69	0,876						
Fiziksel cezalandırma	14 yaş	56	1,43	0,538	G.Arası	2,700	4	0,675	1,729	0,142
	15 yaş	125	1,57	0,662	G.İçi	193,587	496	0,390		
	16 yaş	131	1,47	0,647	Toplam	196,286	500			
	17 yaş	142	1,58	0,596						
	18 yaş	47	1,69	0,639						
	Total	501	1,54	0,627						
Başarı için baskı	14 yaş	56	3,75	1,263	G.Arası	1,874	4	0,469	0,366	0,833
	15 yaş	125	3,63	1,164	G.İçi	634,192	496	1,279		
	16 yaş	131	3,69	1,123	Toplam	636,067	500			
	17 yaş	142	3,79	1,074						
	18 yaş	47	3,70	1,062						
	Total	501	3,71	1,128						
Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma	14 yaş	56	1,68	0,834	G.Arası	1,796	4	0,449	0,713	0,583
	15 yaş	125	1,80	0,774	G.İçi	312,342	496	0,630		
	16 yaş	131	1,80	0,783	Toplam	314,138	500			
	17 yaş	142	1,83	0,809						
	18 yaş	47	1,94	0,779						
	Total	501	1,81	0,793						
Duygusal Cezalandırma	14 yaş	56	2,31	0,720	G.Arası	1,184	4	0,296	0,630	0,641
	15 yaş	125	2,29	0,733	G.İçi	232,876	496	0,470		
	16 yaş	131	2,29	0,617	Toplam	234,060	500			
	17 yaş	142	2,40	0,699						
	18 yaş	47	2,33	0,649						
	Total	501	2,33	0,684						

Yaş değişkenine göre algılanan anne baba tutum düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların anne ve babalarına ilişkin algıladıkları çocuk bakımı, Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, Tutarlı disiplin, Standartların belirliliği, Koruyuculuk, Fiziksel cezalandırma, Başarı için baskı, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, Duygusal cezalandırma tutumları düzeyinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş gurubunda yer alan katılımcıların algıladıkları anne baba tutumları bir birlerine benzerdir.

Tablo 23: Yaşa Göre Öfke, Üzüntü ve Mutluluk Duygusunun Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One way ANOVA)

<i>f , \bar{X} ve s.s. Değerleri</i>						<i>ANOVA Sonuçları</i>								
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{X}	<i>s.s.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i>	<i>P</i>				
Öfke	14 yaş	56	2,31	0,332	G.Arası G.İçi Toplam	,609	4	,152	,971	,423				
	15 yaş	125	2,30	0,398							77,793	496	,157	
	16 yaş	131	2,36	0,415							78,402	500		
	17 yaş	142	2,31	0,402										
	18 yaş	47	2,24	0,386										
	Total	501	2,32	0,396										
Üzüntü	14 yaş	56	2,27	0,319	G.Arası G.İçi Toplam	,552	4	,138	1,06	,373				
	15 yaş	125	2,22	0,334							64,263	496	,130	6
	16 yaş	131	2,28	0,414							64,815	500		
	17 yaş	142	2,27	0,355										
	18 yaş	47	2,18	0,324										
	Total	501	2,25	0,360										
Mutluluk	14 yaş	56	3,03	0,519	G.Arası G.İçi Toplam	4	,222	4	,827	,509				
	15 yaş	125	2,94	0,514							496	,268	496	
	16 yaş	131	2,98	0,519							500	500		
	17 yaş	142	3,04	0,527										
	18 yaş	47	2,95	0,493										
	Total	501	2,99	0,518										

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke, üzüntü, mutluluk alt boyutu düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Tablo 24: Yaşa Göre Öfke Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA)

<i>f</i> , \bar{X} ve <i>S.S.</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S.S.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Öfke- Yüze Yansıtma	14 yaş	56	2,91	0,662	G.Arası	3,592	4	,898	1,77	,133
	15 yaş	125	2,68	0,691	G.İçi	251,311	496	,507	2	
	16 yaş	131	2,69	0,742	Toplam	254,903	500			
	17 yaş	142	2,71	0,723						
	18 yaş	47	2,56	0,701						
	Total	501	2,71	0,714						
Öfke- Misilleme	14 yaş	56	2,57	0,733	G.Arası	,755	4	,189	,350	,844
	15 yaş	125	2,47	0,726	G.İçi	267,487	496	,539		
	16 yaş	131	2,53	0,722	Toplam	268,242	500			
	17 yaş	142	2,51	0,755						
	18 yaş	47	2,43	0,728						
	Total	501	2,50	0,732						
Öfke- Serinkanlı Dışa Vurum	14 yaş	56	1,81	0,578	G.Arası	1,886	4	,471	1,25	,286
	15 yaş	125	1,87	0,635	G.İçi	186,053	496	,375	7	
	16 yaş	131	1,97	0,661	Toplam	187,939	500			
	17 yaş	142	1,87	0,585						
	18 yaş	47	1,79	0,524						
	Total	501	1,88	0,613						
Öfke-Sözel Dışavurum	14 yaş	56	2,67	0,600	G.Arası	1,675	4	,419	,953	,433
	15 yaş	125	2,62	0,672	G.İçi	217,884	496	,439		
	16 yaş	131	2,72	0,663	Toplam	219,559	500			
	17 yaş	142	2,70	0,673						
	18 yaş	47	2,53	0,677						
	Total	501	2,66	0,663						
Öfke-Saldırgan Dışavurum	14 yaş	56	1,80	0,511	G.Arası	2,246	4	,562	1,73	,141
	15 yaş	125	1,95	0,551	G.İçi	160,445	496	,323	6	
	16 yaş	131	2,04	0,609	Toplam	162,691	500			
	17 yaş	142	1,94	0,568						
	18 yaş	47	1,96	0,566						
	Total	501	1,96	0,570						

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların, Yüze Yansıtma, Misilleme, Serinkanlı Dışa Vurum, Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum duygu

dışavurum tarzları arasında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$) bir diğer ifadeyle yaşları farklı olan katılımcıların bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Tablo 25: Yaşa Göre Üzüntü Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA)

<i>f</i> , \bar{X} ve <i>s.s.</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{X}	<i>s.s.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Üzüntü-Yüze Yansıtma	14 yaş	56	3,08	0,608	G.Arası	5,798	4	1,450	3,004	,018
	15 yaş	125	2,73	0,709	G.İçi	239,349	496	,483		
	16 yaş	131	2,81	0,704	Toplam	245,147	500			
	17 yaş	142	2,92	0,689						
	18 yaş	47	2,78	0,740						
	Total	501	2,85	0,700						
Üzüntü-Sözel Dışavurum	14 yaş	56	2,42	0,681	G.Arası	1,359	4	,340	,651	,626
	15 yaş	125	2,46	0,715	G.İçi	258,825	496	,522		
	16 yaş	131	2,52	0,736	Toplam	260,184	500			
	17 yaş	142	2,48	0,739						
	18 yaş	47	2,33	0,700						
	Total	501	2,46	0,721						
Üzüntü-Saldırgan Dışavurum	14 yaş	56	1,24	0,491	G.Arası	6,527	4	1,632	3,191	,013
	15 yaş	125	1,52	0,700	G.İçi	253,662	496	,511		
	16 yaş	131	1,63	0,795	Toplam	260,190	500			
	17 yaş	142	1,47	0,689						
	18 yaş	47	1,60	0,814						
	Total	501	1,51	0,721						
Üzüntü-Gizleme	14 yaş	56	2,29	0,815	G.Arası	2,160	4	,540	,975	,421
	15 yaş	125	2,17	0,759	G.İçi	274,637	496	,554		
	16 yaş	131	2,11	0,732	Toplam	276,797	500			
	17 yaş	142	2,20	0,740						
	18 yaş	47	2,03	0,654						
	Total	501	2,16	0,744						
Üzüntü-Erteleme	14 yaş	56	2,33	0,848	G.Arası	2,141	4	,535	,892	,468
	15 yaş	125	2,26	0,733	G.İçi	297,500	496	,600		
	16 yaş	131	2,36	0,775	Toplam	299,641	500			
	17 yaş	142	2,28	0,792						
	18 yaş	47	2,13	0,734						
	Total	501	2,29	0,774						

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum, Gizleme, Erteleme duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yüze Yansıtma ($F(4,496)=3,004$, $p=.018$), ve Saldırgan Dışavurum ($F(4,496)=3,191$, $p=.013$) duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. ,

Anlamlı farklılığın hangi yaş gurupları arasında var olan farklılıktan kaynaklandığını tespit edebilmek için Benforini ve Tamhane post-hoc testleri kullanılmıştır. Yapılan testler sonucunda: Yüze yansıtma duygu dışavurum tarzında, 14 yaşındakilerin 15 yaşındakilere göre yüze yansıtma duygu dışavurum tarzını daha yüksek derecede kullandıkları tespit edilmiştir. ($p=.022$) Saldırgan dışavurum duygu dışavurum tarzında ise, 14 yaşındaki katılımcıların 15 ($p=.028$) ve 16 ($p=.001$) yaşındaki katılımcılara göre saldırgan dışavurum tarzını daha az düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 26: Yaşa Göre Mutluluk Duygusu Dışavurum Tarzlarının Farklılaşp Farklılaşmadığı Bulgusuna Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (One Way ANOVA)

<i>f</i> , \bar{X} ve <i>S.S.</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S.S.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Mutluluk-Ben Odaklı Dışavurum	14 yaş	56	3,57	0,506	G.Arası G.İçi Toplam	1,741	4	,435	1,71	,146
	15 yaş	125	3,44	0,492						
	16 yaş	131	3,43	0,499						
	17 yaş	142	3,55	0,521						
	18 yaş	47	3,49	0,496						
	Total	501	3,49	0,505						
Mutluluk-Öfke Odaklı Dışavurum	14 yaş	56	2,49	0,738	G.Arası G.İçi Toplam	1,154	4	,288	,589	,671
	15 yaş	125	2,45	0,691						
	16 yaş	131	2,54	0,690						
	17 yaş	142	2,54	0,714						
	18 yaş	47	2,41	0,660						
	Total	501	2,50	0,699						

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği mutluluk duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda ben odaklı dışavurum ve öfke odaklı Dışavurum, duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

5.1.SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde bulgulara ilişkin sonuç ve tartışmalar ile araştırma sonuçlarına dayalı önerilere yer verilmiştir.

İnsanın yaşamı boyunca her yaş ve gelişimsel dönemlerinde farklılık gösteren kişilik, sosyal ve psikolojik benlik, ebeveyn tutumları ve soyut düşünmenin başladığı ergenlik dönemi ile önem kazanmaya başlayan duyguların irdelendiği bu çalışma ergenlik dönemine odaklı olması nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu dönemde şüphesiz kişi diğer dönemlerden farklı olarak çevresiyle olan etkileşimden daha fazla etkilenecek ve bu etkileşim şüphesiz bireyin kişiliğine yansiyacaktır. Bu anlamda en fazla söz konusu etkileşimde birey üzerinde en fazla etki sahibinin kuşkusuz anne ve babaların olduğu kabul gören bir gerçektir. Bireyin dünyaya ilk gözünü açtığı andan itibaren yanında olup onun ilk yaşam dönemlerine birebir tanıklık etmeleri ve bireyin ilk yaşam dönemlerini aktif olarak şekillendirmeleri ve duygusal şemaların ilk ebeveynlerden modellenmesi anne ve babaların birey üzerindeki etki gücünü arttırmaktadır.

Bu çalışmada ebeveyn tutumları, kişilik ve duyguların sözü edilen etki gücü dikkate alınarak söz konusu etkinin duygu dışavurum tarzları, kişilik ve algılanan ebeveyn tutumları ile ilişkisi ergenlik dönemi dinamikleri içerisinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

14-18 yaş arası ergenlerde duygusal dışavurum tarzlarının ve algılanan ebeveyn tutumlarının kişilik özellikleri ile ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıda incelenmiştir:

Çocuk bakımı boyutu ile psikotizm ($r=-,268$, $p = ,000$) arasında ve nörotik ($r=-,141$, $p = ,002$) ile arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilirken, dışa dönüklük ile arasında ($r=,148$, $p = ,001$) pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan anne baba tutumu olarak çocuk bakım boyut düzeyi arttıkça Psikotizm ve Nörotiklik düzeyi azalırken Dışa Dönüklük Düzeyi artış göstermektedir.

Anne babaların tutum ve davranışları hem ailedeki işlevlerin bir göstergesi, hem de çocukların uyumlu-uyumsuz, etken–edilgen, bağımlı–özerk, içedönük-dışadönük, olmaları gibi kişilik gelişimlerini de büyük ölçüde etkilemektedir (Özgüven, 2001).

Tüm ihtiyaçlarının karşılandığı gelişim basamaklarında yoksunluk çekmeyen bireylerde psikolojik iyi olma hali ile dışadönük; yani sosyal olarak sağlıklı ilişkiler kuran bireyler olması yönünden anlamlı ilişki bulunmuştur.

Sağlıklı anne baba çocuk ilişkileri, sağlıklı kişiliklerin gelişiminde önemini vurgulayan çok sayıda araştırmada bulunmaktadır. Çocuğun aile üyeleri ile olan ilişkileri; diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturmaktadır. Huzursuz aile ortamları çocuğu olumsuz bir şekilde etkileyerek uyum ve davranış sorunlarına yol açmaktadır (Yavuzer, 2003).

Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma boyutu ile Psikotizim ile arasında ($r=-,193$, $p = ,000$) istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki olduğu tespit edilirken dışa dönüklük arasında ($r=,167$, $p = ,000$ istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan amaçlara ulaşmada yardımcı olma ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm düzeyi azalmakta dışa dönüklük düzeyinin ise artmakta olduğu tespit edilmiştir.

Lise öğrencilerinin gelecekte neler beklediklerini saptamak üzere yapılan bir araştırmaya göre; (Yavuzer ve diğ, 2005) bireysel beklenti, mutluluk ve doyum, toplumsal beklenti ve mutluluğun önünde tuttuğunu bireysel amaçların ağırlıklı olarak öne aldığını göstermektedir. Yapılan bir diğer araştırmada ise (Yavuzer ve diğ, 2005) yaş ortalaması 16 olan lise öğrencilerinden elde edilen bulgular; anne babaların beklentilerini aşırı bulmak, anne ve babaların yeterince özgürlük tanımadığı ve her şeye aşırı müdahaleden yakınma şeklindedir.

Bu araştırmanın bulgularına göre algılanan amaçlara ulaşmada yardımcı olma ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm düzeyi azalmakta dışa dönüklük düzeyinin ise artmakta olduğu tespit edilmiştir. Yani destekleyici ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm olarak nitelenen; ‘Yalnız ve tek başına bir birey ve başkalarını umursamayan’ , başkalarının başına dert açan’ , ‘Hissiz tavırlar ve duygusal dışavurum sergileme’ vb.. gibi kişilik özellikleri sergilemeyip tam tersine dışadönük olarak nitelenen; ‘Pek çok arkadaşı olma’ , ‘Sosyal ortamlardan hoşlanma’ gibi kişilik özelliklerinin eğiliminde artış gösterecektir (Göktürk, 1982).

Algılanan tutarlı disiplin ebeveyn tutum düzeyi ile psikotizm arasında ($r=-,317$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça psikotizm kişilik yapısında düşüş gösterecektir.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranışları, anne ve babanın çocuklara ‘uygun olan davranışı ya da neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretebilmeleri için, gerek kendi

aralarında, gerekse de çocuklarına yönelttikleri davranışlarında dengeli, tutarlı ve kararlı olmaları demektir. Bu tutuma göre ebeveynler, soyut düzeyde uyarı yerine, somut düzeyde tutarlı eylemi temel almalıdırlar. Çocuğa yeterli düzeyde desteğin sağlandığı bu ortamda, ebeveynin sağladığı disiplin ve niteliklerin tümü olumludur (Yavuzer,2014). Bu araştırmanın verilerine göre; Ebeveynlerin sergilediği tutarlı disiplin düzeyinin arttıkça psikotizm kişilik yapısı düşüş göstermektedir.

Algılanan Standartların Belirliliği davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=-,258$, $p=,000$) negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilirken Dışa Dönüklük arasında ($r=,176$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan standartların belirliliği, davranış tutum düzeyi arttıkça Psikotizm düzeyi azalırken Dışa dönüklük düzeyi artış göstermektedir.

Algılanan koruyuculuk davranış tutumu ile dışa dönüklük ($r=-,137$, $p=,002$) arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanan koruyuculuk davranış tutumu ile nörotik kişilik özelliği ($r=,088$, $p=,049$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan koruyuculuk davranış düzeyi arttıkça dışa dönüklük düzeyi düşerken nörotiklik düzeyi artmaktadır.

Koruyuculuk sık rastlanan başka bir ebeveyn tutumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynin aşırı koruyuculuk düzeyinin artması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelmektedir. Bunun sonucu olarak çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal olarak kırılabilir bir kişi olabilir (Yavuzer, 2014).

Bu koruyuculuk algısı arttıkça dışadönük kişilik özellikleri olan; Pek çok arkadaşı olma', 'Sosyal ortamlardan hoşlanma', 'Gülmek ve eğlenmek ister', gibi kişilik özellikleri düşüş gösterip, Nörotiklik yani; 'Kaygılı, endişeli ve aksidir', 'Uyku düzeni ve psikosomatik bozukluklara sahiptir.' , 'Tembihe karşı Aşırı duyarlıdır.' Gibi Nörotik kişilik özellikleri sergilemede artış gözükülecektir.

Algılanan fiziksel cezalandırma davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=,222$, $p=,000$) pozitif yönlü ve dışa dönüklük arasında ($r=,170$, $p=,000$) istatistiksel olarak anlamlı zayıf pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan fiziksel cezalandırma davranış tutum düzeyi arttıkça Psikotizm düzeyi ve dışa dönüklük düzeyi artış göstermektedir.

Fiziksel cezanın uygulandığı çocuk, kendini döven ve eleştiren ebeveynine karşı saldırganlık tepkisinde bulunmayıp, saldırganlığını misilleme tehlikesinin daha az olduğu okul ve arkadaş ortamına taşımaktadır (Benedek ve Brown, 1997). Aşırı kontrol eden ve çocuklarına kendi değerlerinin standartları konusunda baskı uygulayan ebeveynlerin, pasif, sosyal yönü zayıf, engellenmiş ve rekabetçi çocuklar yetiştirdikleri belirtilmektedir.

Algılanan fiziksel cezalandırma davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=,222$, $p=,000$) pozitif yönlü ilişki bulunması, Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarının psikotizm kişilik tipindeki yönlerinde de artış göstereceği yani çocuğun; 'Yalnız ve tek başına bir birey ve başkalarını umursamayan', başkalarının başına dert açan', 'Hissiz tavırlar ve duygusal dışavurum sergileme' vb.. gibi kişilik özellikleri sergilemesine neden olacaktır.

Aile içinde problemlerini çocuğa kötü davranarak, düşmanca tutum ve fiziksel şiddet sergileyerek ve aile içinde şiddet uygulayarak çözen ailelerin yetiştirdiği çocuklarda benzer şekilde sosyal ilişkilerinde bu davranışların görüldüğü belirtilmektedir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar; şiddeti, bir problem çözme mekanizması olarak ebeveynlerinden ya da diğer aile üyelerinden model olarak almaktadırlar (Page ve Page, 2003). Donna, Sheila, Xiaoming ve Weihua (1999) çalışmalarında aile içi şiddete tanık olan ve kurban olan ergenlerin problem çözme becerilerini geliştiremediklerini ve çevreleriyle uyum problemleri yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu modelden hareketle ergenler aile içinde problem çözmede yetersizlik nedeniyle ve aile içinde öğrenmiş olduğu sağlıklı baş etme becerilerini, benzer şekilde aile dışındaki sosyal çevrelerde karşılaştığı problemlerle baş etmede de uygulayabilmektedir. Yani şiddet öğrenilen bir davranıştır ve aktarılması aile tutumundan, kaynaklanmaktadır (Akt: Avcı, 2006). Gorman-Smith ve ark, (1996) şiddet davranışı gösteren ergenlerin ebeveynlerinin aile içi disiplin uygulamalarında yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Aile içinde uygulanan disiplin anlayışının ergenin suç işleme davranışı üzerinde açıklayıcı olduğunu saptamışlardır.

Algılanan ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış tutumu düzeyi ile psikotizm arasında ($r=,298$, $p=,000$) pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Algılanan ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ebeveyn tutumu arttıkça psikotizm düzeyi artış gösterecektir.

Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma alt başlığında anne-babaların bireylerin haklarını kısıtlarken bunu arkadaş çevresinden uzaklaştırarak insan merkezli mi yoksa eşyadan uzaklaştırarak madde merkezli mi uyguladıkları sorgulanmıştır. Bu yoksunlaştırma tutumu arttıkça, psikotizm yani; 'Yalnız ve tek başına bir birey ve başkalarını umursamayan', 'başkalarının başına dert açan', 'Hissiz tavırlar ve duygusal dışavurum sergileme' vb.. gibi kişilik özelliklerinde artış gözlenecektir.

Algılanan duygusal cezalandırma davranış tutum düzeyi ile psikotizm ($r=,360$, $p=,000$) arasında, ($r=-,150$, $p=,001$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle algılanan duygusal cezalandırma davranış tutum düzeyi arttıkça psikotizm düzeyi artış göstermektedir. Algılanan duygusal cezalandırma davranış düzeyi ile dışa dönüklük arasında ($r=-,184$, $p=,000$) negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile algılanan duygusal ceza davranış tutum düzeyi arttıkça dışa dönüklük düzeyi azalacaktır.

Aile içinde sağlıklı duygusal davranış kurallarının oluşturulmamış olması ya ilgisiz ya da çok katı ana-baba tutumları ile kendini gösterdiği belirtilmektedir. Aile içindeki duygusal davranış kontrolü işlevinde yetersizlik yaşanmasının ergenlerin saldırgan davranışlarını yordayıcı bir faktör olduğunu saptanmıştır (Bahçivan ve Gençöz, 2005).

Duygusal olarak cezalandırma; yapılan veya yapılması ihmal edilen, toplumsal ve bilimsel ölçülere göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışlardır. Eğer yetişkin davranışından dolayı çocuğunun fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişiminde duraklama, gerileme, engellenme görülüyor ise bu davranışlar duygusal yıkıma yol açan hatta duygusal istismara kadar giden davranışlar olarak kabul edilmektedir.

Algılanan duygusal cezalandırma alt başlığında anne-babaların bireylerin istenilmeyen bir davranış yaptıklarında başka insanlara sözlü yakınma şeklinde mi, ilişkilerine mesafe koyup soğuk davranma şeklinde mi, azarlayıp bağırma şeklinde mi, kırılmış ve hayal kırıklığına uğramış görünme şeklinde mi yoksa suçlu hissettirmeye çalışıp utandırmayı isteme şeklinde mi yaptırım uygulamaları sorgulanmıştır. Duygusal cezalandırma davranış tutum düzeyi arttıkça psikotizm düzeyi artış göstermesi ve duygusal ceza davranış tutum düzeyi arttıkça dışa dönüklük düzeyi azalması bulguları literatür bulgularını destekler yöndedir.

Psikotizm ile öfke dışavurumu ($r=,199$, $p = ,000$) ve üzüntü dışavurumu ($r=,169$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikotizm ile mutluluk dışavurumu arasında ($r=-,258$, $p = ,000$) negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotizm düzeyi artarken öfke ve üzüntü boyutlarında artış olurken mutluluk boyutunda düşüş olmaktadır. Yapılan bu araştırmanın bulgularına göre; öfke ve üzüntü dışavurumu arttıkça Psikotizm yani; ‘Yalnız ve tek başına bir birey ve başkalarını umursamayan’ , başkalarının başına dert açan’ , ‘Hissiz tavırlar ve duygusal dışavurum sergileme’ , ‘Hissizdir başkalarının davranış ve duygularına değer vermez’ vb.. gibi kişilik özelliklerinde artış meydana gelmesi ile anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuş, Psikotizm ile mutluluk duygu dışavurumu arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Dışa dönüklük ile öfke ($r=,116$, $p = ,010$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotizm düzeyi artarken öfke dışavurum tarzı boyutlarında da artış olmaktadır.

Nörotik kişilik özelliği düzeyi ile öfke ($r=,188$, $p = ,000$) ve üzüntü ($r=,222$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle nörotik davranış sergileme eğilimi arttıkça öfke ve üzüntü duygu dışavurum boyutlarında da artış olmaktadır.

Duygusal farkındalığın ve duyguları ifade etmenin psikolojik iyi oluşu yordadığı sonucu hem teoriyle hem de önceki benzer çalışmalarla (Berthoz ve ark. 2000; Ciarrochi ve Scott, 2007; Charry ve arkadaşları; 2004; Feldman- Barret, Gross, Conner-Cristensen ve Benvenuto, 2001; Hemenover, 2003; King ve Emmons, 1990; King ve Pennebaker, 1998; Lane ve Schwartz, 1987; Lane ve ark., 1990; Lundh ve ark., 2002; Nolen-Hoeksema, Morrow ve Fredricson, 1993; Novick-Kine, Turk, Mennin, Hoyt ve Gallagher, 2005; Pennebaker, 1993; Zech, 2000; Zech, Rime ve Nils, 2003; Zentner, 1999) tutarlılık göstermektedir. Belirtilen bu çalışmaların ortak bulgusu, duyguları fark etmenin ve dışavurum tarzlarının psikolojik sağlığı arttırdığı şeklindedir. Çünkü duyguyu tanımak ve ifade etmek, yaşanan psikolojik sıkıntıya ilişkin duygusal tepkiyi anlamayı sağlayarak duyguların düzenlenmesine yardımcı olmakta (Lepore ve ark. 2000; Kennedy-Moore ve Watson, 2001); duyguları düzenleyebilme doğru karar verebilmeyi etkilemektedir

Öfke alt boyutu ile Çocuk bakımı ($r=-,228$, $p=,000$), amaçlarına ulaşmada yardımcı olma ($r=-,109$, $p=,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer

bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi arttıkça öfke duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olacaktır.

Avcı (2006) tarafından yapılan araştırmada, 14–18 yaşları arasında şiddet davranışı gösteren ergenlerin öfke düzeyleri açısından incelendiğinde, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin karşılaştırma grubunda yer alan ergenlerin ailelerine göre “sürekli öfke”, “içe-yönelik öfke” ve “dışa yönelik öfke” düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Şiddet davranışı göstermeyen ergenlerin ailelerinin öfkelerini daha iyi kontrol ettikleri görülmüştür. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin aile üyelerinin daha fazla psikolojik probleme sahip oldukları, alkol kullandıkları ve suç işleme davranışında buldukları saptanmıştır.

Öfkenin sözel saldırganlıkla ifade edilmesi oldukça yaygın, ancak problemlili bir davranıştır. Yaygındır çünkü öfkeyi sadece sözcüklerle ya da sesle ifade etmek çok daha kolaydır. Diğerlerine yöneltilen öfke, ciddi bir şekilde diğer insanları incitebilir ve karşılıklı saldırganca tepkilerin ortaya çıkmasına ve şiddetlenmesine yol açabilir (Infante ve Rancer, aktaran Smits, de Boeck ve Vansteelandt, 2004).

Öfke alt boyutu ile başarı için baskı ($r=,121$, $p=,007$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($r=,165$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=,187$, $p=,000$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma davranış düzeyi arttıkça öfke duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olmaktadır

Sosyal destekle öfkenin dışa vurumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar da bu bulguyu destekler şekilde sonuçlar vermektedir. Bireylerin, öfkelerini bir takım içsel kontrol mekanizmaları kullanarak yönetme becerisinin algılanan sosyal desteği yordadığı ortaya konmuştur (Dahlen ve Martin, 2005). Bu sosyal desteğin ilk başlangıcının ‘Aile’ ortamı olduğu gerçeği düşünüldüğünde; ‘Çocuk Bakımı’ ve ‘Amaçlarına Yardımcı Olma’ gibi aile içi sosyal desteği sağlıklı olan ergenlerin öfke duygusal dışavurum tarzlarının azalması yapılan bu araştırmanın bulguları literatürdeki diğer araştırma sonuçları ile tutarlıdır.

Üzüntü alt boyutu ile çocuk bakımı ($r=-,171$, $p=,000$), arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olacaktır.

Üzüntüyü özellikle kişilerarası çatışma bağlamında dışavurma, yakın ilişkileri sürdürmede işlevsel bir rol oynamaktadır. Çünkü öfkenin dışavurumuna oranla, üzüntünün ifade edilmesi karşı tarafta empatik anlayışın gelişme olasılığını arttırmaktadır. Bununla birlikte üzüntü, fizyolojik olarak bedeni yavaşlattığından, çatışmanın şiddetlenmesine öncülük eden saldırıya geçme ya da savaşıma gibi dürtüleri bastırabilmektedir (Sanford ve Rowatt, 2004).

Ergenlerin ve anne-babanın “gereken ilgiyi gösterebilme” işlevine yönelik algıları sağlıksızlaştıkça ergenlerde daha çok davranış sorunları algıladıkları görülmüştür. "Gereken ilgiyi gösterme", aile bireylerinin birbirlerinin etkinliklerine ve onları ilgilendiren şeylere karışma boyutu ile ilgilendir(Crow ve Crow, 1956).

Çocukların gelişim süreçlerinde ailelerinin karşılamakla yükümlü oldukları temel fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları aile sorumluluğu olarak ifade edilmektedir. Bu yüzden çocuğun davranışı onun evindeki yaşamının kalitesini; aile desteğinin derecesine bağlı olarak başarılı bir uyum sürecini ve aile üyeleri arasındaki güven ve ilgiyi yansıtır (Crow ve Crow, 1956).

Üzüntü alt boyutu ile standartların birliği ($r=,100$, $p=,025$), başarı için baskı ($r=,158$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=,234$, $p=,000$) arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan başarı için baskı, standartların birliği, duygusal cezalandırma davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olmaktadır. Bu araştırmanın bulguları literatür incelendiğinde gerek kuramsal gerekse de istatistiksel olarak tutarlılık göstermektedir.

Mutluluk alt boyutu ile koruyuculuk ($r=-,114$, $p=,011$), ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ($r=-,170$, $p=,000$), duygusal cezalandırma ($r=-,132$, $p=,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan koruyuculuk, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, duygusal cezalandırma, düzeyleri arttıkça mutluluk duygusal dışavurum davranış düzeylerinde azalma olmaktadır.

Mutluluk duygu dışavurum tarzları alt boyutu ile çocuk bakımı ($r=,132$, $p=,000$), arasında anlamlı pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça üzüntü duygusal dışavurum davranış düzeylerinde artış olacaktır.

Clark ve Finkel (2005) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada insanların ifade ettikleri beş duygu içinde (korku, öfke, kaygı, mutluluk, neşe) hem yakın ilişkilerinde hem de iş ilişkilerinde en çok ifade edilenin “mutluluk” olduğu ortaya konmuştur.

Dosser, Balswick ve Halverson da (1983) mutluluk, üzüntü, sevgi ve öfke duygularının dışavurumunu araştırdıkları çalışmalarında, bireylerin en çok “mutluluk” duygularını ifade ettikleri bulgusunu elde etmiştir.

Buradan hareketle yapılan çalışma bulgularına göre çocukluk döneminde; fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı bakıma maruz kalan ergenlerin mutluluk duygu dışavurum tarzları artış gösterip, koruyucu anne baba tutumu, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve duygusal cezalandırma gibi sakıncalı anne baba tutumuna maruz kalan ergenlerin ‘üzüntü duygu dışavurum tarzlarında’ artış gözlenecektir.

Psikotizm ile misilleme ($r=,199$, $p = ,000$) ve saldırgan dışavurum ($r=,169$, $p = ,000$) davranış tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik davranış eğilimi arttıkça misilleme ve saldırgan dışavurum davranış gösterme düzeyi artmaktadır. Psikotisizm ile sözel dışavurum ($r=-,176$, $p = ,000$) duygusal davranış tutumu arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik davranış eğilimi arttıkça sözel dışavurum davranış eğilimi azalmaktadır.

Dışa dönüklük kişilik özelliği ile misilleme duygusal davranış tutumu ($r=,112$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dışa dönüklük düzeyi arttıkça misilleme duygusal davranış tutum düzeyi artmaktadır.

Nörotizm kişilik özelliği ile misilleme duygusal davranış tutumu ($r=,207$, $p = ,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Nörotik kişilik özellikleri düzeyi arttıkça misilleme duygusal davranış tutum düzeyi artmaktadır.

Psikotizm ile sözel dışavurum ($r=-,114$, $p = ,000$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik kişilik özellikleri düzeyi arttıkça sözel dışavurum düzeyi azalmaktadır. Psikotik kişilik özelliği ile saldırgan dışavurum ($r=,402$, $p = ,000$) ve erteleme ($r=,163$, $p = ,000$) ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik davranış eğilimi arttıkça erteleme ve saldırgan dışavurum davranış gösterme düzeyi artmaktadır.

Nörotiklik kişilik özelliği ile yüze yansıtma duygusal davranış tutumu ($r=,202$, $p = ,000$) ve gizleme ($r=,206$, $p=,000$) duygusal davranış tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Nörotik kişilik özellikleri düzeyi arttıkça yüze yansıtma ve gizleme duygusal davranış tutum düzeyi artmaktadır.

Psikotizm ile ben odaklı dışavurum ($r=-,297$, $p = ,000$) duygusal davranış tutumu arasında, öfke odaklı dışavurum ($r=-,167$, $p=,000$) duygusal davranış tutumu arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle psikotik davranış eğilimi arttıkça ben odaklı ve öfke odaklı dışavurum duygusal davranış tutum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile yüze yansıtma ($r=-,1446$, $p=,001$) davranışı arasında, misilleme ($r=-,216$, $p=,000$) davranışı arasında ve saldırgan dışavurum ($r=-,328$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile sözel dışavurum arasında ($r=,134$, $p=,000$), pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Algılanan çocuk bakım davranış tutum düzeyinin arttıkça sözel dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyinin misilleme ($r=-,178$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, sözel dışavurum ($r=,131$, $p=,003$) davranışı arasında pozitif yönlü, saldırgan dışavurum ($r=-,255$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan, amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi arttıkça misilleme ve saldırgan dışavurum davranış düzeyi azalırken sözel dışavurum davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, tutarlı disiplin davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,132$, $p=,003$) davranışı arasında pozitif yönlü, sözel dışavurum ($r=,177$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, tutarlı disiplin davranış düzeyleri ile misilleme ($r=-,109$, $p=,015$) davranışı arasında negatif yönlü ve saldırgan dışavurum ($r=-,195$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan, tutarlı disiplin tutumu arttıkça yüze yansıtma ve sözel dışavurum düzeyleri artarken misilleme ve saldırgan dışavurum düzeyi azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, standartların belirliliği davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,172$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve sözel dışavurum ($r=,174$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, standartların belirliliği davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=-,128$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan, standartların belirliliği davranış düzeyleri arttıkça yüze yansıtma ve sözel dışavurum düzeyi artarken saldırgan dışavurum düzeyi azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, koruyuculuk davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,201$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, koruyuculuk davranış düzeyleri arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyinde artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,189$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyi de artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri ile serinkanlı dışavurum ($r=-,136$, $p=,002$) davranışı arasında negatif yönlü, sözel dışavurum ($r=-,117$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, fiziksel cezalandırma davranış düzeyleri arttıkça serinkanlı dışavurum ve sözel dışavurum düzeyleri azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, başarı için baskı davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,225$, $p=,000$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, başarı için baskı davranış düzeyleri arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyi de artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri ile saldırgan dışavurum ($r=,338$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, misilleme ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri arttıkça saldırgan dışavurum ve misilleme davranış düzeyi de artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri ile sözel dışavurum ($r=-,129$, $p=,004$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyleri arttıkça sözel dışavurum davranış düzeyi de artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri ile yüze yansıtma ($r=,104$, $p=,019$) davranışı arasında pozitif yönlü, misilleme ($r=,180$, $p=,019$) davranışı arasında pozitif yönlü ve saldırgan dışavurum ($r=,289$, $p=,019$) davranışı arasında düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri arttıkça yüze yansıtma, misilleme ve saldırgan dışavurum davranış düzeylerinde artış olacaktır.

Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri ile serinkanlı dışavurum ($r=,088$, $p=,049$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan, duygusal cezalandırma davranış düzeyleri arttıkça serinkanlı davranış düzeyinde azalma olacaktır.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça sözel dışavurum davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,234$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, gizleme ($r=-,222$, $p=,000$) davranışı arasında

negatif yönlü, erteleme ($r=-,127$, $p=,004$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum, gizleme ve erteleme davranış düzeyi artacaktır.

Ebeveynlerin algılanan amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,227$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,155$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan amaçlarına ulaşmada yardımcı olma davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyi düşerken sözel dışavurum davranış düzeyi artış sağlamaktadır.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,143$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,175$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve yüze yansıtma ($r=,122$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyi azalırken yüze yansıtma ve sözel dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=-,148$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=,099$, $p=,027$) davranışı arasında pozitif yönlü ve yüze yansıtma ($r=,151$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü, gizleme ($r=,093$, $p=,037$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum davranış düzeyi azalırken yüze yansıtma, gizleme ve sözel dışavurum davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,208$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan fiziksel cezalandırma davranış düzeyi ile yüze yansıtma ($r=-,148$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilirken saldırgan dışavurum ($r=,217$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan fiziksel cezalandırma davranış düzeyi arttıkça yüze yansıtma davranış düzeyi azalırken saldırgan dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,198$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, erteleme ($r=,150$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi arttıkça saldırgan dışavurum ve erteleme davranış düzeyleri artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum ($r=,317$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve gizleme ($r=,0966$, $p=,031$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile sözel dışavurum ($r=-,132$, $p=,003$) davranışı arasında negatif yönlü ve yüze yansıtma ($r=-,115$, $p=,010$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına dayanarak Ebeveynlerin algılanan Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi arttıkça yüze yansıtma ve sözel dışavurum davranış düzeyi azalırken saldırgan dışavurum ve gizleme davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan Duygusal Cezalandırma davranış düzeyi ile saldırgan dışavurum yüze yansıtma ($r=,092$, $p=,040$) davranışı arasında pozitif yönlü ($r=,269$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü ve gizleme ($r=,137$, $p=,002$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Analiz sonucunda Ebeveynlerin algılanan Duygusal Cezalandırma davranış düzeyi arttıkça yüze yansıtma, saldırgan dışavurum ve gizleme davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,149$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan çocuk bakımı davranış düzeyi arttıkça ben odaklı dışavurum davranış düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,150$, $p=,001$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça ben odaklı dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan standartların belirliliği davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=,171$, $p=,000$) davranışı arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Ebeveynlerin algılanan tutarlı disiplin davranış düzeyi arttıkça be odaklı dışavurum düzeyi artmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi ile öfke odaklı dışavurum ($r=-,126$, $p=,005$) davranışı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan koruyuculuk davranış düzeyi arttıkça öfke odaklı dışavurum düzeyi azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,142$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan başarı için baskı davranış düzeyi arttıkça ben odaklı dışavurum davranış düzeyleri azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,249$, $p=,000$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan ayrıcalıklardan yoksunlaştırma davranış düzeyi arttıkça ben odaklı dışavurum davranış düzeyleri azalmaktadır.

Ebeveynlerin algılanan duygusal cezalandırma davranış düzeyi ile ben odaklı dışavurum ($r=-,152$, $p=,001$) davranışı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle ebeveynlerin algılanan duygusal cezalandırma davranış düzeyi arttıkça ben odaklı dışavurum davranış düzeyleri azalmaktadır.

Araştırmanın cinsiyet ve yaşa göre bulguları, demografik sonuç ve yorumları aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların cinsiyetlerine göre kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda psikotizm ($t(499)=-,113$, $p=,910$) kişilik özelliğinde ve dışa dönüklük ($t(463)=-1,893$, $p=,059$) kişilik özelliğinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların dışa dönüklük ve psikotizm kişilik özellikleri bir birine benzer düzeydedir.

Nörotik kişilik özelliğinde ($t(406)=4,132$, $p=,000$) ise kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde nörotik kişilik özelliği sergilediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre algılanan anne baba tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda çocuk bakımı ($t(474)=-2,844$, $p=,005$), Fiziksel cezalandırma ($t(379)=-2,210$, $p=,028$) ve Başarı için baskı ($t(477)=-3,388$, $p=,001$) kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tabloda yer alan ortalamalar incelendiğinde çocuk bakımında, fiziksel cezalandırma ve başarı için baskı boyutlarında erkeklerin algıladıkları anne baba tutum ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, Tutarlı disiplin, Standartların belirliliği, Koruyuculuk, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, Duygusal Cezalandırma anne baba tutum düzeylerinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık görülemediği ($p>,05$)

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre öfke, üzüntü ve mutluluk duygu dışavurum düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda öfke ($t(499)=2,870$, $p=,004$), üzüntü ($t(499)=2,870$, $p=,004$) ve mutluluk ($t(499)=2,870$, $p=,004$) alt boyutlarında kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 17 incelendiğinde öfke, üzüntü ve mutluluk alt boyutlarında kadınların ortalaması erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre öfke duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında Yüze Yansıtma ($t(499)=7,286$, $p=,004$) ve Sözel Dışavurum ($t(499)=4,090$, $p=,004$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadın ve erkekler arasında Serinkanlı Dışa Vurum ($t(499)=-2,019$, $p=,044$) ve Saldırgan Dışavurum ($t(499)=-2,475$, $p=,014$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 18 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu yani erkeklerin kadınlara göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında Yüze Yansıtma ($t(499)=6,653$, $p=,000$) ve Sözel Dışavurum ($t(499)=5,149$, $p=,004$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadın ve erkekler arasında Saldırgan Dışavurum ($t(499)=-3,354$, $p=,001$) duygu dışavurum tarzında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu yani erkeklerin

kadınlara göre bu duygu dışavurum tarzını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında Yüze Yansıtma ($t(499)=6,653$, $p=,000$) ve Sözel Dışavurum ($t(499)=5,149$, $p=,004$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Kadın ve erkekler arasında Saldırgan Dışavurum ($t(499)=-3,354$, $p=,001$) duygu dışavurum tarzında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 19 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek olduğu yani erkeklerin kadınlara göre bu duygu dışavurum tarzını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların Cinsiyetlerine göre üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır.

Kadın ve erkekler arasında ben odaklı dışavurum ($t(499)=2,592$, $p=,010$) ve öfke odaklı dışavurum ($t(464)=1,988$, $p=,047$) duygu dışavurum tarzlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 20 incelendiğinde bu duygu dışavurum tarzlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kadınların erkeklere göre bu duygu dışavurum tarzlarını daha yüksek düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Yaş değişkenine göre katılımcıların kişilik özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Psikotisizm, Dışa dönüklük, Nörotik kişilik özelliklerinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş guruplarında olan katılımcıların kişilik özellikleri bir birine benzerdir. ($p>.05$)

Yaş değişkenine göre algılanan anne baba tutum düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların anne babalarına ilişkin algıladıkları Çocuk bakımı, Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, Tutarlı disiplin, Standartların belirliliği, Koruyuculuk, Fiziksel cezalandırma, Başarı için baskı, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, Duygusal Cezalandırma tutumları düzeyinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş gurubunda yer alan katılımcıların algıladıkları anne baba tutumları bir birlerine benzerdir.

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke, üzüntü, mutluluk alt boyutu düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların öfke, üzüntü ve mutluluk alt boyutları düzeylerinin bir birine benzer olduğu aralarında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$)

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların, Yüze Yansıtma, Misilleme, Serinkanlı Dışa Vurum, Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum duygu dışavurum tarzları arasında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$) bir diğer ifadeyle yaşları farklı olan katılımcıların bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum, Gizleme, Erteleme duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yüze Yansıtma ($F(4,496)=3,004$, $p=,018$), ve Saldırgan Dışavurum ($F(4,496)=3,191$, $p=,013$) duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Anlamlı farklılığın hangi yaş gurupları arasında var olan farklılıktan kaynaklandığını tespit edebilmek için Benforini ve Tamhane post-hoc testleri kullanılmıştır. Yapılan testler sonucunda,

Yüze yansıtma duygu dışavurum tarzında, 14 yaşındakilerin 15 yaşındakilere göre yüze yansıtma duygu dışavurum tarzını daha yüksek derecede kullandıkları tespit edilmiştir. ($p=,022$)

Saldırgan dışavurum duygu dışavurum tarzında ise, 14 yaşındaki katılımcıların 15 ($p=,028$) ve 16 ($p=,001$) yaşındaki katılımcılara göre saldırgan dışavurum tarzını daha az düzeyde kullandıkları tespit edilmiştir.

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği mutluluk duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda ben odaklı dışavurum ve öfke odaklı Dışavurum, duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yapılan analiz sonucunda Psikotizizm, Dışa dönüklük, Nörotik kişilik özelliklerinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş guruplarında olan katılımcıların kişilik özellikleri bir birine benzerdir. ($p>.05$)

Yaş değişkenine göre algılanan anne baba tutum düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların anne babalarına ilişkin algıladıkları Çocuk Bakımı, Amaçlarına ulaşmada yardımcı olma, Tutarlı disiplin, Standartların belirliliği, Koruyuculuk, Fiziksel cezalandırma, Başarı için baskı, Ayrıcalıklardan yoksunlaştırma, Duygusal Cezalandırma tutumları düzeyinde yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Farklı yaş gurubunda yer alan katılımcıların algıladıkları anne baba tutumları bir birlerine benzerdir.

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke, üzüntü, mutluluk alt boyutu düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların öfke, üzüntü ve mutluluk alt boyutları düzeylerinin bir birine benzer olduğu aralarında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. ($p>0.05$)

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği öfke duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların, Yüze Yansıtma, Misilleme, Serinkanlı Dışavurum, Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum duygu dışavurum tarzları arasında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$) bir diğer ifadeyle yaşları farklı olan katılımcıların bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği üzüntü duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Sözel Dışavurum, Saldırgan Dışavurum, Gizleme, Erteleme duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Yüze Yansıtma ($F(4,496)=3,004$, $p=.018$), ve Saldırgan Dışavurum ($F(4,496)=3,191$, $p=.013$) duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. ,

Yaş değişkenine göre duygu dışavurum ölçeği mutluluk duygusu dışavurum tarzları düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda ben odaklı dışavurum ve öfke odaklı Dışavurum, duygu dışavurum tarzlarında yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. ($p>.05$). Farklı yaş gurupları bu duygu dışavurum tarzlarını benzer düzeylerde sergilemektedirler.

Anlamli farklilikin hangi yas guruplari arasin da var olan farklilik dan kaynaklandi gini tespit edebilmek icin Benforini ve Tamhane post-hoc testleri kullanilmistir. Yapilan testler sonucunda,

Yuze yansitma duygu disavurum tarzinda, 14 yastindakilerin 15 yastindakilere gore yuze yansitma duygu disavurum tarzini daha yuksek derecede kullandiklari tespit edilmiştir. (p=,022)

Saldirgan disavurum duygu disavurum tarzinda ise, 14 yastindaki katilimcilarin 15 (p=,028) ve 16 (p=,001) yastindaki katilimcilara gore saldirgan disavurum tarzini daha az duzeyde kullandiklari tespit edilmiştir.

Bu calismarin bulgularina gore; anne baba tutumlarindaki uygulanan saglikli ve sagliksiz tutumlar bireyin gelecekteki duygu disavurum tarzlar i ve kisilik gelism i niteliklerinde iliskisel olarak yordayici bir rol oynadigi, olusan kisilik ozelliklerinin arastirmanin bulgularina gore ebeveyn tutumlar i ile dogrudan iliskili oldu gu ve bunun neticesinde duygusal disavurum tarzlar inin da bu iki temel deg iskene gore sekillendigi soylenebilir.

5.2.ÖNERİLER

- Arastirma daha farkli orneklem guruplari ile tekrarlanabilir.
- Arastirmanin dig er demografik bilgilerine gore iliski arastirmasi yapilabilir.
- Arastirma sonuclarina gore Luleburgaz Ilcesi lise ogrencilerine yonelik 'ergenlik donemi, duygu disavurum ve kisilik ozellikleri' ile ilgili geri donut niteliginde seminer ve eg itim programlanabilir.
- Literat ure bakild iginda, hem son ergenlik donemindeki ergenlerin hem de ilk ergenlik donemindeki ergenler ile yapilan duygu disavurum calismalarinin azlig i bu calismarin yapilmasini gucl u kilan en onemli ozelliktir. Arastirmanin bu yonuyle, ozellikle ebeveynlere ve uygulama alaninda calisan meslekta slarimize yararli olacagi du sunulmektedir.
- Arastirmanin katilimcilarinin 15,16 ve 17. yaslarda ortalama dag ilim olarak fazla olması (x=133) ve 14. ve 18. yaslarda ortalama olarak (x=51) olması bu desendeki baska arastirmalar icin cinsiyet acisindan goz onunde bulundurulmasi yararli olacaktır.

- Nitekim kişilik özelliklerinin gelişiminde ve buna bağlı duygu dışavurum tarzlarının üzerinde ebeveynlerin sahip olduğu çocuk yetiştirme tutumlarının da etkili olabileceği düşünülmektedir, bununla birlikte bu faktörlerin dışındaki dinamiklerin de araştırılması faydalı olacaktır.
- Araştırmanın örnekliminde bulunan farklı türdeki akademik ortaöğretim kurumlarının öğrenci profili bakımından değerlendirilmesi yapılabilir.
- Yapılan bu araştırma farklı evren ve örneklem grupları ile tekrarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, J.F.:1995 **Ergenliği anlamak.** Adams (Ed), (Çev. A. Dönmez) B. Onur (Ed.). Ankara: İmge Yayınevi., ss.13-47
- Adams, G.:2000 **Adolescent development the essential readings.** Blackwell Publishers Ltd. UK: Oxford., ss.25-26
- Adams, G. R., Gulotta, T. P.,Mackstorm-Adams, C.:1994 **Adolescent Life Experiences.** Brooks/Cole Publishing Com, California.
- Araz, A. ve Erkuş, A. (2010). **Duygusal dışavurum tarzları envanteri.**, Türk Psikoloji Dergisi, Aralık 2014, Vol 29, s.74, ss. 50-61.
- Atkinson, Richard C., Hilgard. Ernest R.:1995 **Psikolojiye giriş,** Sosyal Yayınları, İstanbul.
- B.M. Newman, P.R. Newman.:2011 **Encyclopedia of adolescence,** Vol: 1. B. B. BROWN (Ed.), Encyclopedia of adolescence New York: Elsevier Academic Press., (ss.20-21)
- Başaran, İ. E.: 2000 **Örgütsel davranış; insanın üretim gücü,** Umut Yayınevi, Ankara.
- Baymur, F.: 1994 **Genel Psikoloji.** 8. Basım İnkılap Kitabevi, İstanbul.

- Brody, L.:2001 **Gender, emotion and the family.** Massachusetts: Harvard University Press.
- Brody,L.R.,Müderrişoğlu, S. ve Nakash-Eisikovits, O.: 2002 **Emotions, defenses, and gender.** R. F. Bornstein ve J. M. Masling (Ed.), The Psychodynamics of gender and gender role, Washington, DC: American Psychological Association. ss. 203-249.
- Bronfenbrenner U.: 1979 **The Ecology Of Human Development,** Cambridge MA. Harvard University Press, ss.78-80.
- Buck, R.: 1991 **Motivation, Emotion and Cognition: A developmental-Integrationists view.** K.T. Strongman (Ed.), International Review of Studies on Emotion, New York: John Wiley & Sons. ss. 101-142.
- Burger, J. M.: 2006 **Kişilik** (2.Baskı), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Camras, L., Kolmodin, K. ve Chen, Y.: 2008 **Mother" self-reported emotional expression in Mainland Chinese, Chinese American and European American families.** International Journal of Behavioral Development, 32, ss.459-463.

- Carrochi,J.,Heaven,
P.C.L.ve Supavadeeprasit.:
2008 The link between emotion identification skills and socio-
emotional functioning in early adolescence: A 1-year
longitudinal study. Journal of Adolescence, 31, ss.656-582.
- Çelen, N.:1993 **Ergenlerde Sigolastik Düşünce**, Yayınlanmamış Çalışma,
Bursa.
- Çileli, M.:1987 **Ergenlerde ahlak gelişimi**, Ergenlik psikolojisi,(Ed. Bekir
Onur), Hacettepe Taş Kitaplık, Ankara.
- Clark, M.S. ve Finkel,
E.J.: 2005 Willingness to express emotion: **The impact of
relationship type, communal orientation, and their
interaction.** Personal Relationships, 12, 169-180.
- Cole, Luella, Morgan,
John. J.B.: 1985 **Çocukluk ve gençlik psikolojisi.** (Çev: Belkışalim Vassaf).
3. Basım.: M. E. Basımevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D.:1991 **İnsan ve davranışı.** 2. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Cüceloğlu, D.:1998 **Keşke'siz bir yaşam için iletişim donanımları** Remzi
Kitabevi Yayınları, İstanbul. ss.426-427.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S.,
Kılıç, E., Şenol, S.,
Rugancı, N., Öncü, B.,
Hoşgör, A.G., Işıklı, S.,
Avcı, A.:2004 Ergen ve Ruhsal Sorunlar. Durum Saptama Çalışması.
Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları, Ankara.

- Dacey J.S. & Travers, J.F. (1996). **Human development.** Third edition. Chicago: Benchmark Publishers.
- Dacey, J.S. & Kenny, M. : 1994 **Adolescent development.** USA: Brown & Benchmark Publishers.
- Dereboy, F.: 1990 **Aleksitimi özbildirim ölçeklerinin psikometrik özellikleri üzerine bir çalışma,** (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ekman, P.:2003 **Darwin, deception, and facial expression.** Annals of the New York Academy of Sciences, 1000, 205-221.
- Ekman, P.: 2003 Emotions revealed: **Recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life.** New York: Henry Holt and Company.
- Ekşi A.: 1990 **Çocuk genç anne-babalar,** Ankara: Bilgi Yayınevi, s.47.
- Enç, M.: 1990 **Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü,** Karatepe Yayınları, Ankara.
- Erkuş, A.:1994 **Psikolojik terimler sözlüğü,** Doruk Yayınları, Ankara

- Eroğlu, F.: 1996 **Davranış Bilimleri**, Beta Yayınevi, İstanbul.
- E.Tanboğa.:2004 **Aile terapisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlikte Çocuk ve Aile**, B. Bölükbaşı (Ed.), Hayat Yayınları, İst.
- Fivush, R. ve Buckner, J.P.: 2000 **Gender, sadness, and depression: The development of emotional focus through gendered discourse.** A.H. Fischer (Ed.), Gender and Emotion: Social Psychological Perspectives Paris: Cambridge University Press. ss. 232-253.
- Gallatin, J. (1995). **Ergenlik kuramları.** J.F. Adams (Ed) Ergenliği anlamak ss. 49-80.
- Gander, M.J. & Gardiner H.W.:1993 **Çocuk ve Ergen Gelişimi.** B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gander, M.J. & Gardiner H.W.:1993 **Çocuk ve Ergen Gelişimi.** B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gander,J., M., Gardiner, W., H.: 1998 **Çocuk ve Ergen Gelişimi,** (Ed) B. Onur, İmge Kitabevi, Ankara.
- Geçtan, E.: 2000 **Psikanaliz ve sonrası,** 3. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, ss.10-21.

- Gençtan, E.: 1986 **Çağdas yaşam ve normal dışı davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul. ss.61-62.
- Gesell,A., Ilg, F. L. Ames, L., B.: 1956 **Youth, the years from ten to sixteen**, Harper & Brothers Pub., New York.
- Goleman, Daniel.: 2000 **Duygusal zeka**, (Çev: B. S. Yüksel, 17. Basım), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Grotevant, H.D.: 1995 **Kişilik gelişimi**. J.F. Adams (Ed) Ergenliği anlamak., (Çev. Ö. Hakan Ersever) B. Onur (Ed.). Ankara: İmge Yayınevi. ss. 153-184.
- Guerrero, L.K.:1994 **I'm so mad I could scream: The effects of anger expression on relational satisfaction and communication competence**. Communication Journal, 59, s.125-141.
- Guerrero, L.K., La Valley, A.G. ve Farinelli, L.:2008 **The experience and expression of anger, guilt, and sadness in marriage: An equity theory explanation**. Journal of Social and Personal Relationships, 25, ss.699-724.
- Güney, S.:1998 **Davranış bilimleri**, Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara.
- Güneysu,S.,ve D., Maden.: 1987 Ana-babaların çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen

etmenler, Eğitim ve Bilim. Cilt.12.Sayı.15.s. 45-53,.

Hamacheck, D.E.:1995 **Ergen benliğinin psikolojisi ve gelişimi.** F. Adams (Ed)
Ergenliği anlamak (Çev. Ö. Hakan Ersever) B. Onur (Ed.).
Ankara, İmge Yayınevi.,ss.111-151.

Hortaçsu, N.:2003 **Çocuklukta ilişkiler: Ana baba, kardeş ve arkadaşlar.**
Ankara, İmge Kitabevi.

W.W. Norton&Company.:
1994 **Identity: Youth and crises,** Newyork: ss.125-130.

İnanç, B. Y. ve Yerlikaya,
E. E.: 2008 **Kişilik kuramları,** Pegem A Yayıncılık. Ankara.

Izard, C.E. (2001), **Emotional intelligence or adaptive emotions,** ss.249-257.

Kaynak S.: 2007 **Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve örgütsel vatandaşlık davranışları.** Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar .

Keltner, D. ve Haidt, J .:
1999 **Social functions of emotions at four levels of analysis.**
Cognition and Emotion, 13, ss.505-521.

Kimmel, D. C.,& Weiner,
I. B.: 1985 **Adolescence: A developmental transition.** Hillsdale, NJ:
Lawrence Erlbaum Associates.

King, L.A. ve Miner,
K.A.: 2000 **Writing about the perceived benefits of traumatic**

- events: Implications for physical health.** Personality and Social Psychology Bulletin, 26, ss.220-230.
- King, L.A. ve Emmons, R.A. :1990 Conflict over emotional expression: Psychological and physical correlates. Journal of Personality and Social Psychology, 58, ss.864-877.
- Kohlberg, L.:1984 **The psychology of moral development:** Essays On Moral Development, San Francisco, CA: Harper & Row. Vol. 2: s. 200
- Kopper, B.A. & Epperson, D.L.: 1999 **Experience and expression of anger: Relationships with gender, gender role socialization, depression, and mental health functioning.** Journal of Counseling Psychology, 43, 158-165.
- Kulaksızoğlu, A.:1998 **Ergenlik Psikolojisi,** İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Lane & Schwarz.: 1987 American Journal of Psychiatry, **Emotions and Adolescents** Vol.144, ss.133-140.
- Lane, R.D., Quinlan, D.M., Schwartz, G.E., Walker, P.A. ve Zeitlin, S.B.:1990 The levels of emotional awareness scale: **A cognitive-developmental measure of emotion.** Journal of Personality Assessment, 55, ss.124-134.
- Lindzey, G., Thompson, F.,Spring, B.J.:1988 **Psychology,** 3rd Edition, Worth Publish Inc., New York.

- Nezahat Z. & Özeri.: 1998 Anne tutumlarının çocuğun ahlak ve adalet gelişimine etkisi, Çocuk gelişimi ve eğitimi, Halis Ayhan (Ed.), İstanbul., Ensar Neşriyat., s.223-224.
- Nurmi, J.E.: 1987 **Age, sex, social class, and quality of family interactions determinants of adolescent future orientation: a developmental task interpretation.** Journal of Adolescence, 22/ 88, 977-991.
- Özbay, H., Öztürk, E.: 1991 Gençlik, Cep Üniversitesi Dizisi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özdevecioğlu, M.: 2002 **Kamu ve özel sektör yöneticileri arasındaki davranışsal çalışma koşulları ve kişilik farklılıklarının belirlenmesine yönelik bir araştırma.** Erciyes Üniversitesi., Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan S., & Berberyan N.:2004 **Aile tutumunun çocuğun benlik saygısı, sınav kaygısı ve başarısına etkisi,** 6. Rehberlik Sempozyumu Bildirileri, İstanbul: MEF Okulları, s.184.
- Öztürk-Kılıç, E.: 1994 **Ergenlik döneminde aile ve arkadaş ilişkileri.** Türk Psikiyatri Dergisi, 5 (2), 113-118.
- Paikoff, R.,L., Brooks-Gunn, J.: 1991 **Do Parent-child relationships change during puberty??** American Psychological Association.

- Parman, T.: 1998 Ergenlik ve psikanaliz, Klinik Psikiyatri, Cilt.1, Sayı.2, s.73-82.
- Parrot, W.G. :2001 **Emotions in social psychology:** Volume overview. W.G. Parrot (Ed.), Emotions in social psychology Philadelphia: Psychology Press., ss.1-20.
- Petrie, K.J., Booth, R.J. ve Pennebaker, J.W. :1998 **The immunological effects of thought suppression.** Journal of Personality and Social Psychology, 75., ss.1264-1272.
- Prinz, J.J.:2005 **Emotions, embodiment, and awareness.** In Barrett, L. F., Niedenthal, P. M. Winkielman, P. (Eds), Emotion and consciousness Newyork: The Guilford Press., ss. 363-379
- R.E. Muuss, 1988 **Theories Of Adolescence,** 5 th Edition, New York: Mc Graw Hill Publishing, s.54.
- Salovey, P. ve Mayer, J. D.: 2000 **Emotional intelligence.** New York: Imagination, Cognition and Personality, (1989-90): Salovey P., B., T. Bedell, Jerusha B. Detweiler & John Mayer. Handbook of Emotions Guilford Press.
- Sanford, K.:2007 Hard and soft emotion during conflict: **Investigating married couples and other relationships.** Personal Relationships,14,ss.65–90.

- Sanford, K. ve Rowatt, W.C.:2004 **When is negative emotion positive for relationships?** An investigation of married couples and roommates. *Personal Relationships*, 11, ss.329-354.
- Sargin, N.: 2003 **Olumsuz ana-baba tutumlar, eğitime yeni bakışlar**, A.M. Sünbül (Ed.), Ankara: Mikro Yayınları, s.231.
- Sayar K.:2006 **Ruh hali**, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, s.124.
- Senemoğlu, N.: 2000 **Gelişim öğrenme ve öğretim.**, Gazi Kitabevi, Ankara. ss.117-120.
- Sherer, K.R. ve Ceschi, G.:2000 **Criteria for emotion recognition from verbal and nonverbal expression: Studying baggage loss in the airport.** *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26,ss. 327-339.
- Serim T.:1972 **Türkiye’de aile yapısı**, Ankara: Doğu Matbaası, s.43.
- Siegel, A. W., & White, S. H.:1982 **The child study movement.** H. W. Reese (Ed.), *Advantages in child development and behavior* Vol. 17, New York: Columbia University Press. ss. 233-285
- Smyth, J.M.: 1998 **Written emotional expression: Effects sizes, outcome types, and moderating variables.** *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 174-184.

- Social Work & Society. :2004 **Emotional expression and adolescents.** Vol. 2, Issue 1, Kassel: Germany. ss.55-56
- Strongman, K.T.:1996 **The psychology of emotion: theories of emotion in perspective.** Sussex: John Wiley & Sons.
- Swinkels, A. ve Giuliano, T.A. (1995) **The measurement and conceptualization of mood awareness: Monitoring and labeling on's mood states.** Personality and Social Psychology Bulletin., ss. 934-99
- Tezcan, M.: 1987 **Kültür ve Kişilik** (Psikolojik Antropoloji, Ankara: Bilim Yayınları Ltd. Şti.
- Thompson, R.J., Dizen, M., & Berenbaum, H. :2009 **The unique relations between emotional awareness and facets of affective instability.** Journal of Research in Personality, 43, 875–879.
- Wilkowski, B.M. ve Robinson, M.D.: 2008 **The cognitive basis of trait anger and reactive aggression:An Integrative analysis.** Personality and Social Psychology Bulletin, 12, ss.3-21.
- Yanbastı, G.: 1999 Kişilik Kuramları, Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir Eroğlu, F., Davranış Bilimleri, Beta Yayınevi,
- Yavuzer H.:1998 Çocuk ve Suç, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Yayınevi, ss. 25-126.

EKLER

1-Kişisel Bilgi Formu

Aşağıda yer olan bilgiler tamamen gizli kalacak ve paylaşılmayacaktır. Araştırmanın verilerinin güvenilir olması bakımından lütfen sorulara samimi ve gerçeği yansıtan cevaplar vermeniz önemlidir. Yardımlarınız için şimdiden teşekkürler...

Bilgi için: barbarosgorkem@msn.com

Cinsiyet	Kız	Erkek
Yaş		
Anne Eğitim Durumu		
Baba Eğitim Durumu		
Aile Aylık Toplam Gelir		
Anne baba Birliktelik durumu	Evet	Hayır
Kardeş Sayısı		
Şu anda ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz	Evet	Hayır
Son 6 ay içinde psikolojik ya da psikiyatrik destek aldınız mı?	Evet	Hayır

2-Eysenck Kişilik Envanteri

EYSENCK KİŞİLİK ENVANTERİ (QUESTIONNAİRE)

Adı-Soyadı: Yaş:..... Cinsiyet:

Lütfen soruya “EVET” veya . “HAYIR” cevabı verecekseniz o şıkkın etrafına bir daire çizin. Cevapların doğrusu yanışı olmadığı gibi aldatmaca cevaplarınızı çabuk işaretleyin ve soruların kesin anlamı üzerinde fazla düşünmeyin. Lütfen her soruyu cevaplandırın.

SORULAR

- 1- Bir çok değişik merakınız var mı?
- 2- Herhangi bir şeyi yapmadan önce durup bir kere enine boyuna düşünür müsünüz?
- 3- Ruh haliniz sık sık inişler çıkışlar gösterir mi?
- 4- Başkasının yaptığını bildiğiniz halde hayatınızda hiçbir şey için övgü kabullendiğiniz oldu mu?
- 5- Konuşkan bir insan mısınız?
- 6- Borç içinde olmak sizi endişelendirir mi?
- 7- Nedeni olmadığı halde kendinizi tam anlamında hiç son derece mutsuz hissettiğiniz oldu mu?
- 8- Kendi payınızdan fazlasını almak için hiç açgözlülük ettiğiniz oldu mu?
- 9- Geceleri evinizin kapısını,penceresini dikkatli bir şekilde kilitler misiniz?
- 10- Oldukça canlı bir kimse misiniz?
- 11- Bir çocuğu veya bir hayvanı acı çekerken görmek sizi alt üst eder mi ?
- 12- Yapmamanız gereken veya söylememeniz gereken olduğundan sık sık endişe duyar mısınız?
- 13- Bir şeyi yapacağınızı söylediğiniz zaman ortam ne kadar elverişsiz olsa bile verdiğiniz sözü tutar mısınız
- 14- Paraşütle atlamaktan hoşlanır mıydınız?
- 15- Canlı bir toplantının genellikle kendinizi,havasına kaptırır ve eğlenir misiniz?
- 16- Tedirgin bir kimse misiniz?
- 17- Kendi suçunuz olduğunu bildiğiniz halde bunu yapmaktan ötürü hiç başka birisini suçladınız mı?
- 18- Yeni kimselerden tanışmaktan hoşlanır mısınız?
- 19- Sigorta projelerinin iyi bir fikir olduğuna inanır mısınız?
- 20- Hisleriniz kolayca incinir mi ?
- 21- Bütün alışkanlıklarınız iyi ve arzu edilir bir cinsten mi ?
- 22- Sosyal olaylarda arka planda kalma temayülünde misiniz ?
- 23- Acayip veya tehlikeli etkileri olabilecek uyuşturucuları kullanabilir miydiniz ?
- 24- Sık sık taşıdığınızı hisseder misiniz ?
- 25- (Bir toplu iğne veya düğme olsa bile) hiç başkasına ait bir şeyi aldığınız oldu mu ?
- 26- Çok gezmeyi sever misiniz ?
- 27- Sevdiğiniz kimseleri incitmekten hoşlanır mısınız ?
- 28- Sık sık suçluluk duygusundan rahatsız olur musunuz ?
- 29- Bazen hiçbir şey bilmediğiniz şeyler hakkında konuşur musunuz ?
- 30- Okumayı,insanlarla tanışmaya tercih eder misiniz ?
- 31- Size kötülük etmek isteyen düşmanlarınız var mı ?
- 32- Kendinize sinirli bir kimse der misiniz?
- 33- Kaba davrandığınız zaman daima özür diler misiniz ?
- 34- Çok arkadaşınız var mı ?

- 35- Bazen başkalarını gerçekten incitebilecek (zarar verecek) şakalardan hoşlanır mısınız ?
- 36- Endişe eden biri misiniz ?
- 37- Çocukluğunuzda size söyleneni hiç itiraz etmeden derhal yapar mıydınız ?
- 38- Kendiniz için kaygısız diyebilir misiniz ?
- 39- Terbiyeli ve dürüst olmak sizin için önemli midir ?
- 40- Dehşet verici şeyler olabilir diye endişe duyar mısınız ?
- 41- Başkasına ait bir şeyi hiç kırdığınız veya kaybettiğiniz oldu mu ?
- 42- Yeni dostlar edinmek için genellikle ilk adımı siz mi atarsınız ?
- 43- İnsanlar size dertlerinden bahsettiği zaman ne hissettiklerini kolayca anlayabilir misiniz ?
- 44- Kendinize gergin veya çok sinirli bir insan diyebilir misiniz ?
- 45- Etrafta el altında kağıt sepeti bulunmadığı zaman lüzumsuz kağıtları yere atar mısınız ?
- 46- Başkaları ile beraber olduğunuz zaman genellikle sessiz misiniz ?
- 47- Evliliğin modasının geçmiş olduğuna ve onsuz olunabileceğine inanır mısınız ?
- 48- Bazı bazı kendinize karşı acıma hissi duyar mısınız ?
- 49- Bazen azıcık böbürlenir misiniz ?
- 50- Sönük bir toplantıya kolayca canlılık getirebilir misiniz ?
- 51- Dikkatli araba kullanan insanlar sizi rahatsız eder mi ?
- 52- Sağlığınız hakkında endişelenir misiniz ?
- 53- Herhangi bir kimse için hiç fena veya yakışıksız şeyler söylediğiniz oldu mu ?
- 54- Arkadaşlarınıza şaka veya komik anlatmaktan hoşlanır mısınız ?
- 55- Bir çok şeyin tadı (lezzeti) size aynı gelir mi ?
- 56- Bazen somurtur musunuz ?
- 57- Çocukluğunuzda anne veya babanıza karşı yüzsüzlük ettiğiniz hiç oldu mu ?
- 58- İnsanlarla kaynaşmaktan hoşlanır mısınız ?
- 59- İşinizde hatalar olduğunu bilmek sizi endişelendirir mi ?
- 60- Uykusuzluk çekmekten şikayetçi misiniz ?
- 61- Yemekten önce daima temiz olmaya dikkat eder misiniz ?
- 62- İnsanlar sizinle konuşurken hemen daima bir hazır cevabınız bulunur mu ?
- 63- Randevu yerine vaktinden önce bulunmaktan hoşlanır mısınız ?
- 64- Sık sık sebepsiz yere kendiniz kayıtsız ve yorgun hisseder misiniz ?
- 65- Oyun oynarken hiç hile yaptınız mı ?
- 66- Çabuk hareketi gerektiren şeylerden hoşlanır mısınız ?
- 67- Anneniz iyi bir kadın mıdır ? (mydı)
- 68- Sık sık hayatın çok sıkıcı ve donuk olduğu hissine kapılır mısınız ?
- 69- Hiç kimseden yararlanmaya kalktığınız oldu mu ?
- 70- Sık sık zamanınızın elverdiğinden daha çok faaliyetlere katılır mısınız ?
- 71- Sizi atlatmaya çalışana çok endişelenir misiniz ?
- 72- Görünüşünüz için çok endişelenir misiniz ?
- 73- Hoşlanmadığınız insanlara karşı bile daima terbiyeli ve nazik misiniz ?
- 74- Sizce, insanlar geleceklerini güvence altına alabilmek için tasarruf ve sigorta işleri ile çok mu zaman harcamaktalar.
- 75- Ölmüş olmayı hiç istediğiniz oldu mu ?
- 76- Meydana çıkamayacağınızdan emin olsanız vergi öderken kaçamaklar kesinlikle yapar mıydınız ?
- 77- Bir toplantıyı hareketlendirir misiniz ?
- 78- İnsanlara karşı kabalık etmemeye çalışır mısınız ?
- 79- Utandırıcı bir tecrübenin ardından uzun süre endişelenir misiniz ?

- 80- Kendi bildiğinizi yapmak için hiç ısrar ettiğiniz oldu mu ?
- 81- Trene sık sık son dakikada mı yetişirsiniz?
- 82- “Asabi” olmaktan şikayetçi misiniz ?
- 83- Birinin hislerini rencide etmek için kasıtlı olarak bir söz söylediğiniz hiç vaki oldu mu ?
- 84- Birbirlerine zararsız şakalar yapan bir toplulukta bulunmaktan nefret eder misiniz ?
- 85- Sizin kabahatiniz olmadığı halde arkadaşlarınız kolayca bozulur mu ?
- 86- Sık sık kendinizi yalnız hisseder misiniz ?
- 87- Anlatacağınız şeyin her zaman önceden denemesini yapar mısınız ?
- 88- Bazen hayvanları tedirgin etmekten hoşlanır mısınız ?
- 89- Sizde veya yaptığınız işte hata bulunursa kolayca kırılır mısınız ?
- 90- Hiç tehlikesi olmayan bir hayat size çok mu sıkıcı gelir ?
- 91- Bir randevunuza veya işinize hiç çok geç kaldığınız oldu mu ?
- 92- Etrafta fazla telaş ve heyecan olmasından hoşlanır mısınız ?
- 93- Başkalarının sizden korkmalarından hoşlanır mısınız ?
- 94- Bazen etrafınıza enerji saçarken,bazen de son derece cansız ve yavaş hareket eder misiniz ?
- 95- Bazen bugün yapmanız gereken şeyi ertesi güne bırakır mısınız ?
- 96- Başkaları sizi çok canlı ve hareketli olarak mı görür ?
- 97- İnsanlar size çok yalan söyler mi ?
- 98- Bazı şeylere karşı alıngan mısınız ?
- 99- Yaptığınız hatayı daima kabul eder misiniz ?
- 100- Tuzağa yakalanmış bir hayvan için daima üzüntü duyar mısınız ?
- 101- Bu formülleri doldurmaktan rahatsız oldunuz mu ?

3-Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri

Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri

Günlük yaşamda karşımızdaki kişilerle çeşitli olaylar yaşarız ve bu olaylar bizde çeşitli duygulara yol açar. Bu duygularımız mutluluktan öfkeye kadar çeşitli biçimlerde olabilir. Bize bu duyguları yaşatan kişilere, çeşitli yollarla bu duygularımızı ifade ederiz. Aşağıda birisi (aranızda kanbağı olsun ya da olmasın) size **farklı duygular yaşattığında (mutluluk, üzüntü, öfke)** o kişiye, o anda verebileceğiniz bazı tepki ifadeleri yer almaktadır. Sizden istenen her ifadeyi dikkatlice okuyarak o davranışı ne sıklıkta yaptığınızı ilgili kutucuğa (X) işareti koyarak belirtmenizdir.

Birisi beni **MUTLU EDECEK** bir şey yaptığında;

	Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
1. Gülerim.				
2. Ben de onu mutlu edecek şeyler söylerim.				
3. Mutlu olduğumu ifade ederim.				
4. Onu överim.				
5. Teşekkür ederim.				
6. Mutluluğum yüzüme yansır.				
7. Onu yüceltmeye çalışırım.				
8. Sevgi sözcükleri kullanırım.				

Birisi beni ÜZECEK bir şey yaptığında;

	Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
1. Yüzümü asarım.				
2. Uyarırım.				
3. Üzgün dururum.				
4. Tepkimi daha sonra gösteririm.				
5. Üzerine yürürüm.				
6. Üzüntümü ifade ederim.				
7. Suskun kalırım.				
8. O an susar, sonra konuşurum.				
9. Küfür ederim.				
10. Üzüntüm yüzüme yansır.				
11. Üzüntümü uygun bir dille ifade ederim.				
12. Susarım ama sonra acısını çıkarırım.				
13. Zoraki bir şekilde gülerim.				
14. Şiddete başvururum.				
15. Tepkisiz kalırım.				
16. Kaşlarımı çatarım.				
17. Neden bu şekilde davrandığımı sorarım.				
18. Vururum.				
19. Belli etmemeye çalışırım.				

Birisi beni ÖFKELENDİRECEK bir şey yaptığında;

	Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
1. Ben de onu öfkeliendirecek şeyler söylerim.				
2. Uyarırım.				
3. Öfkem yüzüme yansır.				
4. Üzerine yürürüm.				
5. "Daha sonra konuşalım" derim.				
6. Yüzümü asarım.				
7. "Haklısın" der, geçerim.				
8. Yanlış yaptığımı söylerim.				
9. Ben de onu öfkeliendirecek şeyler yaparım.				
10. Susarım ama sonra acısını çıkarırım.				
11. Dik dik bakarım.				
12. Altan alırım.				
13. Aynı şekilde tepki veririm.				
14. Öfleyip pöflerim.				
15. Vururum.				
16. Neden bu şekilde davrandığımı sorarım.				
17. Tepkimi daha sonra gösteririm.				
18. Güler geçerim.				
19. Kaşlarımı çatırım.				
20. Şiddete başvururum.				
21. Öfkeliendiğimi uygun bir dille ifade ederim.				
22. Tepkisiz kalırım.				
23. Küfür ederim.				

4- Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz ve çocukluk yıllarınızı (5-12yaş arası) düşünerek, annenizin ve babanızın size karşı davranışlarını en iyi yansıtan seçeneği ilgili boşluğa (X) işareti koyarak belirtiniz. Soruların tümünü atlamadan cevaplandırınız.

1. Annem ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

2. Annem öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

3. Annem kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırdı.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

4. Annem bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi.

- Hiçbir zaman
 Yılda bir iki kez
 Ayda bir
 Haftada bir
 Hemen her gün

5. Annem arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi.

- Hiçbir zaman
 Yılda bir iki kez
 Ayda bir
 Haftada bir
 Hemen her gün

6. Annem bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

7. Annem sürekli benden yakınırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

8. Sevmediği bir şeyi yaptığımda annemin ne yapacağını kesinlikle bilirdim.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

9. Annem arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

10. Annem beni tokatlardı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

11. Sevmediği bir şey yaptığımda annem bana soğuk davranırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

12. Annem beni azarlar, bana bağırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

13. Annemin benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bildirdim.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

14. Sevmediği bir şey yaptığımda annem incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

15. Annem başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

16. Annem derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

17. Annem, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

18. Annem, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

19. Annem sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

20. Annem, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
 Yılda bir iki kez
 Ayda bir
 Haftada bir
 Hemen her gün

21. Annem beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

22. Babam ona ihtiyaç duyduğumda yanımda olduğunu hissettirdi.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

23. Babam öteki çocuklardan daha başarılı olmamı isterdi.

- Hiçbir zaman
 Arada bir
 Bazen
 Genellikle
 Hemen her zaman

24. Babam kendi kendime bakabileceğim konusunda kaygılandırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

25. Babam bana öğrenmek istediğim şeyleri öğretirdi.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

26. Babam arkama (kaba etlerime) vurarak beni döverdi.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

27. Babam bir şey yapmamı istediğinde nedenini de açıklardı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

28. Babam sürekli benden yakınırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

29. Sevmediği bir şeyi yaptığımda babamın ne yapacağını kesinlikle bilirdim.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

30. Babam arkadaşlarımla birlikte olmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

31. Babam beni tokatlardı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

32. Sevmediği bir şey yaptığımda babam bana soğuk davranırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

33. Babam beni azarlar, bana bağırdı.

- Hiçbir zaman
- Yılda bir iki kez
- Ayda bir
- Haftada bir
- Hemen her gün

34. Babamın benden ne beklediğini ve nasıl davranmamı istediğini bilirdim.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

35. Sevmediği bir şey yaptığımda babam incinmiş ve düş kırıklığına uğramış görünürdü.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

36. Babam başıma bir şey geleceği korkusuyla kendi başıma bir yere gitmeme izin vermezdi.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

37. Babam derslerimle ilgili olarak anlamadığım bir şey olduğunda bana yardım ederdi.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

38. Babam, suçlu hissettirmeye ve utandırmaya çalışarak beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

39. Babam, özellikle okulda iyi notlar almam konusunda ısrarlıydı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

40. Babam sıkıntılarım olduğunda bana yardım edip, beni rahatlatırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

41. Babam, bir süre çok sevdiğim şeyleri kullanmama izin vermeyerek beni cezalandırırdı.

- Hiçbir zaman
- Arada bir
- Bazen
- Genellikle
- Hemen her zaman

42. Babam beni cezalandırdığında bunun nedenini de açıklardı.
- () Hiçbir zaman
 - () Arada bir
 - () Bazen
 - () Genellikle
 - () Hemen her zaman

5-Araştırmada Analiz Dışı Bırakılanlara Yönelik Demografik Tablo

ANALİZE DAHİL/DEĞİL

		<i>f</i>	%
Valid	ANALİZE DAHİL	501	92,1
	ANALİZE DAHİL DEĞİL YALANCI	43	7,9
	Total	544	100,0

**YALAN ALT BOYUTUNA AİT DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLER**

		x	%
Cinsiyet	Kadın	25	58.14
	Erkek	18	41.86
Yaş	14 yaş	6	13.95
	15 yaş	8	18.60
	16 yaş	8	18.60
	17 yaş	15	34.88
	18 yaş	6	13.95
Okul	1	9	20.93
	2	22	51.16
	4	3	6.98
	6	9	20.93
Anne Eğitim Durumu	Okur Yazar	2	4.65
	İlkokul Mezunu	12	27.91
	Ortaokul Mezunu	8	18.60
	Lise Mezunu	11	25.58
	Yüksek Okul Mezunu	4	9.30
	Üniversite Mezunu	6	13.95
Baba Eğitim Durumu	Okur Yazar	1	2.33
	İlkokul Mezunu	9	20.93
	Ortaokul Mezunu	5	11.63
	Lise Mezunu	14	32.56
	Yüksek Okul Mezunu	5	11.63
	Üniversite Mezunu	8	18.60
Aile Aylık Toplam Gelir	1500 TL ve aşağısı	7	16.28
	1501-3000 TL arası	19	44.19
	3001-4500 TL arası	8	18.60
	4501 TL ve yukarısı	9	20.93
Anne baba Birliktelik durumu	Evet	40	93.02
	Hayır	3	6.98
Kardeş sayısı (kendisi dahil)	1	11	25.58
	2	21	48.84
	3	7	16.28
	4	3	6.98
	5	1	2.33
KARDEŞ_SAYISI_GRUP	Tek Çocuk	11	25.58
	2 Kardeş	21	48.84
	3 Kardeş ve yukarısı	11	25.58
Şu anda ailenizle birlikte yaşıyorsunuz	Evet	39	90.70
	Hayır	4	9.30
Son 6 ay içinde psikolojik yada psikiyatrik destek aldınız mı?	Evet	2	4.65
	Hayır	41	95.35

2-İZİNLER

1-Lüleburgaz M.E.M İzin Yazısı

T.C.
LÜLEBURGAZ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 90798273/605/10861840

23/10/2015

Konu: Araştırma izni

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
LÜLEBURGAZ

İlçemiz Ticaret ve Sanayi Odası Özel Eğitim Uygulama Merkezi Müdürlüğü Müdür Vekili Barbaros Görkem ŞİNİKOĞLU' na ait "14-17 Yaş Arası Ergenlerde Duygusal Dışa Vurum Tarzlarının Kişilik Özellikleri ve Aile Tutumları ile İlişkisi" adlı araştırması için İlçemiz Müdürlüğüne bağlı Ortaöğretim kurumlarında 2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılında araştırma ve envanter uygulaması yapmak istediği ile ilgili yazı örneği ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

İlçemiz Ticaret ve Sanayi Odası Özel Eğitim Uygulama Merkezi Müdürlüğü Müdür Vekili Barbaros Görkem ŞİNİKOĞLU' na ait "14-17 Yaş Arası Ergenlerde Duygusal Dışa Vurum Tarzlarının Kişilik Özellikleri ve Aile Tutumları ile İlişkisi" adlı araştırma ve envanter uygulamasını İlçemiz Ortaöğretim kurumlarında yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Nedim ÇETİN
Müdür

EK:1-Yazı örn.

- 2-D.D.T.E. Envanteri
- 3-Eysenck Kişilik Envanteri
- 4-Algılanan Anne-Baba Dav.Env.
- 5-Dilekçe

OLUR
23/10/2015

Mustafa KAYA
Kaymakam

Güvenli Elektronik
İmzalı Aslı ile Aynıdır
26.10.2015

Aylin IRMAK
V.H.K.I.

Kocasinan Mah. Hükümet Konağı /LÜLEBURGAZ
Elektronik Ağ: www.meb.luleburgaz.gov.tr
e-posta: luleburgaz@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Aylin IRMAK VHKİ
Tel: (0 288) 417 10 86
Faks: (0288) 417 56 88

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8d1a-bf6e-366a-af15-96ee kodu ile teyit edilebilir.

2- D.D.T.E İzin Yazısı

Sayın Barbaros Görkem Şinikoğlu,

Meslektaşım Prof. Dr. Adnan ERKUŞ ile birlikte geliŐtirdiđimiz **Duygu Dışavurum Tarzları Envanteri**'mizi yapacak olduğunuz akademik çalıŐmanızda kullanabilirsiniz.

Kolaylıklar diliyorum.

Doç. Dr. Arzu ARAZ

Dokuz Eylöl Üniversitesi,

Psikoloji Bölümü